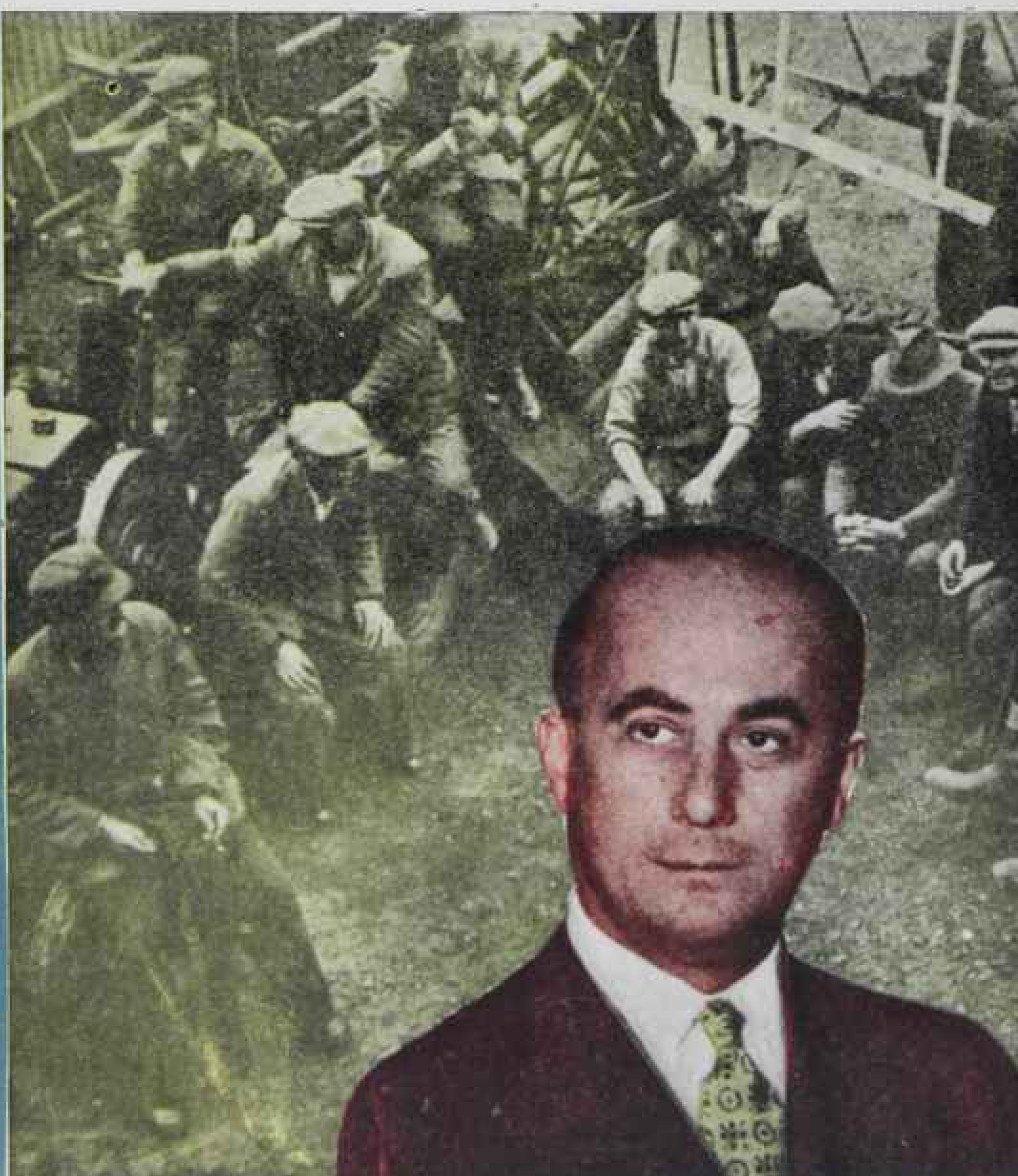
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Konya Sk. Bursa Han No. 28-Ankara
P. K, 582 — Tel; 18992

Fiyatı: 60 kuruş

AKİS Ortaklığı adına imtiyaz sahibi ve yazı islerini fiilen idare eden:

Metin TOKER

Bu nüshaya yazı yazanlar:

Hayreddin ERKMEN — İsmail TÜRK — Avni BAŞMAN — Bilge KARASU — Dr. Esad EĞİLMEZ — Orhan Remzi YÜREĞİR — Refika ESMER — Asım KURT — Tevfik ÜNSİ — Nejad AKKAN — Cevdet KARATAŞ

Karikatür

TURHAN

Ressam:

İzzet ÇETİN — AYHAN

Fotoğraf:

Naci YILDIRIM

Klişe :

Kanal ONGAN

Abone Şartları:

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha): 24 lira

Dizildiği ve basıldıgı yer

Güzel Sanatlar Matbaası

Kapak Resmimiz

Hayreddin Erkmen

Çalışma Vekili

Kendi aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Sizlere bu haftadan itibaren bir yenilik daha takdim ediyoruz. Bundan böyle, her sayıda, o sayının kapağını süsleyen şahsiyet hakkında alâka uyandırıcı bir yazı bulacaksınız. Bu şahsiyet, şimdiye kadar yaptığımız gibi şimdiden sonra da bizden veya yabancı bir devlet adamı, bir politikacı, bir iş adamı, bir tacir, bir sanatkâr, bir sporcu v.s., olarak seçilecek ve kısa biyografisi "Kapaktaki Adam" başlığı ile kendi hüviyetiyle alâkalı sayfalarda yer alacaktır.

Burada bir küçük müşkülümüzü size duyurmak ve sizin yardımınızı beklemek isteriz. Kapak resmimiz bir erkek olduğu zaman biyografisine "Kapaktaki Adam" demek iyi gidiyor. Fakat ya kadın olursa?. O zaman bu başlık, biraz tuhaf kaçacak.

Düşündük! Hatırımıza "Kapaktaki Kadın" geldi; fakat onun da kabaca bulunabileceğinden korktuk. "Kapaktaki Hanım" veya "Kapaktaki Bayan" ise fazla yavan.

Ne demeli?

Cevabı vermek size düşüyor. Siz nasıl münasip görürseniz, öyle diyeceğiz.

Yalnız, fikrinizi 'belirtmekte acele davranmanızı rica ederiz. Zira bu yakınlardaki kapaklarımızdan biri kadın olacaktır. Zahmetinizi hiç karşılıksız bırakmamak için de bir küçük "çoban armağanı" takdimine cesaret edeceğiz.

Ekseriyeti toplayacak tâbiri teklif eden okuyucularımız arasında bir kur'a çekeceğiz ve kazanana 1 senelik . AKİS abonesi hediye vereceğiz,

İnşaallah bir gün daha geniş imkânlara sahip oluruz ve bu neviden kur'aların talihlilerine biz de villâ veya altın hediye ederiz.

Fakat şimdilik, 1 senelik aboneyle iktifa gerekiyor.

Dedik ya, bu bir çobanı armağanıdır,

"Kapaktaki Adam" yazılarımızın ilkini "Yurtta Olup Bitenler" sayfamızda bulacaksınız.

Bu vesileyle, kapak resimlerimizin mânası üzerinde durmak faydasız olmayacaktır.

Prensip şudur: Kendi sahasında bir kıymet olan ve — aktüalite mecmuası olduğumuza göre — aktüel tarafı bulunan bir şahsiyet.

Başka mâna aramak beyhudedir.

İlk sayımızın kapağında Celâl Bayar vardı. Onu Adnan Menderes takip etti. Şarklı kafaların şarklı dilleri derhal faaliyete geçtiler:

— Tamam! AKİS Demokrat Partinin organı...

Son sayımızın kapağım İsmet İnönü süslüyordu. Aynı cins kafaların aynı cins dilleri gene dışarı uzandılar:

— Tamam! AKİS, Halk Partisinin organı...

Şimdi, biraz kafamızı yoklayalım. AKİS'in ilk sayısı 15 Mayıs tarihini taşıyordu. 14 Mayıs günü Türkiye Büyük Millet Meclisi Celâl. Bayarı tekrar Reisicumhur seçmişti. Bir Aktüalite mecmuasının kapağını Celâl Bayardan başka kim süsleyebilirdi?

İkinci sayımız yedi gün sonra çıktı. O yedi gün içinde Reisicumhur, Başvekil olarak Adnan Menderesi tayin etmiştir. Elbette ki AKİS'in kapağında Adnan Menderes olacakta. Üstelik Adnan Menderes, seçimleri kazanan adamdı.

Bundan evvelki sayımız, 24 Temmuz tarihini taşıyordu. 26 Temmuz. da Cumhuriyet Halk Partisinin Kurultayı toplandı. İsmet İnönü, haftanın adamıydı. Üstelik 24 Temmuz Lozanın yıldönümüne isabet ediyordu. Kapağımıza İsmet İnönünün resmini koyduk.

AKİS, kapağını İsmet İnönünün resmiyle süslediği zaman ne kadar "Halk Partili" olduysa, Celâl Bayar veya Adnan Menderesin resmile süslediği zaman da o kadar "Demokrat Partili" olmuştur.

Ne eksik, ne fazla...

Söylenenler, şunun veya bunun kulağına fısıldananlar, bir mecmua kapağı gösterip:

— İşte efendim, rengim belli etti...

denilmeler bizi tuttuğumuz yoldan katiyen döndüremiyecektir ve mesleğimiz neyi icap ettiriyorsa onu yapmakta şaşmadan devam edeceğiz.

Niçin anlamak istenmiyor ki AKİS, böyle çıkması gerektiği için böyle çıkıyor; onu, siyasî mülâhazalar, şahsî menfaat veya arzular, hissî sebepler değil sadece adına gazetecilik denen ve var olduğu halde varlığı bir türlü kabule yanaşılmayan mesleğin icapları öyle çıkarıyor?

Ekmekçi hamuruna fazla su koyarsa ekmek bozuk çıkar. Demirci demirini İyi dövmezse, yapacağı âlet çabuk kırılır. Kunduracı pençeyi iyi çivilemezse, ayakkabı süratle aşınır.

Bunları herkes anlıyor, mesleğin icapları sayıyor da, bir takını kimseler AKİS'e şüphe ile bakmakta, onu şu partinin veya bu partinin, şu hizbin veya bu hizbin organı olarak görmekte hâlâ ısrar ediyor.

Affedersiniz ama, müşarünileyhlerde ne kafa varmış!

Saygılarımızla

AKİS

C.H.P.

İsmet İnönü
İp kimin elinde?

Kurultay

eleğe evvelâ kendini takdim etti:

— Ben, Hıfzı Oğuz Bekata, dedi.

Sonra, devam etti:

— Eğer başkan seçimi yenilenmezse, Kurultayın sonuna kadar kendimizi gayri meşru bir başkan tarafından idare edilmiş sayacağız. Bu gibi toplantılarda, işler nasıl başlarsa öyle biter...

Hıfzı Oğuz Bekata, Faik Ahmed Barutçunun Kurultay Başkanlığına seçiliş tarzına, İsmet İnönünün bu secimi idare ediş tarzına, delegelerin "emri vâki" i kabul tarzına itiraz eden tek delege değildi. Gerçi itiraz hep "tarz" a idi, ama gene de bir başka ateşli hatip seçimi protesto maksadile celseyi — öğleye kadar — terkedeceğini bildirmiş ve salondan çıkıp gitmiş.

Halbuki Kurultay fiilen başlayalı yarım saat olmuştu.

Toplantı için Büyük Sinema temin edilememiş, hava tertibatı olmayan Yeni Sinema ile iktifa olunmuştu. Rivayet odur ki "Büyük Sinemanın çıkış kapılarının kâfi olmadığı" na dair bir dosya alâkalılar tarafından tam Kurultay arefesinde keşfedilmiş ve haber, el altından sinemanın sahibine uçurulmuştur. Arkadan da eklenmiştir;

— Hani, bilesin!

Adamcağız salonunu C.H.P. ye her zaman verdiği için müşkül mevkide de kalmış ve çıkar yolu, gözden kaybolmakta bulmuştur.

Bu rivayet iktidar mahfillerince tabiî derhal tekzip olunmuş ve Vatan gazetesi Büyük Sinema sahibinin "salonunu Halk Partisine rizasiyle verme-

İşçi meskenleri politikası

Hayreddin ERKMEN
(Çalışma Vekili)

Çalışma hayatının çeşitli problemleri arasında, işçi meskenleri mevzuu hususî bir ehemmiyet arzeder. Filhakika, işçi için mesken inşa ve tevzi politikasının birbirine sımsıkı bağlı ekonomik ve sosyal veçheleri yanında, mesken dâvasının devamlılığı mevzuumuzun perçin vasfını teşkil etmektedir. Gerçi, çalışma hayatı ile alâkalı meselelere verilen kanuni veya idari hal suretleri zaman zaman gözden geçirilmek ve yeni şartlara uyudurulmak icap eder. Meselâ çalışma müddetleri, işe girme yaşı, yıllık izinler, asgari ücret, aile yardımları gibi müesseseler üzerinde, mühim teknik ve ekonomik değişiklikler halinde sosyal tedbirler ve değişiklikler talep olunur. Halbuki bütün bir işçi zümresini bir anda meskene kavuşturmak mümkün olmadığı gibi, artan işçi nüfusu ve istimalden düşen mesken sayıları dolayısile de, mesken politikası tatbikatı temadilik bakımından diğer mevzulara tevaffuk eder.

Diğer taraftan, işçi meskenleri politikasının, umumi mesken politikası ile muvazene halinde bulunması da bu politikanın esaslı unsurlarındandır.

I. İktisadî bakımdan işçi meskenleri.

İşçinin mesken sahibi kılınması iş randımanı ve istikrarı bunlardan büyük bir iktisadi ehemmiyet taşır. Ancak, geliri mahdut ve fiyat temevvüçlerini az veya çok bir saman fasılası ile takip edebilen işçi için inşa edilecek evin, onun ödeme kabiliyeti ile ölçülü bulunması yani ucuz olması zaruridir. Bu zaruret, birçok ekonomik ve teknik şartları temin ve onlara riayeti icap ettirir. Bunu şöylece sıralayabiliriz:

1 - Açılacak kredinin karşılanması, (diğer bir tâbirle inşaat fonları);

2 - Kredi fiyatı, yani faiz haddi;

3 - ödeme plânı, diğer bir deyişle vaade ve taksitlendirme;

4 - Arsa fiyatları ve hâsıl olan kıymet iktisaplarının kullanılma tam;

5 - Malzeme fiyatları;

6 - İnşaat tarzı ve ev tipleri

İnşaat için lüzumlu fon veya inşaat sermayesi büyük miktarlara bağlı olmaktadır. Bu fon temin olunduğu ahvalde dahi, bir sermaye döndürülmesi ameliyesi karşısında bulunulduğu muhakkaktır. Lüzumlu sermayenin işçi meskenleri inşaatına sevk ve tahsisi serbest bir ekonomi düzeninde kolay temin olunan hususlardan değildir. Zira, malûm olduğu üzere, sermaye akışını tayin eden âmillerin başında rantabilite gelir. Halbuki, yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, işçi evinin ucuza maledilmesi zaruridir, bu sebep edir ki hükümler mevzuu tanzim yani bu sahaya müdahale mecburiyetinde kalırlar. Sermayenin temini hususunda ilk baş vurulan kaynak, içtimaî sigorta fonlarıdır. Hususî sermayenin yatırım sahası bulmak hususunda müşkülâta uğradığı memleketlerde bu kaynaktan faydalanmak cihetine gidilir. Nihayet, işsizlik tehlikesini önlemek mevzuubahis olduğu ahvalde, devlet ve diğer âmme müesseseleri bütçelerinden tahsis yapıldığı vakidir. Bu kaynaklara ilâveten, işçi ücretlerinden muayyen nisbeller dahilinde tevkif olunan meblâğlardan faydalanıldığı memleketler de vardır.

Hülâsa, sermaye bolluğu ve iş imkânı yaratma zarureti, işçi evleri inşasını kolaylaştıran ve süratlendiren iktisadî âmiller olarak görünmektedir. İktisadî kalkınma devrini yaşayan memleketler ise. sermaye için çeşitli yatırım mevzuları bulunması ve işsizlik tehlikesine maruz bulunmamaları dolayısiyle, işçi evi inşa sermayesi temini bakımından daha dar imkânlarla çalışmak mevkiindedirler.

İşçi evleri kredisi faizinin ucuzluğu, mesken maliyeti üzerinde müsbet tedbirlerden birini teşkil eder. Umumiyetle faiz nisbetlerinin % 2,5 - 5 arasında seyrettiği görülmektedir. Faiz haddini tayin eden aslî âmilin sermaye mevcudu ile yatırım imkânları münasebeti olduğu malûmdur. Bu bakımdan da iktisadi inkişafını ikmal etmiş memleketler daha şanslı durumdadırlar.

Açılacak kredinin düşük faizli olmasını gerektiren bir sebep de, işçinin ev bedelini uzun vade içinde ödemesi zaruretidir. İşçi borçlandırıldığı ev bedelini, en az 25 yıl içinde ve ödeme gücü ile ölçülü taksitler halinde tesviye etmelidir. Aksi halde, kendi istifadesi için yapılan evin ömrü boyunca kiracısı kalacak veya evi başkasına devretmek mecburiyeti ile karşılaşacaktır.

İşçi evi, ucuz ana üzerine ucuz fakat iyi malzeme ile inşa edilmeli, arsa kıymetinde hâsıl olan yükselmenin, ev bedeli itfasında kullanılma formülleri tatbik olunmalıdır. Mahdut bir faktör olarak arsanın tarafından kati surette kaçınmak gerek-

digi" ni birinci sayfasında ilân etmiştir.

Yalnız, bu rızanın hangi yollardan temin olunduğu tarafı yazıda meskûl geçilmiştir.

1946'dan bu yana "rıza istihsali" usulleri hep aynı bulunduğundan Büyük Sinema Meselesi hiç kimseyi şaşırtmamıştır.

Alkış, Yaşa, Varol!

Yeni Sinemanın salonu da büyük bir salondur ve o gün evvelâ dinleyiciler, sonra gazeteciler, nihayet delegeler kısmı dolu haldeydi. Gelenleri Genel Sekreter Kasım Gülek kapıdan karşılıyor ve ister delege, ister gazeteci, ister dinleyici herkese söyleyecek bir çift lâf buluyordu. Yalnız kendisinin saat kaçta o kapıda yer aldığını tesbit, bütün gayretlere rağmen mümkün olamamıştır. Bilinen hakikat şudur ki Kurultaya, muhtelif sebeplerle en erken gelenler dahi kendisini orada gördüklerini hatırlamaktadırlar. Toplantıda partinin kaderiyle beraber Genel Sekreterin mukadderatı da ele alınacaktır.

Alkış, İsmet İnönü geldiği zaman koptu. Lider göründü, alkışlandı; kapıdan girdi, alkışlandı holü geçti alkışlandı; salona dahil oldu, alkışlandı. Sinemanın içinde, küçük çapta bir kıyamet kopuyordu. Delegeler ayağa kalkmışları ellerinin var kuvvetiyle alkışlıyor, nefeslerinin var kuvvetiyle:

— Yaşa İnönü! diye bağırıyorlardı.

İsmet İnönünün parti mensuplarını nasıl teshir ettiği aşikâr olmakla beraber bugünkü bu tezahüratta "bazılarını alkışlamak, bazılarını yuhalamak mânasına gelir" prensibinini rolü bulunduğunu da dikkat nazarından kaçırmamak gerekir.

İsmet İnönü salonun en önünde duran ve üzerine kulaklık tertibatı konulmuş masasına otururken dışarda, koridorda — yahut kuliste — propaganda faaliyeti başlamıştı bile... Delegeler, gurup gurup toplanıyor, "müdavele.i efkâr" da bulunuyorlardı. En ziyade faal olanlar Genel Sekreterin ta raftarlarıydı. Nitekim biraz sonra, Genel idare kurulunun raporunu okumak üzere Kasım Gülek sahneye çıktığında en aşağı İnönü kadar alkışlanacak ve bir ses:

— Yaşasın istikbalin başvekili! diye bağıracaktı.

Bu sesin, salonun ortalarında oturan Nihad Erimin kulağını tırmaladığında hiç kimsenin şüphesi bulunmasını...

Kırşehir Vilâyeti

Cumhuriyet H. P. sinin kanunlara riayetkâr bir parti olduğunda şüphe yok. Buna rağmen delegelerin o pek uzun sûren yoklamasında, iller arasında bir de Kırşehir Vardı. Halkçıların haritasında, iktidarın hışmına uğrayan sabık il hâlâ il olarak görünmeli. Hattâ bir temayül, parti teşkilâtı bakımından Kırşehirin "itibarî" sıfatı ilâvesiyle il şeklinde bırakılmasını istemektedir.

Zaten Genel Başkanın nutkunda, o hâdisenin protestosu olan kısımlar "Biz inkılâpların bekçisiyiz" cümlesinden sonra en fazla alkışlanan parçayı teşkil etti. Dinleyicilerin gösterdikleri "reaksiyon" dan da olup bitti'nin hazmedilmediği, kabul edilmediği, muhalefet partilerinden biri iktidara geçer geçmez — ne zaman? — Kırşehire il payesinin derhal iade olunacağı açıkça anlaşılıyordu.

Başkanlık *divanı*

Oturumu gene alkışlar, gene yaşa - varol sesleri arasında İsmet İnönü açmıştı. Yoklama bitince, Kurultaya bir başkan seçilmesi gerektiğini hatırlattı.

Başkan kim olacaktı?

Teklif edilen isimler okundu. Başta Faik Ahmet Barutçu vardı. İsmet İnönü, teamül gereğince — tüzükte bu hususta sarahat yoktu — seçimin iş'arî reyle yapılacağını bildirdi. İtiraz eden olmadı.

Fakat Faik Ahmed Barutçuyu "kabul edenler — etmeyenler" tarzında reye koyup ta bir kaç el kaldırtıp indirtmeden sonra kazandığım ilân ettiği zaman itirazlar hem de en kuvvetli şekilde yükseldi. İsmet İnönü, Barutçuyu tuttuğunu biraz fazla belirti şekilde göstermiş, delegelerde bir aksülâmel yaratmıştı. Eğer Kurultayın sonunda Islahat Komisyonunun raporu kabul edilmez, her şey eskisi gibi kalırsa bun-

tiğini de ilâve etmek yerinde olur. Bu bakımdan inşa tarzı ve ev tipleri teknik ehemmiyetlerinin üstünde ekonomik bir ehemmiyet arzeder. Gerçi inşa tarzının ve ev tiplerinin tayini üzerinde sadece ekonomik faktörler değil, onun yanında sosyal faktörler de tesir yaparlar. Her ferdine bir oda tahsis edilebilecek büyüklükte eve sahip olmayı hangi aile arzu etmez?

Fakat evlerin mümkün olduğu kadar ucuza maledilebilmesi ve en geniş ölçüde işçi ailelerinin faydalandırılabilmesi için sosyal icaplarla ekonomik imkânları telif etmek şarttır. Blok halinde inşaat bu bakımdan en müsait tarzı teşkil eder. Diğer taraftan seri halinde inşaat, maliyet üzerinde olduğu kadar arsa tasarrufunda da müsbet tesir yapar.

Malzemenin, lüks hevesinden uzak, iyi vasıflı ve ucuz neviden seçilmesi, esas gayeye uygundur. İnsaat malzemesi imal eden sanayiin gelişmesi, işçi evleri inşasında büyük kolaylık sağlayan arzuya şayan bir keyfiyettir.

II. Sosyal bakımdan işçi meskenleri:

İktisaden zayıf olan vatandaş gruplarının himayesi cemiyetin borcu telâkki edilmektedir. İşçi evleri inşasında gösterilen türlü kolaylıkların sosyal sebebini bu anlayışta aramak lâzımdır.

Sağlık şartlarına uygun mesken sahibi kılınan işçi, âmme sıhhatini tehdit eden bir âmil olmaktan çıkarılır ve vatandaş haysiyetine yakışır tarzda yaşamak imkânına kavuşturulmuş olur. Aile huzuru, iş huzurunun ve netice olarak içtimai huzurun temelini teşkil eder. Nihayet mülk sahibi olan işçinin, mülkiyet müessesesine düşmanlığı ve bu yüzden gelebilecek sosyal ve politik tehlikeler bertaraf edilmiş olur.

İşçi evlerinin inşasında sosyal bakımdan dikkat edilecek husus, büyük ve müstakil işçi siteleri yerine, şehirlerin muhtelif semtlerine yerleştirilme ve serpiştirilme olmalıdır. Bu sayede işçi vatandaş, kendisini cemiyetin kucakladığını, ayrı ve aşağı telâkki etmediğini her gün kendi şuurunda hisseder ve vatandaş şuurundan ayrı bir şuurun arkasında koşmaktan kurtulur. Hemen ve şükranla belirtmek isterim ki, Türk işçişi böyle bir compleks'e düşmekten çok uzaktır ve onun vatandaşlık vasfı her şeyin üstündedir.

İşçi meskenleri politikasının umumî hatlarına böylece işaret ettikten sonra, bizim politikamızı ve tatbikatımızı kısaca belirtmek yerinde olaçaktır.

İşçi evlerimiz, işçilerimiz tarafından teşkil olunan kooperatifler marifetiyle ve onlar hesabına inşa olun" maktadır. Kooperatiflere açılan krediler esas itibariyle işçi sigortaları ihtiyarlık fonlarından karşılanmakta, buna iktisadi devlet teşekküllerinin yardımları ve ortakların hisseleri katılmaktadır. Faiz haddi % 4 dür. fideme plânı 20 yıl için hazırlanmakta ve aylık taksitler şeklinde ödenmektedir. Arsaların, 6188 sayılı kanundan faydalanılarak hazmeden, vilâyetlerden ve belediyelerden teminine bilhassa ehemmiyet verilmektedir. İnşa tarzı olarak umumiyetle tek katil tercih olunmakta, baran ikiz evler şekli tatbik edilmektedir. İşçi evleri, şehirlerimizin müsait arsa bulunan semtlerine serpiştirilmekte ve belediye hizmetlerinin süratle ulaştırılmasına itina olunmakta. dır,

İşçilerimiz mesken mevzuunun ehemmiyetini tamamiyle müdrik olarak gayret sarfetmekte ve bize müzahir olmaktadırlar.

Her işçi vatandaşımızın, arzusuna en yakın tarzda inşa edilmiş bir eve sahip olmasını ve çok bağlı bulunduğu yuvasında mesut ve müreffeh yaşamasını temenni ederken, pey. derpey tahakkuk edeceğine inandığım bu dâvanın hizmetinde bulunmaktan duyduğum sonsuz zevki belirtmekten kendimi alamıyorum.

Kurultayın koridorları
... Müsademe.i efkârdan çıkar

da, ufak da olsa, ilk günkü başkanı seçimi hâdisesinin rolü mutlaka bulunaçaktır.

İtiraz edenler ne istiyorlardı?

İtiraz edenler istiyorlardı ki Genel Başkan b ü t ü n adayları t e k e r teker ve sadece "kabul edenler" şeklinde reye koysun, sonra en fazla reyi toplayan Kurultan başkanı olsun.

Bu uzun münakaşalara yol açtı, konuşuldu, konuşuldu, konuşuldu, nihayet bir teklifin reye konulması ile kökünden halledildi.

— Kurultay başkan seçiminin yenilenmesini istiyor mu, istemiyor mu?

Kahir bir ekseriyet menfi rey verdi, bu suretle seçimle gelen Barutçu, plebisitle mevkiini tahkim etti, Kurultay heyeti umumiyesi Genel Başkanın arkasından gitti ve çalışmalara başlanıldı.

Alkışlanan kısımlar

Önce Genel Başkan nutkunu okudu. Bu uzun bir nutuktu ve tabii yeni harflerle yazılmıştı. İsmet İnönü belki de harf inkılâbını yapanlardan hayatta olanlar arasında milletin kullanmasını istedikleri harfleri bizzat kullanan tek adamdır. Ne eski türkçe, okur ne eski türkçe yazar.

Fakat ışık karşıdan geldiği için, elindeki kâğıtları görmekte müşkülât çekiyordu.

— Biraz ışık! dedi.

Kurultaydan sesler yükseldi:

— Genel Başkana biraz ışık!..

Hareket oldu, fakat arkadan ışık vermek imkânı bulunamadı. Sadece, karşıdan gelen ışıklar biraz ayarlandı. Lider nutkunu, yer yer alkışlar arasında tamamladı.

Kurultayı en ziyade alâkalandıran — şahıs meselelerinin haricinde — davaların ne olduğu, delegelerin neden memnun, neden şikâyetçi bulundukları bu nutuk sırasında belli oldu. Elbette ki en çok alkışlanan kısımlar, en fazta tutulan taraflardır ve bunların başında muazzam bir tezahüratla karşılanan, artık meşhur:

— Biz inkılâpların bekçisiyiz, cümlesi gelmektedir.

O kadar ki ertesi gün Ahmed Emini Yalman bile bunun, gönüllere ferahlık verdiğini yazıyordu.

İki numaralı alkışa, Kırşehire reva görülen muamelenin protestosu topladı. Sadece delegeler değil, bilhassa dinleyiciler nutkun o kısmında uzun tezahürat yaptılar. Bu sırada Osman Bölükbaşı, salonun siyasi partiler temsilcilerine ayrılan kısmında oturuyordu. Aynı yerde Demokrat Partiden ise Nusret Kirişçioğlu vardı.

Üç numaralı alkışı Yargıtay, Danıştay ve profesör teminatlarının kaldırılmış olmasını tenkid eden kısımlar aldı. Dört numaralı alkışlar, Yüksek Seçim Kurulunun iktidar büyüklerinin seçim sırasında hareketlerini haksız gören ilâmlarına gitti. Bu mevzuda İnönü şöyle dedi:

— Geçen seçimde Yüksek Seçim Kurulunun ilâmları iktidarı cok kızdırmış olduğu anlaşılıyor. Halbuki bu ilâmlar memleketimize şeref vermiştir (Sürekli alkışlar). Bu şerefin en büyük payı da, İktidarda bulunduğu için onun hakkı idi. İktidar, hiddete kapılmakla manen en büyük zararı kendine yapmıştır.

Beşinci alkışları da memurlar hakkındaki kanundan bahseden kısmında toplandı.

Fakat "Biz inkılâpların bekçisiyiz" cümlesi ve Kırşehir meselesi diğerlerinden bir kaç boy ilerdeydi.

Nutukta öyle bilinmeyen bir mevzu yoktu. Genel Başkanı Parti için meselelerden de bahsetmemişti. Nutuk için kullanılacak en iyi tâbir "acı, fakat mutedil" olmalı. Bakalım, iktidarın cevabı* ne olacak..

Her halde Kurultayın ilk gününden Zaferin belli başlı şikâyeti. Celâl Bayar Amerikaya giderken kendisine, gıyabında sözle hakaret eden bir genç üniversiteli kızın Divan kâtipliklerinden birine seçilmesi oldu. Zafer bunda, devlete hakaret görüyor ve yazısının sonunda bir sopanın ucunu göstererek "Buna asla müsaade etmeyeceğiz" diyordu.

Kurultay salonu
Ankara - Temmuz saat 12

Romantik perde

Kurultayın romantik perdesi bundan sonra başladı.

Genel Başkan nutkunu tamamlamış, en heyecanlı şekilde alkışlanıyordu. Yaşa, varol sesleri bütün sinemayı kaplamıştı. İşte bu sırada, sahneye çıkan merdivenin altında duran kızlı erkekli bir genç grupunun İnönüye doğru ilerlediği görüldü. Ellerinde bir plâk tutuyorlardı. Bu Lozan zaferi münasebetiyle Gazi Mustafa Kemal Paşanın Lozandaki murahhas heyetimiz reisi İsmet Paşaya çektiği telgrafın metniydi. Lozan zaferinin milletçe — yahut iktidarca — unutulan yıldönümünde (24 temmuz) bu, o zaferin yapıcılarının başında gelen adama C.H P. gençlik kollarının hediyesiydi.

Sonra, gençlerden biri mikrofona geldi ve elindeki plâktan telgrafı okudu. Daha ilk kelimelerde bütün salon ayağa kalktı ve Büyük Atatürkün telgrafı ayakta, huşu içinde dinlendi.

Bu heyecan verici bir sahne oldu. Pek çok kişi göz yaşlarını tutamamıştı. Kadınlar ağlıyorlardı.

İnönü geldi, yerine oturdu.

Sıra Kasım Gülekteydi, Gene İdare Kurulunun raporunu okuyacaktı. Müthiş tezahürat koptu. Genel Sekreter en az Genel Başkan kadar alkışlanıyordu. İnönü gözlüklerini takmış, nutkunu okumaya başlamıştı. Kasım Gülek gözlüklerini çıkardı, okumaya başladı. Raporun bir yerinde Islahat Komisyonunun tekliflerinden kapalı bir şekilde bahsediliyor ve hemen akabinde, teklif lerin G. İdare Kurulunda görüşülmesi sırasında Genel Sekreterin tüzük değişikliğine, mevsimsiz ve lüzumsuz olduğu mülahazasıyla muteriz kaldığı belirtiliyordu.

Kurultayın açılış merasimi tamamlanmış, mücadele safhası başlamıştı. Bu mücadele evvelâ komisyonlarda cereyan edecekti.

Kurultayda kadın kolu
En iyi kulisciler

Mücadele

Bir çok komisyon kuruldu. Komisyonlar, her ilin teşkilât başkanı tarafından gösterilen birer delegeden teşekkül ediyordu. Görüşülecek öyle mesele vardı ki, komisyonların sayısı arttıkça arttı. Hattâ daha sonra, "Ulus" meselesini görüşmek üzere gazeteci delegelerden mürekkep bir basın komisyonu hile teşkil edildi. Fakat bunların en mühim ikisi "Ana Davalar Komisyonu" ile "Tüzük Komisyonu" idi. Birincisinde Sertler ile Yumuşaklar, ikincisinde Gülekçiler ile Barutçular çarpışıyorlardı.

Çalışmasını ilk tamamlayan birincisi oldu; orada maçı Sertler kazandılar. Bu sırada Kurultay umumî heyetinde delegeler politikten ziyade edebî kıymeti haiz konuşmalar yapıyorlardı.

Ana Davalar Komisyonunun ele aldığı davaların başında Partinin "bugünkü şartlar içinde" muhalefet vazifesini nasıl yapacağı meselesi vardı. Önümüzdeki belediye, muhtar ve il genel meclisleri seçimleri bulunuyordu. C.H.P. bunlara katılmalı mıydı, katılmamalı mı? Bu, bir! İkincisi C. H. P. grupu Mecliste kalmalı mıydı, kalmamalı mı?

Müzakereler hararetli oldu. Her iki fikrin faydalı ve zararlı tarafları bulunduğundan her iki fikrin de taraftarı ve aleyhtarı vardı. Belediye, muhtar ve il genel meclisleri seçimlerine katılmamak bahsinde mutabakata daha kolaylıkla varıldı, fakat Meclisten çekilme mevzuunda çarpışma daha şiddetli oldu. Bundan ne kazanılacaktı?

İlhami Sancar:

— Menderes demokrasisini, yalnız başına bırakalım, diyordu.

Fakat bu, 1946'dan beri devam eden demokrasi tecrübesine fiilen son vermek ve tek parti rejimine dönülmesini kabul etmek mânasına gelmeyecek miydi? Gerçi mücadele Meclis dışında, "milletin sinesinde" de olabilirdi; fakat Meclisten çekilme hareketi karşısında iktidarın, ne yapacağı, nasıl mukabelede bulunacağı, ne "reaksiyon" göstereceği bilinmezdi. Sonra C. H. P. Meclisteki tek muhalefet partisi de değildi, Cumhuriyetçi Millet Partisi de vardı. O kalırsa, C.H.P. nin çekilmesi seçimleri kaybeden bir partinin küskünlüğü olmaktan daha baş-

Ateşli delegeler
İtiraz başkan seçiminedir

ka mâna taşıyabilir miydi?

Buna rağmen Sertler'in tezi galebe çaldı. Meclis açıldığında demokrasinin "Ana Davalar" ı mevzuunda C.H.P. grupu bazı kanun teklifleri yaparak, bunlar makbul görülmediği takdirde Meclisten çekilecekti.

Rapor hazırlandı. Gün salı, saat beşti. Kurultay faaliyetteydi. Fakat raporun Umumi Heyette müzakeresi ertesi güne bırakıldı ve o gece, geç vakte kadar aralarında bizzat İsmet İnönü de bulunan delege toplulukları meseleyi, hususi şekilde, kendi aralarında enine boyuna görüştüler.

Genel Başkanın böyle bir karara taraftar olmadığı seziliyor ve bu, delegeleri düşündürüyordu.

Gündüz alman karar, gece tâdil edildi; daha doğrusu iş "geri dönülmez bir karar" olmaktan çıkarılıp, bir "'yetki tanımak" şekline getirildi. Meclis açıldığında C.H.P. grupu bazı kanun teklifleri yapacaktı. Fakat bunlar kabul edilmezse, "alâkalı parti mercileri" Mecliste kalıp kalmamaya karar verme salâhiyetini haiz olacaklardı. Teklifler makbul görülmezse, Meclisten çekiliverebilecektir. Ama, çekilinmeyebilinirdi de...

Böyle bir neticeye varıldığında, vakit gece yarısını geçmişti.

"Alâkalı parti mercü" ne olacaktı? O. Tüzük komisyonunda bir karara bağlandı.

İdarei Maslahat

Tüzük komisyonu Parti binasında, kapalı kapılar arkasında çalışıyordu. Ama hava sıcaktı, pencereler açıktı, açık pencerelerin altında açıkgöz gazeteciler yer almışlardı. Müzakereleri takip ettiler.

Nihat Erim, ilk gün ne Kurultay müzakerelerine — fiilen — ne de komisyon faaliyetine katıldı. Zorladılar, girmedi. Tüzük komisyonunda, ilk gece yapılan toplantıda yakın arkadaşı Vedat Dicleli bulunuyordu. Müzakereler tüzük meselelerinden çıkmış, partideki çekişmeye girmişti. Kasım Gülek te orada idi. Birden mesele partideki hiziplere intikal etti. Denizli delegelerinden biri ayağa kalktı ve Dicleliye:

— Sizler parti içinde ikilik çıkarmış, Gülek — Erim mücadelesinde saf tutmuş olanlarsınız.

Dicleli, hayır, dedi, vallahi, billahi böyle şey yok, dedi. Genel Sekreterin her telefonuna koştuğunu, her dediğini yerine getirdiğini söyledi. Partinin yaşaması, istikbali, kazanması gibi büyük sözlerle konuşmaya devam edil. di. Gülek susuyordu. Denizli delegeleri konuşuyordu, Dicleli cevap veriyordu. Cemil Sait Barlas 1951 ara seçimlerinde adaylığını Denizliden koymuş, 176 farkla kaybetmiştir, Gülekin hizip arkadaşıdır.— Gülek hep susuyordu.

Komisyon delegeleri hayretle bakıştılar. Dicleli, oturmuş hüngür hüngür ağlıyordu. Neye? Burası belli degil.

Kasım Gülek acı acı dert yandı. Tüzük değişikliği ile hedefi kendisi olduğunu, bu tertiplerin dört seneden beri devam ettiğini, Kurultay umumi heyetinin Genel Sekreterliğe kendisini seçeceği bilindiğinden bu usullere başvurulduğunu söyledi:

— Benim yanıma adam verin, bakın ben partiyi ne hale getiririm, dedi. Yalnız, beraber çalışacağım adam olsun...

Buna mukabil Islahat projesi taraftarları işlerin kendi teklif ettiklerinden başka türlü yürüyemeyeceğini bildirdiler.

O zaman, Cumhuriyet Halk Partisinde daima yapıldığı gibi — bu, partinin en büyük zaafıdır — bir uyuşturucu hal çaresi bulundu — uyuşma, hareketsizlik demektir — ve şöyle bir karara varıldı:

Hararetli müzakereler
Üçlü pakt mı?

Genel Sekreteri Kurultay seçsin. Fakat aynı Kurultay bir de Parti Meclisi seçsin. O Meclis, kendi arasından beş kişiyi seçsin; beş kişinin başına, kendi seçeceği iki yardımcısı ile Genel Sekreter geçsin. Genel Sekreter ve Kurulu, Parti Meclisi murakabe etsin.

Bir Arap saçı istenilseydi, bundan iyisi pek güç bulunabilirdi.

Şimdi, hiç olmazsa tüzük bakımından, en korkulan ihtimal gerçekleşmiş bulunuyor: Ne İsayı, ne Musayı gücendirmek korkusiyle "idare-i maslahat"! İnönü, Kasım Güleğin karşısında bir defa daha yenilmişe benziyor. Fakat Partide "Kuvvetli Adam" gene İnönüdür. Bu, bir garip vaziyettir.

İdareciler arasındaki anlaşmazlık, her birinin Partiyi bir tarafa çekme gayreti, parti içi komplolar devam edecek demektir. "Cumhuriyet Halk Partisinin asıl dayanması gereken tarafsızlar — bilhassa münevver tarafsızlar — kendilerini tatmin olmuş hissetmeyeceklerdir.

Artık ümid, "Prensipler ilânı" na kalıyor. Prensiplerin ilânı, bu prensiplerin nasıl tatbik edilebileceği şüpheli olduktan sonra, ne işe yarar ki? Mekanizma, faaliyet gösterecek hale getirilmedikçe, yapılacak, bir delegenin dediği gibi:

— Oturup, Allaha dua etmekten, ibaret kalıyor,

Gündüz bütün bunların cerayan ettiği Yeni Sinemada, gece Üniversal stüdyolarında çevrilen bir film gösteriliyordu. Filmin türkçe adı şuydu:

Eden bulur!

Politika

Cilveler

Eğer yazı ile karikatür yapmak âdet olsaydı Dünya gazetesinin 26 temmuz 1954 tarihli sayısında çıkan şu haberi alır:

Ankara, 26 (Telefonla) — C.H.P. Meclis Grupu Başkan Vekili iken bu vazifeden ve partiden istifa eden Sinop Milletvekili Server Somuncuoğlu, bugün İstanbuldan şehrimize gelmiştir. Server Somuncuoğlu'nu uçak alanında Devlet Bakanı Mükerrem Sarol'a ait 0050 plâka numaralı arabalardan birinin karşılaması ve şehre getirmesi dikkati çekmiştir. Somuncuoğlulnun yakında D. P. ye gireceği hakkındaki söylentiler, bu vesile ile kuvvetlenmiştir.

altına YAZISIZ derdik!

Maarif

Neyi tetkik?

Celâl Yardımcı:

— Üniversitelerde tetkikler yapmak üzere, bir heyetle beraber Amerikaya gideceğim, dedi.

Bunu söylediği zaman Celâl Yardımcı Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Maarif Vekiliydi — hâli da öyledir — ve şimdi bu seyahatin hazırlıklarına başlanılmış bulunmaktadır.

Medeni memleketler topluluğuna mensup memleketler vekillerinin temaslar yapmak konferanslarda bulunmak, hükümetlerinin görüşlerini izah etmek üzere değil, sadece Amerikaya, Patagonyaya bile gitmeleri bugünün en tabiî hadiselerindendir. Fakat bu memleket vekillerinden biri "tetkiklerde bulunmak, yani görüp öğrenmek için bir yabancı diyara gitsin... Bu, ancak geri şark milletlerine hâs ve sadece onlara yakışan bir hareket tarzıdır. Yabancı memlekeferde tetkik, yapılsa yapılsa, vekil olmadan yapılır Vekil olduktan sonra ise böyle hafifliklere cevaz yoktur. Vekil, bu neviden işler için mütehassıslar kullanan adamdır. Tab'î kendi sahasındaki işlere dair vukufu bulunan bir adam değilse...

Hâdise İstsnbulda, bir basın toplantısında cereyan ediyordu Vekil, sark vilâyetlerimizde kurulacak Atatürk üniversîtesine ait çalışmaların hangi sahada bulunduğunu anlatmaktaydı. İfadesine göre başında kendisi bulunan bir heyet Amerikan üuîversitelerinde "tetkik" yapmak, onların kuruluşlarını inceklemek üzere yakında Amerikaya gidecek, bir müddet orada kalacak, görüp öğrenecek, sonra Amerikalı mütehassıslarla beraber Türkiyeye dönecek, Amerikalılar bizim Atatürk üniversitemizin temellerini atacaklardır.

Sanki bir Vietnam Vekili Fransaya, bir Güyam Vekili İngiltereye gidecekti...

Bu. Celal Yardımcının yaptıgı ikinci gaftır. Bir gün Meclîste Muhalefet Liderinin hücumuna ugradıgında — o vakit Devlet Vekiliydi ve Başvekil adına söz almıştı — kendisini:

— Ben. politikada acemiyim Bana ne diye hücum ediyorsunuz! Siz, bu işte kurt olmuşsunuz...

tarzında müdafaa etmişti.

Çimdi de Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bir Vekili olduğu halde, "tetkik" lerde bulunmak üzere Amerikaya gitmeğe hazırlanmaktadır.

Şahsına karşı duyduğumuz hisler ne kadar dostane olursa olsun, bu yeni gafın millî hisleri acıttığını burada ifade etmek isteriz. Biz, hâlâ görüp öğrenmeğe ihtiyacı, bulunan Vekiller kullanan geri bir şark memleketi olmaktan çıktık. Yeni montesgieu'lere yeni 'Acem mektupları" yazdıracak değiliz.

Bir Maarif Vekili Amerikanı üniversitesinde bizzat neyi tetkik eder? Bütün medenî milletlerde yapıldığı gibi oda, raporlar üzerinde çalışır. Gidip üniversitesin kuruluşunu mu inceleyecektir, ders programını mı, kantini mi, binasını mı? Bir defet, bunlar hakkında malûmat almak için Atlantiği aşmaya katiyen lüzum yoktur. Amerikadaki kültür ataşemize yazıldı mı, bu hususta en etraflı bilgi bir hafta içinde gelir.

Yok, profesörlerle temaslar yapmak maksadiyle mutlaka birinin gitmesi gerekiyorsa, o zaman da gitmesi uygun son adam Maarif Vekilidir. Bir Vekilin vazifesi bu mudur? Bir Vekâletin mütehassısı yok mudur? O halde karayollarını incelemek üzere Nafia Vekili, vapurları incelemek üzere Münakalât Vekili, tapu dairelerini incelemek üzere Devlet Vekili v.s., v.s., nihayet nasıl hükümet edildiğini görmek üzere bizzat Başvekil çantayı eline alsın ve diyar diyar dolaşsın.

Celâl Yardımcı
Hâlâ mı tetkik?

Bu yapılacak iş değildir ve yapılmaması gerektir. Projeden bir an evvel vaz geçilmesini; mutlaka adam göndermek gerekiyorsa bir mütehassisin gönderilmesini, fakat daha iyisi mütehassısların getirtilmesini halisane ve acizane tavsiye ederiz.

Ama asıl maksat seyahatse, bunun için Cook acentesine müracaat daha uygun değil midir?

Milli Müdafaa

Değiştirilen İstiklâl Marşı

Bir cumartesi günü saat tam 13'de Ankarada, Bakanlıklardan geçenler hayret ve şaşkınlık içinde duraladılar. kulaklarına bir marşın nağmeleri geliyordu. Bu, âşinân oldukları bir melodiydi. Fakat ne kadar başka türlü çalınıyordu.

Doğrusu istenilirse duraklamağa değil, durmaya mecburdular. Zira, ne kadar değişik tarzda çalınırsa çalınsın, eğer yanılmıyorlarsa bu, İstiklâl Marşımız di. Acele, çabuk, süratli bir hale getirilmişti. Sanki bir yürüyüş marşı olmuştu. Ahengi, o ağırlığı, tokluğu tamamiyle ortadan kaldırılmış, temposu alt üst edilmişti. Hele söylemeye katiyen imkân yoktu. Bandoların geçit resminde çaldıkları sıra marşlardan biri gibiydi. Yıldırım gibi çalındığından, pek kısa bir müddet içinde bitti.

Cumartesi günleri saat 13'de, Ankarada Bakanlıklarda resmî dairelerin üzerine bayrak çekilir ve bu münasebetle bir merasim yapılır. Millî Müdafaa Vekâletine bir askerî bando gelir, bayraklar direklerde yükselirken İstiklâl Marşımızı çalar.

İşte o gün — ve bugün — bu marşı acaip şekilde çalan o birliktir. Temponun değiştirilmesi için emir, bizzat yeni Genel Kurmay Başkanı tarafından verilmiştir ve kendisinin giriştiği "ısla. hat hareketleri" arasındadır.

İstiklâl marşımızın zaman zaman tenkidlere yol açtığı bîr hakikattir. Temposunun fazla ağır olduğu, söylemesinin güç bulunduğu da ileri sürülmüştür ve sürülmektedir. Fakat bunu değiştirmeğe bir genel kurmay başkanının kendini selâhiyetli görmesine şaşmamak elden gelmez. Değil genel kurmay başkanı, cumhurbaşkanı bile devletin resmî marşına dokunmak hakkına sahip değildir.

Eğer her isteyen marşları ve bayrakları kendi zevklerine göre ayarlarsa, bu, içinden çıkılmaz bir kesmekes doğurur, ne millî bayrak kalır, ne millî mars!

Bakanlıklarda askerî bandonun hu" susî emirle çaldığı o acaip şey, İstiklâl marşımız olmaktan çok, ama pek çok uzaktır. Bu mars bir kanun mevzuudur ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından tâdil edilebilir. Yoksa ona, beğenilse de beğenilmese de hiç kimse ilişemez.

Marşı işitenlerin duydukları hüzün ve şaşkınlık buradan ileri gelmektedir.

Fazla düşünülmeden verilen emrin geri alınması ve İstiklâl marşının askeri bandolar tarafından da gerektiği gibi çalınması, derhal yerine getirilmesi icap eden bir husustur.

Bu meselenin üzerinde, düzeltilinceye kadar, her hafta büyük bir titizlikle duracağız.

Çalışma

Talihli Vatandaşlar

Hayreddin Erkmen, Ankarada — Vekil olduğu halde Ankaradaydı — Mithat Paşa caddesi üzerindeki yeni

Çalışma Vekâleti binasında, duvarları tahta kaplama zarif çalışma odasında:

— Gelişmenin hızı o kadar büyük ki, yetişmekte güçlük çekiyoruz, de.

İşçi ve iş yeri meseleleri bahis mev zuu idi.

Sonra Vekil, yanında duran istatistikleri açtı. Bu istatistiklerde kalkınan bir memleket gözle görülür bir şekilde ortadaydı.

Bayii uzun zaman var ki bu "kalkınma" kelimesi İktidar propagandalarının ağzından lügatimizin en sevimsiz kelimelerinden biri haline gelmiştir.

— Ekmek yok! dersiniz,
— Memleket kalkınıyor, derler,
— Şeker yok! dersiniz,
— Memleket kalkmıyor, derler.
— Şu yok, dersiniz,
— Memleket kalkmıyor, derler.

Fakat, duvarları tahta kaplama odadaki istatistikte beliren kalkınma, bu neviden değildir.

İstatistik, yurttaki işçi ve iş yeri sayısına ait bulunuyordu.

İlki Ankara, Aydın, Balıkesir, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri; Kocaeli; Konya; Samsun; Seyhan Sivas, Trabzon ve Zonguldağı ihtiva ediyordu.

1948 senesinde buralardaki iş yeri sayısı mecmuu 6174, işçi mevcudu 288 869 dur. 1953'de ise birincisi 11 403'e, ikincisi 461 113'e yükselmiştir. Memleketin iş kapasitesinin yükseldiğine bundan iyi bir delil, kolay kolay bulunamaz.

İş yerlerinin sayısı 1954 şubatında ise 17615 dir.

Çalışma Vekilinin, tedbir almakta yetişilemediğini bildirdiği tempo işte bu tempoydu. Buna rağmen memleketin şurasında veya burasında yükselen işçi hastahaneleri, bakım evleri, barındırma yurtları, genişleyen ihtiyarlık sigortası, hastalık sigortası, kaza sigortası ve nihayet en alâka uyandırıcı mevzulardan biri olan işçiye ev temini meselesi elde bulunan, terakkiler kaydedilen — ama, her türlü reklâmın dışında, resmî propagandanın haricinde — işler arasındadır.

Pek çok kimse bilmez ki işçiler, ev sahibi olmak üzere aralarında bir yapı kooperatifi kurdular mı, Vekâlet onlara, gereken paranın % 90 nını % 4 faizle kredi olarak bulur. Bu para, biriken ihtiyarlık sigortası fonundan alınıp verilir.

Kolaylık burada bitmez. Ev yaptırmak isteyenlerin, gerekli paranın yüzde 90 nını kredi olarak bulmaları ne demektir? Onlara üstelik, ucuz fiyatla arsa temini için de Vekâlet hususî gayret sarfeder. gerçi bu arsalar Floryada, deniz kıyısında değildir; ama nerede olursa olsun, hakiki ihtiyaç sahiplerine dağıtılacağından, onların emrine tahsis edileceğinden kimse şüphelenmez.

Sigorta işlerinin iyi yürütülmesinde bir sebep nazariyatla fiiliyatın yan yana faaliyet göstermesi, birbirine yardım etmesidir. Gerçi bugünkü Vekil bizzat Akademik kariyerden geldiği için ilmin kıymetini takdir etmektedir, ama kendisinden de evvel İşçi Sigortaları Genel Kuruluna üniversitede iş hukuku, sosyal ekonomi, sigorta ve iş hıfzıssıhhaları derilerini okutan öğretim üyeleri kanunen katılmışlardır. Bunların yanında Vekâletin, iş verenlerin temsilcileri vardır.

Şimdi Vekâlet, yeni teşebbüslere girişmiştir. Hayreddin Erkmen beynelmilel konferansa katılmak üzere daha oldukça kısa bir zaman evvel talebe olarak bulunduğu Cenevreye gittiğinde Beynelmilel İş Bürosu (B. I. T.) reisile temas etmiş ve hayırlı kararlara varmıştır.

Bunlardan en mühimi şudur:

Ekim ayında İstanbulda, Tophanedeki İş ve İşçi Bulma Kurumunda bir Çalışma Enstitüsü faaliyete geçecektir. Bu enstitünün gayesi etüd ve personel yetiştirmektir, ilk önce millî bir mahiyet taşıyacak, fakat 1955'de Orta Şarka şamil beynelmilel bir müessese haline getirilecektir.

Enstitü tâ başından beri B. İ. T. ile beraber çalışacak, onun yardımından ve mütehassıslarından faydalanacaktır.

İstanbulda ayrıca bir iş gücü faaliyet merkezinin bulunduğu da hatırlardan çıkarılmamalıdır,

Bütün bunlara rağmen memleketteki iş ve işçi davası halledilmiş, ortada mesele kalmamış mıdır?

Haşa!

Bunu iddiaya hiç kimse cesaret edemez. Her şey bir kenara, ancak seçimden seçime ortaya çıkarılan ve seçim aralarında sakalı şerif gibi makamı mahsusunda muhafaza edilen grev hakkı mevzuu henüz ele bile alınmamıştır. Alınması da yarın veya öbür gün olacak bir iş değildir.

Fakat gene de işçi vatandaşlarımızızın, milletin bir çok sınıfından, meselâ hâkimlerimizden, profesörlerimizden, memurlarımızdan talihli olduklarım inkâr haksızlık sayılır.

Ücretleri yüksek olduğundan veya ev yaptırmak istediklerinde yüzde 90 kredi alabildiklerinden değil...

Bir hâkim, bir profesör veya bir memur gibi değil Bakan, alimallah Başbakan onları yerinden edemez, ekmeğiyle oynayamaz, siyasî kanaatinden dolayı bugünden yarına işinden atamaz.

İşçiler, kanunların himayesinde bulunan, teminatları mevcut talihli vatandaşlarımızdır.

Kapaktaki Adam

Hayrettin Erkmen

Seçim kampanyalarının en ziyade kızıştığı günlerde, partilerarası münasebetlerin en gergin olduğu anlarda, herkesin birbirine atıp tuttuğu ve çamurların avuç avuç sıvandığı zamanlarda iki taraftan da bazı adamlar vardı, hiç kimse tecavüze yeltenmiyordu.

Bunlardan biri Hayreddin Erkmendi.

Çalışma Vekilleri bir zamanlar kabinelerin sonunda yer alırlardı. İşletmeler Vekâleti kuruldu ve Çalışma Vekilleri "son numara" olmaktan kurtuldular. Ama kabinedeki âdet yaş sırasına göre oturmak olsaydı, sonuncu sandelye gene Hayreddin Erkmene düşerdi. Çalışma Vekili, Vekil olduğu zaman 37 sine basıyordu. Bugün 38 indedir ve bekârdır.

Hayreddin Erkmen Giresunda doğudu. Sene 1416. Şimdi de Giresun Mebusudur, Lise tahsilini Trabzonda yaptı, Mülkiyeyi bitirdi. Ama o kadarla kalmadı: Cenevreye gitti, doktorasıyla beraber Iktisad fakültesini tamamladı, Lozana geçti, Hukuk fakültesinin diplomasını aldı.

İlk memuriyeti Maliye Vekâleti Tetkik Heyetinde raportörlüktür, oradan üniversiteye geçti, İktisat fakültesine asistan oldu. 1950 de mebus seçildiği zaman o vazifedeydi.

Eğer Vekiller "siyasî vekil", "teknik vekil" diye ayrılsalardı Hayreddin Erkmen ikincilerin en iyilerinden biri olurdu. Başvekilin hususî tayyaresinde bir Paris dönüşünden sonra — Avrupa konseyinde delegeydi — kendisine Çalışma Vekâleti tevdi olunduğu zaman işine canla başla sarıldı.

Nice vekil, şu cumhuriyet tarihinde, aynı hüsnüniyeti göstermiştir ve sadece bu hüsnüniyeti sayesinde bir de iyi nam bırakmıştır. Onların ekserisinden farklı olarak Hayreddin Erkmen'de kâfi malûmat ve kültür de vardı. İnsan yaptığını aşkla, imanla ve bilgiyle yaparsa elbette ki muvaffak olur. Çalışma Vekilinin başarısı ve topladığı sevgi, sempati bunun neticesidir.

Bir vekâlette işler sessiz ve alayişsiz, ama iyi gidiyor. Bir vekilin resmi veya beyanatı, yahut seyahate çıktığı haberi her gün gazetelerde yer almıyor; ama vekil, ismi etrafında daimi surette gürültü kopanlanlardan da fazla muvaffak oluyor. Hem de bir suça köşkte oturduğu halde, kendisine taş atılmadan

Hayreddin Erkmen, Başvekil Menderesin bizzat bulup çıkardığı ve politika hayatımıza hediye ettiği genç kıymetlerden biridir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Avrupa

Rusyanın planları

"Avrupa meselelerinin halli" adını taşıyan temcid pilavı Sovyet Rusya tarafından bir defa daha siyaset sofrasına getirilmiş bulunuyor. Açıklandığına göre Hindicini harbine Cenevrede son verildiği günlerde Moskovada Rus makamları Amerikan, İngiliz ve Fransız Büyük Elçiliklerine "Avrupa meselelerinin halli" için yeni bir konferansın toplanmasını teklif etmişlerdir.

Bu, İkinci Dünya Harbinin sona ermesinden bu yana komünistlerin giriştikleri "Sulh Taarruzları" ndan bir yenisidir.

Bırakınız İkinci Dünya Harbinin sona erdiği yılları, şu son senelerde aynı mevzuda Batı ile Doğu arasında teati edilen notaların haddi hesabı olmadığı gibi, toplanan konferansları saymak için de iki elin parmakları kâfi gelmez. Bu konferansların her biri Doğulu politikacılar tarafından propaganda vesilesi ittihaz olunmuş, adı ister Vişinski, ister Molotof, ister Gromiko olsun her Rus delegesi uzun uzun nutuklar vermekten ve nutuklarda Batıyı, bilhassa Amerikayı kötülemekten ileri gitmemiştir. Hiç bîr anlaşma için zemin dahi bulunamamış, Avusturya muahedesinin üçyüze yakın konferansı muahedenin imzalanmasını sağlayamamış, Pariste Pembe Saraydaki toplantılar daha müsbet bir netice vermemiş, nihayet son Berlin konferansı da fiyaskoyla neticelenmiştir.

İşte Rusyanın, bütün dünyada hayret uyandıran teklifi bu son konferans üzerine yapılmış, Moskova seneler senesi tenkid ettiği Atlantik Paktına girmek istemiştir.

Martta yapılan bu teklife batılılar elbette ki kanmamışlardır. Dışarıdan yıkılamayan binaların içerden tahrip olunması eski bir komünist taktiğidir. Üç Batılı devlet Mayısta Rus notasını cevaplandırmışlar ve teklifi reddetmişlerdir.

Şimdi Ruslar, yeniden teklifte bulunmakta ve Avrupa meselelerinin halli için bir yeni toplantı yapılmasını istemektedirler.

Talep, ne Amerikan, ne İngiliz, ne de Fransız başkentinde öyle aşırı bir hayret, uyandırmamıştır. Zaten böyle bir teklif beklenilmekteydi. Hindicinide destekledikleri harbe son vermeyi kabul etmekle yeniden Ur sulh havarisi rolünü takınmak imkânını bulmuşlardır ve bunu istismara çalışmaktadırlar.

Fakat Foster Dulles, haber duyulur duyulmaz gazetecilere verdiği bir demeçte bunun reddedileceğinden emin olduğunu, zira Rusyadan teklif değil samimi niyet beklediğini söylemiştir, Amerika Hariciye Vekili Rusyanın toplanan bu konferanslarda çalışmaları neticesiz bırakmak için hususî taktik kullandıklarım elbette ki unutmamıştır.

Eden — Mendes - France
Cenevrenin kahramanları

Doğunun bütün gayesinin, Avrupa Savunma Camiasının teşekkülünü önlemek olduğu bilinmektedir. Şimdi Mendes . France Fransada büyük bir kuvvet kazandığına göre bu camianın andlaşmasını, bir takım tadillerle de olsa Fransız Parlâmentosuna kabul ettirmesi beklenebilir.

Gerçi Mendes . France bu plânın en hararetli taraftarı olmaktan çok uzaktır, fakat meclisten itimad istediği zaman sunduğu rapor şuydu:

1 — Hindicini,

2 — Fransanın ekonomik kalkınması,

3 — Avrupa Savunma Camiası.

Bunlardan birincisi gerçekleşmiştir. Fransanın yeni Başvekili şimdi meselelerin ikincisine el atmıştır. Üçüncü nokta etrafında da tetkikler yaptırmaktadır. Mendes . France Parlâmento tatile girmeden önce bunların hallini vaadetmiş bulunmaktadır.

Üçüncü meseleyi ele alış, hangi şartlar dahilinde tehir olunabilir?

Bu sualin cevabı basittir: Avrupa meselelerinin halli için Dörtlü bir konferans toplandığı takdirde.. O zaman, parlâmentonun Başvekile yeni bir müddet vereceği ve böylece Rusyanın ele alınmasını hiç arzulamadığı Avrupa ordusu meselesinin sonbahara — bizim tâbirle bir başka bahara — kalmasını kabul edeceği muhakkak. tir.

Üstelik, Hindicini belâsından kurtulan Fransızların, bu işte kolaylık gösteren Rusların "artık" sulh taraftarı kesildiklerine inanmak temayülünde oldukları da bilinmektedir.

Şimdi, bilhassa Amerikanın teşvikiyle — zira Amerika hâdiseleri ve Rusyanın gayelerini hisleriyle hareket eden Fransadan daha realist bir gözle görmek imkânına sahiptir — Rusların Dörtlü konferans talebi reddedilirse komünist propagandasının ekmeğine yağ sürülmüş olacaktır. Fransız komünistleri Birleşik Devletleri bir defa daha "Barışı istememek", "Harbi tahrik etmek" le suçlandırabileceklerdir.

Rusyanın da istediği, bundan başka bir şey değildir.

Uzak doğu

Hindiçinide mütareke

Pariste, Büyük Millet Meclisi olarak kullanılan, mermer sütunlarla süslü Palais Bourbon'un yuvarlak toplantı salonunda bir gün bir adam:

— Beni Başvekil yaparsanız, 20 temmuza kadar Hindiçinide mütarekeyi temin ederim.

Sonra ilâve etti:

— Eğer o gece yarısına kadar temin edemezsem, istifaya hazırım.

Adamın adı, Mendes - France idi. Gerçi bir zamanlar vekillik yapmış, vekillikten de hafızalarda kalacak kadar gürültülü bir şekilde istifa etmişti ama ne memleket içinde, ne memleket dışında öyle büyük bir şöhrete sahipti. Hiç kimse kendisini yaman bir politikacı olarak tanımıyordu.

Buna rağmen Fransız Parlâmentosu iddiayı kabul etti.

Fransa o sıralarda, bütün memleketi yerinden oynatan, en küçüğünden en büyüğüne, en yaşlısından en gencine herkesi her şeyden çok alâkalandıran bir hâdisenin hazırlıkları içindeydi: Fransa Bisiklet Turu Ona ait tahminler yapılıyor, müşterek bahisler tertipleniyor, Fransayı bisikletçiler le beraber dolaşmak üzere "İlânat kervanları" kuruluyor, gazeteciler, fotoğrafçılar, sinema operatörleri hâdiseden umumî efkârı günü gününe haberdar etmek üzere yollara düşüyorlardı.

Mendes - France'ın iddiası, ikinci bir Fransa Turu oldu.

Hindiçinide harp tam 8 senedenberi devam ediyordu ve şerefli bir sulhun temini için pek çok gayret, pek çok emek sarfedilmişti. Buna rağmen, muvaffak olunamamıştı.

Mendes - France, 87 günlük bir mücadeleden sonra, sadece 3,5 saatlik bir rötarla iddiasını kazandı. "Ateş kes" anlaşması, avadettiği gece yarısından 3,5 saat sonra imzalandı. Fakat andlaş-

ma, bir cemile olarak "gece yarısı" işaretini taşıyordu.

Fransayı yiyip bitiren kanlı bir harp sona ermişti.

Harp nasıl çıkmıştı?

Fransızların Hindiçiniye ayak basmaları ve gelip oraya yerleşmeleri, sonra da memleketi bir müstemleke haline getirmeleri geçen asır sonu hâdiseleridir. Geçen asır sonunun bütün bu nevi hâdiseleri gibi garplılar Hindiçinide de emniyetin bulunmadığını, yağma, eşkıyalık ve korsanlığın alıp yürüdüğünü, beyazların menfaatinin tehlikeye girdiğini, ileri sürerek müdahale etmişler, Kamboç'u 1863'de, Annam'ı 1885'de himayelerine almışlardır.

Hindicini, 1940 senelerine kadar, ufak tefek patırdılara sahne olmuşsa da daima Fransız idaresi altında kalmış, bazı isim, bazı şekil değişikliklerine tevessül olunmuş, fakat ne ciddî bir "istiklâl verme", ne de ciddî bir "istiklâl alma" hareketi olmuştur.

Hâdiseler, Japonya ikinci dünya harbine girip Uzak Doğudan beyazları silindir geçirir gibi silip attığı zaman yeni bir veçhe almıştır. Gerçi "Asya Asyalılarındır" prensibini alayişle ilân eden Japonya, hakikatti, "Asyalılar da Tokyaya bağlıdırlar" diye düşünmüyor ve o şekilde davranıyor değildi ama fikirlere bir defa "beyaz müstevliler" den kurtulmanın kabil olduğu tohumu ekilmişti.

Japonya, Hindiçiniye doğrudan doğruya geç el atmış, daha ziyade Siam'a Vichy hükümeti üzerinde tesir icra ettirerek arzularının tahakkuku yoluna gitmişti. Zayıf Fransa ise harpten sonra Hindiçiniye istiklâl tanıyacağını bol keseden vaadedip duruyordu.

1945 senesinin 9 Martında, artık hezimetin eşiğinde bulunan Japonlar, bir darbe yaparak Fransız garnizonlarını esir etmişler, fakat 18 Ağustosta da kendileri teslim olmuşlardı. Tek kuvvet olan Japonya sahneden çekilince Hindiçinide derhal karışıklıklar başladı ve 25 Eylülde Saygon'da Fransızlar katliâma uğratıldılar.

Harp yılları içinde Hindicini iki bölgeye ayrılmıştı. 16 ıncı paralelin şimalinde Çinliler, cenubunda İngilizler bulunuyordu. O sırada Çin de İngiltere de Fransanın müttefikiydiler. Nitekim Japonları Çinliler 16 ıncı paralelin şimalinde, İngilizler cenubunda teslim almışlardı.

İngilizlerin bu Fransız müstemlekesini terketmelerini ve yerlerini Fransız birliklerine bırakmalarını temin o kadar zor olmadı. 5 Ekim 1945'de General Leclerc'in kumandası altında Fransız kuvvetleri Saygoru'a çıktılar ve dört ay içinde Koşenşin, Kambo' ve Cenubî Annamı işgal ettiler. Fakat Çinliler bir türlü gitmek bilmiyorlardı.

Bunun için 1946 nın şubatını beklemek icap etti. O ayın 28 inde Çinliler Tonkin'i Fransızlara teslime razı oldular. Martta General Leclerc, Hanoî'a girdi, fakat kasımda bir gümrük kontrolü meselesinden Haîphong'da hâdiseler çıktı, bunlar başka yerlere de sirayet etti ve Hindiçinililer Fransız birliklerine ateş açtılar. Buna Fransızlar Haiphong'u bombalamakla mukabele ettiler. Bunun üzerine 10 Aralıkta Hanoi'de isyan başladı ki harbin çıkması bu tarihe tesadüf eder. Vietminh'liler silâhı ellerine alırlar ve Hindiçininin Çine yakın şimal kısımlarını zaptederler.

Mme. Mendes-France kocasını karşılıyor
Zaferden sonra yuvaya dönüş

Bu sırada Çinde de komünistler idareyi ele almaktadırlar. Hindiçinide harp bir "sürünceme" manzarası gösterir ve iki taraf da rakibinin başını ezemezken Çinin cenubu Yunnan komünistlere katılır ve 1950'nin ilk aylarında komünist Çinliler ile Vietminh'liler arasında irtibat başlar. Çin, asileri hem silâh, hem teçhizat, hem de subay ve hoca ile desteklemekte, buna mukabil Amerika Fransaya yardım etmektedir.

Harp bazan siyasî, bazan askerî muhtelif veçheler göstererek devam eder. Fakat Fransa üzerinde büyük bir yüktür ve memlekette huzursuzluk âmili olur. Umumi efkârın büyük bir kısmı savaşa son vermenin ve çekilmenin taraftarıdır. Fakat iktisadî sahada ban şahısların, bazı firmaların, kısaca bir zümrenin geniş menfaati vardır. Bu zümre siyasî muhitlere tesir yaparak Hindiçininin bırakılmasını önler. Sadece bırakılması — yani komünistlere terk — değil, eski müstemlekenin üç yeni devleti Laos, Kamboç ve Vietnam'a samimî ve hakikî istiklâlin verilmesini de önler.

İşte, Mendes - France ismindeki adamın Fransız Parlâmentosunda "ateş kes"i temin edeceğini vaadettiği ve aksi takdirde istifasını vereceğini bildirdiği "Hindicini harbi" budur.

Cenevrede Maraton

Fransa Başvekli evvelâ kendi batılı müttefiklerini , ikna yolunu tuttu. Gerçi Korede mütareke imzalanırken, Hindicini meselesini Cenevrede müzakere etmek üzere bir de konferansın toplantıya çağırılması kabul edilmiş, hattâ konferans toplanmıştı, o zaman iş başında bulunan Laniel hükümetinin Haricjye Vekili Bidault "şerefli-bir sulh" için teşebbüse ğeçmişti. Fakat Batı ile Doğu arasındaki ihtilâftan başka, bir ihtilaf da batılıların kendi aralarında, vardı. Amerika apayrı bir tez savunuyordu; İngiltereyle Fransa ise tam mutabakat halinde olmaktan uzaktılar. Gerçi herkes sulhu istiyordu ama, herkesin bu "sulh" ten meramı başkaydı.

İşte- Laniel kabinesinin istifası ve Mendes . France'ın Hariciye Vekilliğini de üzerine alarak — şarta muallâk — Başvekil olması bu sıralara tesadüf eder.

Yeni Başvekilin ilk işi, Foster Dulles'i ve Eden'i Pariste toplantıya çağırmak oldu. Onlara, bütün açıklığı ile durumun, vehametini anlattı, Fransanın artık bu harbe devam edemeyeceğini bildirdi. İngiltere Güney Asya-

da zaten barışın taraftarıydı;, hattâ ananevi Çin politikasının icabı , Komünist Çini ilk tanıyan devletlerden biri olmuştu. Amerika da anlayış gösterdi. Gerçi Foster Dulles komünistlere tâviz verilmesi politikasının taraftan değildi ama, Fransanın içinde bulunduğu Vaziyet takdir edilmeyecek gibi değildi.

Mendes - France bir yandan bu müzakereleri yaparken, diğer taraftan da Cenevrede . temasları ihmal etmiyor, zemini yokluyor ve Paris ile İsviçre arasında mekik dokuyor, yemeğini iki sandviçle geçiştiriyor, takvimin yaprakları ile giriştiği yarışı kazanmak için çırpınıyordu.

"Ateş kes" i gerçekleştireceğini vaadettiği gece yarısı yaklaşıyordu. Gerçi Mendes - France, Batılılar arasında bir fikir mutabakatı temin, etmişti, ama Doğu ile Batı henüz uyuşamamışlardı. İşler tam halledileceği sırada yeniden bozuluyor, bir yerde bir aksilik çıkıyor, Her şeye tekrar başlamak icap ediyordu.

Yarış artık takvimin yaprakları ile olmaktan çıkmış, saatin yelkovanı ile kovalamaca haline gelmişti. Bütün Fransa, âdeta Fransa Turunu unutmuş, Başvekilin üzerine gözlerini çevir misti. Yarışı kazanabilecek miydi?

Bu sırada hâdiseler baş döndürücü bir şekilde inkişaf ediyordu.

Baş döndürücü hız

Mahut gece yarısına 24 saat kalmış ti- Mendes . France, Eden'in refakatinde evvelâ Amerikan delegen Bedeli Smith'i sonra Rus delegesi Molotof'u görmüştü. Bedeli Smith mutedil konuşmuş, fakat Rus Hariciye Vekili 9 ların bir umumî heyet toplantısı yapmalarını istemişti. Batılılar Doğulu meslekdaşlarım bu toplantının alenî ol maması hususunda güç ikna ettiler. Zira aleni toplantılarda o kadar uzun nutuklar söyleniyordu ki, lâfın arkası alınamıyordu.

Halbuki finişe sadece 24 saat kalmıştı.

Mendes - France, Molotoftan ayrılır ayrılmaz Çin delegesi Çu.En-Lai ile görüştü. Çin delegesi kendisine Vietminh delegesi Fam Van-Dong ile görüşmesini tavsiye etti. Fransız Başyekili gece 10'da Vietminh delegesiyle görüşüyordu. Konuşmadan bir şey çıkmadı.

Ertesi sabah Eden — Çu-En-Lai mülakatı oldu. Gene hiç. Saat 3'de 9'lar toplandılar. Reis Molotof'tu..Bedell Smith ve Vietnam delegesi Tran Van Do söz aldılar. Beşe doğru reis, "bir şeyler içmek üzere" celseye ara verdiğinde, elinde bir viski kadehi, Eden'e "Doğrusunu isterseniz, azizim birbirimize söyleyecek fazla, bir şeyimiz de kalmadı" dedi.

Şaşkınlık!

Toplantı, iki alâkalı devletin, Fransanın ve Vietminh'in delegeleri söz almaksızın 17.45 de dağıldı.

Herkes ne olacağını merakla bekli. O akşam;Mendes France kendi arkadaşlarına, Çin Hariciye Vekili Çu-En.Lai ise İsviçrede bulunanı Şarlo'ya bir yemek veriyorlardı.

Sonradan bir evvelki gece yarısı vurdu.

Yarışın son anları

O gün, Mendes - France'ın gece yarısında "Ateş kes" i temin edeceğine dair iddiaya giriştiği gündü. Gece yarısına kadar mütareke imzalanamadığı takdirde Fransa bir defa daha, hem bu sefer pek uzun müddet Başvekilsiz kalacaktı.

Hava güneşliydi, güzel bir yaz günüydü.

Mendes - France sabahleyin Vietminh Hariciye Vekili Fam Vân-Dong. la görüşmüştü; saat 12.15'de Molotof ve Eden'i kabul etti; saat 12.30'da görüşmelere Dorig da katıştı' Saat 14'de Çu-En.Lai Fransız Başvekiline yemeğeldi.

Gece yansına tam 10 saat vardı. İşte o sırada Kamboç'un mütarekeyi imzalamayacağı havadisi yayıldı. Kamboç'un Hariciye Vekili Tet Fan itiraz ediyordu.Gece yarısına bir saat kala Tet Fan, Eden —Mendes - France — Molotof ve Fam Van Dong-un bulundugu bir toplantıya çağırıldı. Fakat Kamboç delegesi inadından vaz geçmiyordu. Mütehassıslar, Vietnam ve Laosla mütarekenin, Kamboç'la mütarekeden ayrı imzalanabilip imzalanamayacağınıtetkik ettiler. Ona da Vietminh muteriz kaldı.

Bu esnada kâtipler andlaşma metinlerini hazırlıyorlar, daktilo ediyorlar dı. Fakat imlâsı karmakarışık bir sürü yer ismi yüzünden iş o kadar yavaş gidiyordu ki... Metinler yeniden yazılıyor, tekrar tashih görüyor, tekrar yazılıyordu.

Sabaha karşı 2'de, Kamboç kısmen tatmin edildi. Bir taarruz tehlikesi vukuunda Kamboç hükümeti "yabancı birlikler" i imdadına çağırabilecekti.

Saat tam 3 de, müstatil bir salonda Fransız ve Vietminh delegeleri. Vietnam ve Laos'ta mütarekeyi imzaladılar. Fakat her iki vesikada da, imza saati olarak gece yarısı bulunuyordu. Saat 4 de aynı salonda Kamboç'a ait vesika da imzalanıyordu. Onda da imza saati olarak gece yarısı gösteriliyordu.

Mende - France yarışı kazanmıştı.

İmza merasimi için Haile Selâsiye tarafından Cemiyeti Akvama hediye edilen altın hokka ve kalemler kullanılacaktı. Aceleden bulunamadı. Delegeler kendi dolma kalemlerini kullandılar.

Buna rağmen tam 8 sene süren, Fransaya 92 bin ölü, 114.000 yaralı, 28 bin esir ve 3000 milyar franga mal olan macera sona ermişti.

Andlaşmaların esasları

Hindiçini, varılan anlaşma gereğince 17 inci paralelden ikiye bölünmektedir. Şimal komünistlere, cenup Vietnama ait olacaktır. Mütarekeyi Hinci, Kanada ve Polonya'dan müteşekkil bir komisyon kontrol edecek, 20 temmuz 1956'da memlekette serbest seçimler yapılacaktır.

Fransa, Kuzey Hindiçiniyi tamamile terketmektedir.

Bu esaslar Vietnam'da nümayişlere yol açmış, gerek şimalde yeşlermiş Fransızlar, gerekse Vietnamlılar nümayişler tertiplemişlerdir. Halk ayaklanmış haldedir. Bilhassa Vietminh'e terkedilen topraklarda yaşayanlar.

Fransayı kurtaran mütarekenin, Hindiçiniyi kaybettirdiği aşikârdır. Bunu Mendes - France da Fransız

Vietnam ve Vietminlı'liler
Yağmurdan sonra güneş

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Parlâmentosunda açıkçı itiraf etmiş, fakat yapacak başka bir şey bulunmadığını sözlerine ilâve etmiştir. Başvekil mebuslar tarafından — bilhassa Hindicini harbine "Pis Harp" adını vereni komünistler tarafından — hararetle alkışlanmıştır.

Hattâ Dördüncü cumhuriyetin tarihinde görülmemiş bir şey daha olmuş, Mendes . France'a itimat için radikallerin yaptığı teklif reye iştirak eden 481 mebustan sadece 14 ünün aleyhte reyile kabul olunmuştur.

Harbin sonundan beri ilk defa olarak bir Başvekil Fransayı etrafına toplamaya muvaffak olmuş bulunuyor.

Mendes - France'in şimdi girişeceği yarış, Fransayı kalkındırma yarışıdır.

Bakalım Onu da yapabilecek mi?

Güney Doğu Asya Paktı

Bu suretle komünizm Uzak Doğuda bir zafer kazanırken — zira Hindicininin bir kısmı komünistlere terkedilmektedir, bu bölgede bulunan Laos, Kamboç ve Vietnam hükümetleri her hangi bir pakta giremeyecekler, dolayısiyle Amerikaya üs veremeyeceklerdir —, başta Birleşik Devlet bu komünizm tehlikesine karşı bir set kurmaya çalışmaktadırlar.

Setin adı, Güney Doğu Asya Paktıdır.

Hindicini, nazari olarak tarafsız bir hale gelmiştir. Şimdi o tarafsız memleketi bir kalenin içine almak, komünizmin hem onu yutmasına, hem de yayılmasına, başka yerlere sıçramasına mâni olmak lâzımdır.

Güney Doğu Asya Paktı projesi yeni değildir. Fakat hâdiseler Cenevre konferansı sırasında Dulles ile Eden arasında sık sık yapılan müzakerelerde gelişmiştir.

Syngman Rhee
İhtiyar mücahid

Dulles'ın, Güney Doğu Asyada komünistlere en ufak taviz verilmesine aleyhtarken Cenevre andlaşmalarının imzalanmasına göz yumması bir bakıma Eden'in ısrarı üzerine olmuştur.

Fakat Eden de, buna mukabil, Dulles'ın Güney- Asyada komünizme karşı bir ittifak kurulabilmesi için 1 Eylüle kadar milletlerarası bir konferansın toplantıya davetini kabul etmistir. Hattâ bu konferansa katılacak on kadar memleketle istişarelere başlanmış olduğu da bildirilmektedir.

Bunlardan çıkan netice şudur:

Amerikayı, Fransayı içinde bulunduğu bir belâdan kurtarmak için Güney Doğu Asyada komünistlere tâviz verilmesine göz, yummuştur. Fakat bu tâvizleri mümkün nisbetinde tehlikesiz hale getirecek, daha doğrusu tehlikesini azaltacak bir hal çaresinin de ciddî surette peşindedir.

<u>*Koreden yükselen ses*</u>

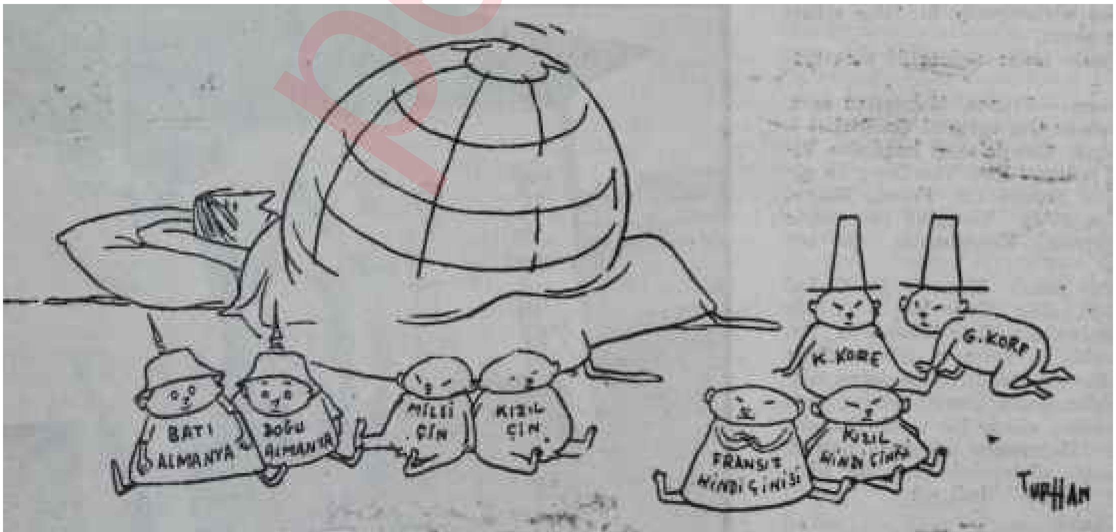
Bu arada Güney Korenin inatçı, ihtiyar ve muhteris Reisicumhuru Syngman Ree'nin, de Seul'den sesini yükselttiğini unutmamak lâzımdır.

Syngman Ree Kuzey Korede komünist Çin kıtalarının bulunduğunu bildirmekte ve bunların barış için — kendisi Kore mütarekesine bile aleyhtar kalmıştı — bir tehdit teşkil ettiğini ileri sürmektedir.

İhtiyar reisicumhurun istediği iki Koreyi birleştirmek ve kendi idaresi altına almaktır. Bunun için harekete geçmeyi bile göze almaktadır.

Şimdi, Cenevrede varılan andlaşmalarla Güneyde ikinci bir Kore daha yaratılmış, Hindicini de ikiye bölünmüştür. Vietnam'ın Hariciye Vekili bu durum karşısında, memleketinin dâvasını iyi müdafaa edemediği mucip sebebiyle hükümetine istifasını göndermiştir. Vietnam Başvekili ise andlaşma hükümlerinin tatbik edilmemesi için elinden geleni yapacağını bildirmiştir. Bunlar, Hindicini harbinin so-

HİNDİCİNİ DE İKİYE BÖLÜNDÜ

DÜNYA DURMADAN İKİZ DOĞURUYOR

na ermesine rağmen, dünyanın bu tehlikeli bölgesinde istikrarın, ve emniyetin henüz temin edilmekten uzak bulunulduğunu gösteren alâmetlerdir.

Mısır

İhtilâlin yıldönümünde

Uzun boylu, siyah, ince bıyıklı, sırtında albay üniforması taşıyan adam, görülmemiş bir hiddet ve şiddetle:

— Dağıtın bunları! diye haykırdı. -

Askeri birlikler ve polisler derhal müdahale ettiler, fakat halk hâlâ:

— Yaşasın Nagib, kahrolsun Nasr! diye bağırıyordu.

Uzun boylu albayın adı Abdül Nasr idi ve Mısırın diktatörü, vaziyetinde bulunuyordu.

Hâdise Temmuz" ihtilâlinin hususî merasimle kutlandığı Kahirede cereyan ediyordu. Mısır hükümeti merasimi ve "halkın yeni rejime bağlılığını görsün diye kordiplomatik ve Mısırda bulunan yabancı gazetecilerle iktifa etmemiş, ayrıca hariçten muhtelif misafirler de davet etmişti.

Kral Faruk'u memleketten süren, krallığı deviren ve cumhuriyet rejimini — güdümlü cumhuriyet — getiren ihtilâlin ikinci yıldönümü tesid olunuyordu. O gün, daha sabahtan itibaren şehirler donanmış, halk sokaklara dökülmüştü. Müthiş bir sıcak vardı ve kanlar kaynıyordu.

Merasimlerin en büyüğü Kahirede, Cumhuriyet meydanında tertiplenmişti. Nasr'ın tesebbüsiyle 150 bine yakın insan o meydanı iğne atsan yere düşmeyecek şekilde doldurmuştu. Ortada, liderler için bir tribün hazırlanmış, bayraklarla donatılmıştı. Reisicumhur Nagib uzun müddettenberi ilk defa olarak söz alacak, onu Başvekilin mühim bir nutku takip edecekti.

Nesr bu nutku, büyük bir itina ile hazırlamıştı ve bir bakıma hazırlıkların asıl gayesi Başvekile bu nutkun irad fırsatını vermekti.

İşte o 150 bin kişi, ciğerlerinin bütün kuvvetiyle Abdül Nasr'ı meydanda yuhalamıştır.

Hâdiselerin iyi gitmediği Reisicumhur Nagib tribünde görünür görünmez anlaşılmıştır. Halk ihtilâli temsil eden adama muazzam tezahürat yapmış, hararetle alkışlamıştır.

— Yahiş Mohammed Nagib! sesleri meydanı çınlatmış, tribüne yakın olanlar Abdül Nasr'ın sinirli bir tavırla yumruklarını sıktığını görmüşlerdir.

General Nagib'in konuşması aynı tezahüratla takip edilmiş, Halk Abdül Nasr'ın bazı ithamlarına üstü kapalı bir cevap teşkil eden nutku yer yer:

— Kahrolsun Nasr! diye bağırarak dinlemiştir.

Fakat bu feryatlar daha ziyade mevziî kalmış, asıl karışıklıklar 36 yaşındaki yakışıklı Başvekil meşhur nutkunu irad etmek üzere mikrofonun başına geldiği zaman kendini göstermistir, O anda:

— Yaşasın Mohammed Nagib! Kahrolsün Abdül Nasr! sesleri bir âvaze halinde yükselmiş, Başvekil konuşmak istemişse de sesini duyurmaya muvaffak olamamıştır. Müteakiben bir kaç teşebbüs daha yapmış, fakat konuşmasına imkân bulunmadığını anlamakta gecikmemiştir.

İşte:

— Dağıtın bunları! emrini Nasr o zaman vermiştir. Asker! birlikler harekete geçerken radyonun cereyanı kesilmiş, nümayişin nakline son verilmistir. Müteakiben Başvekil bir kaç söz söylemiştir.

Hâdisenin hususî surette dünyanın dört tarafından davet edilen misafirler önünde cereyan etmesi vehameti arttırmıştır.

Askeri rejimin artık sağlam temellere dayandığını ispat için tertiplenen nümayiş bu suretle tam aksi neticeyi vererek nihayete ermiştir.

General Hacı Nagib
Bu bir reisicumhurdur

Kral Faruk'un Iskenderiyeden yatına binip Kapri adasına, altın dolu bavullariyle hareket etmesinden bu yana İhtilâl Komitesinin ne kendisine, ne de memlekete bir çeki düzen verebildiği muntazaman çıkan karışıklıklardan anlaşılmaktadır, 12 subay evvelâ kendi aralarında fikir ihtilâfı icinde bulunmaktadırlar. Şubat sonunda evvelâ Nagib'in azli, sonra süvari kuvvetlerinin ayaklanması neticesi tekrar reisicumhurluğa getirilmesi, buna mukabil Albay Nasr'ın İhtilâl Komitesi Reisi ve Başvekil olarak bütün kuvveti eline almış bulunması işleri düzeltmemiştir.

Halk, Nasr'ın diktatoryal idaresinden memnun değildir ve alınan bütün

sıkı tedbirlere rağmen bunu hem de ihtilâlin yıldönümünde, hem de Cumhuriyet meydanında, hem de askerî bir liklerin gözü önünde açıkça ifadeye cüret edecek derecede boğulmuş haldedir. General Nagib'ten ise bir medet ummakta, onun, ihtilâlin ilk günlerindeki babacan tavrına güvenmektedir.

Halbuki, aslında kuvvetli bir adam olmayan ve bir takım alayiş ve gösteriş içinde yuvarlanıp giden Hacı Nagib'in ne dereceye kadar rol sahibi bulunduğu tamamiyle meçhuldür.

Her halde Mısır hükümeti ve rejimi sağlam, müstakar bir rejim olmaktan hayli uzaktır.

Süveyş ihtilâfında bir adım

İngiltere Harbiye Nazırı Head, beraberinde Hariciye Müsteşarı bulunduğu halde Kanal mevzuunda temaslar yapmak üzere Mısıra gelmiş ve bu temaslarda mühim gelişmeler olmuştur.

Kanal meselesinde artık dava İngilterenin burayı terke yanaşıp yanaşmaması değildir. Londra hükümeti bazı şartlar altında buna hazır olduğunu çoktan bildirmiştir. Harbiye Nazırının ifadesine göre yeni bir harp vukuunda Süveyş atom bombasını yiyecek ilk hedeflerden biridir. Bu bakımdan orasının Mısıra, bırakılması Batıya daha fazla fayda sağlayabilir.

Fakat Türkiyeye veya İrana bir tecavüz vâk olduğu takdirde Süveyşin müdafaasını — tıpkı bizzat Mısırı tecavüze uğradığı takdirde olacağı gibi — İngilizler ve Batılılar deruhte etmeli, Mısırlılar buna karşı koymamalıdırlar.

Şimdi bu prensip de kabul edilmiş vaziyettedir ve öyle görünüyor ki garba yaklaşmanın kendi menfaati icabı olduğunu idrak yolundadır. Hükümetin, sterlin sahasına kapıyı açması da bunun ayrı bîr delilidir.

Mısır sadece rejim buhranı geçirmemektedir. İktisadî bakımdan da vaziyet vahime doğru gitmektedir. Amerika yardım elini uzatmadığı takdirde memleketin bu sıkıntıdan kurtutması bahis mevzuu değildir.

Amerikanın yardım eli ise ancak garp demokrasilerine ayak uyduranlara uzanmaktadır, Mısır için bunun şartı da evvelâ mahut Süveyş ihtilâfında bir hal çaresine mâni olmamaktır.

Dünyanın Bahsettiği adam

Nikita Sergieviç Krutçev

Patatesli adam

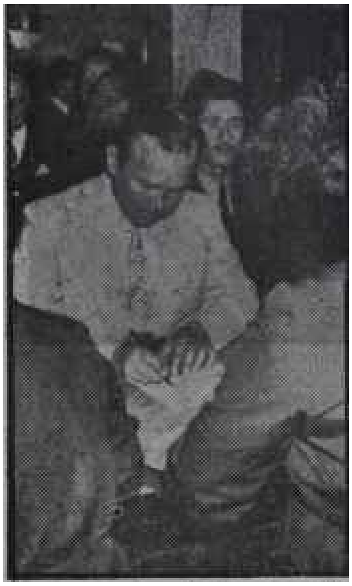
Tass ajansının haberlerinden, mecmualardaki küçük hikâye ve fıkralara kadar, bütün Sovyet basınında artık Maleukov'un değil, Parti Genel Sekreteri Krutçev'in ismi birinci mevkii almaktadır. Geçenlerde tertip edilen Kief festivalinde iki defa uzun uzun nutuk söyliyen Polit Büro azasından Kaganoviç, bu nutuklarında yalnız Krutçev'den bahsetmiş ve nihayet Birleşmiş Milletlerdeki Rus delegesi de, bir münasebetle, basına verdiği demeçte Sovyetler Birliğinde Partinin devlet idaresinin üstünde bulunduğunu ve bundan dolayı da Parti Genel Sekreteri Krutçevin Başvekil Molenkov'dan daha büyük selâhiyetlere malik olduğunu ifade etmiştir. Bu hale göre. Kremlindeki post kavgasını şimdilik Krutçev'in kazanmış olduğu anlaşılıyor. İsveçli gazeteci Björn Nielström bir yazısında Krutçev hakkında şöyle der:,"1947 yılında Kief'de bir parti toplantısında Krutçev'i ilk defa gördüğüm zaman "işte her yerde rastlanan lâalettayin, basit bir insan" diye düşünmüştüm. Tombul vücudunda batılı terzilerin elinden çıkmışa benzeyen iyi dikilmiş bir elbise taşıyordu. Krutçev o zamanlar Ukrayna Başvekili bulunuyordu. Fakat alkışlar arasında kürsüye çıkıp da konuşmaya başladığı zaman derhal fikrimi değiştirdim. Bu adam her yerde gördüğümüz basit birisi değildi. Tamamiyle Stalin metodlariyle yetişmiş, zeki, hesaplı ve sırası gelince cesur ve atak bir şahıstı."

Krutçev, Kaganoviç gibi Ukraynalıdır. Babası Kursk civarındaki Kalinowkada maden amelesiydi. 1894 yılında doğan Krutçev'in kırmızı renkli parti kayıt defterindeki partiye giriş târihi de 1918 dir. O, partideki kamerine Kief'de başlar ve bu arada yalnız parti için değil kendisi için de çalışır. Krutçev'tipik bir "samo uçka", yani kendi kendini yetiştiren bir şahsiyettir. Gündüzleri parti işleriyle , meşgul olurken akşamları da "gece teknik okullarına" devam etmiş ve sonunda mühendislik imtihanını muvaffakiyetle yermiştir. O zamanlar bütün Sovyet endüstrisini idare eden Kaganoviç 1934 yılında. Krutçev'i Moskovaya göndermiş ve ,Krutçgv Mosko vada meşhur Metroyu yeni baştan inşa ettiği gibi, altı milyon dairelik büyük inşaat programını , kuvveden fiile çıkarmak için çalışmış ve yine Moskovadaki blok a p a r t manlarla, geniş yolları kendisi yaptırmıştır. Krutçev 1938 yılında Kaganoviç? ile birlikte parti sekreteri ... olarak Ukraynaya gönderilmiş ve orada endüstri işlerini tanzim etmiştir. 1939 da Polit Büroya giren Krutçev, 1941 de yüksek müdafaa komitesinde, 1943 de harpten zarar gören bölgelerin yeniden imar edilmesini sağlayacak olan komisyona, 1949 da ise partinin merkez komitesi sekreterliğine seçilmiş ve nihayet Stalinin ölümünden sonra, Malenkov ile birlikte "Kollektif idare" cihazında çalışırken partinin genel sekreteri olmuş ve devletin idaresini aşağı yukarı fiilen eline almıştır. Onun partiden Malenkov'un adamlarını sistemli bir şekilde sürüp çıkarması günün, mevzuu olmaktadır. Sonra Malenkov'un bir nevi muhafız kıtası olan iktisadî bürokrasi de Krutçev'in darbaleriyle hayli parçalanmıştır. Meselâ yine Malenkov'un adamları sayılan ve iktisadî sahada Başvekilin muavinleri vazifesini gören Saburow ile Tewosyan mevkilerinden atılmışlar ve bugün sandalyesiz nazır olarak kabinede kalabilmişlerdir. Sonra ayni şekilde Malenkov'un tuttuğu Ziraat Nazın Benediktov da, Krutçev'in darbelerine mukavemett için bir hayli ter dökmekte ve mevkiinde sallanmaktadır.

Evet, Kremlindeki post kavgasının şimdiki galibi Krutçev'dir, fakat bu ''şimdilik'' kaydına kullanmak mecburiyetindeyiz.

İKTİSADİ ve MALİ SAHADA

Maliye

Polatkan Bankaya para yatırıyor
Bu bir açılış merasimidir

Dövizi olmayana seyahat yok

O gün İstanbul Emniyet Müdürlüğü bir ana baba gününü andırıyordu. Ağlayanlar, bağıranlar, hattâ bayılanlar dar ve karanlık koridorları dolduruyorlardı. Bunların ekserisi son derece şık, zarif ve güzel hanımlardı.

Pasaport almaya gelmişlerdi ve kendilerine döviz permilerinin bulunup bulunmadığı sorulmuş, hem permisi bulunmayanlar hem de gidecekleri yerlerde bir akraba veya tanıdıkları vasıtasiyle besleneceklerini ispat edemeyenlere pasaport verilmemişti.

Artık millî turistlerimiz dünyada meşhur olan "yüz liralık" lariyle Avrupada veya Amerikada keyif çatamayacaktardır.

Maliye Vekili Hasan Polâtkanın uzufı zamandan beri bizzat üzerinde durduğu bu tedbir nihayet kabul edilmiş bulunuyor.

Tedbirin "Anti-Demokratik" olduğunda hiç kimsenin en ufak bir tereddüdü yoktur. Prensipler üzerinde iş gören herkes kolaylıkla iddia edebilir ki bu, vatandasın seyahat serbestisini adamakıllı tahdit etmektedir.

Fakat demokrasilerde hiçbir Anti-Demokratik tedbire yer olmadığını iddia için insanın ya fazla safdil, ya fazla cahîl olması gerekir. Demokrasiler, zaruretler karşısında bile müsamaha gösteren rejimler değildir.

Bu bakımdan dövizini resmi makamlardan almayan vatandaşlara pasaport verilmemesini, döviz müsaadelerinin kısılmasını bütün kalbimizle desteklediğimiz ve memleket menfaatinin icap ettirdiği — dikkat edilmesi: memleket menfaatinin, Parti değil! — her tedbiri ne kadar sıkı olursa olsun destekleyeceğimizi burada belirtmek isteriz.

Gönül arzu ederdi ki bir kaç yobazın reyini gözden çıkarmak pahasına hükümet Hacı rezaletine de bir set çeksin, fabrikalarımızın döviz yokluğundan kapandığı bir devrede milyonlarca liramızın harice akmasını önlemek cesaret ve basiretini göstersin. Maalesef o sahada, Maliye Vekiline rağmen politika mülâhazaları ağır basmıştır.

Ancak dövizsiz yolculuk kapısının tam kapanmayıp hafifçe aralandığını da ilave etmek lâzımdır. Kararın tatbik mevkiine konduğu ilk gün Emniyet Müdürlüğünde ağlayıp bayılan kadınların "gidecekleri yerde kendilerini geçindirecek birinin bulunduğuna dair vesika" yı teminde pek de güçlük çekmeyecekleri aşikârdır ve döviz karaborsasının yanında bir de vesika karaborsasının meydana çıkması beklenebilir.

Belki böylece, her yıl döviz almadan dışarı çıkan 30 bin kişi 15 bine inecektir.

Bu da kâr!

Ticaret

Dış Ticaret Rejimi

1950 senesinde iktidara gelen Demokrat Partinin ekonomi politikası ile eski iktidar partisinin ekonomi politikaları — kredi politikası, yatırım politikası, İktisadî devlet teşekküllerinin finansmanında takip olunan politikalar — arasında bazı bariz farklar göze çarpar. Yeni iktidar zamanında yatırım teşvik edilir, ziraî kredinin hacmi arttırılır, faiz haddi düşürülür, Toprak M. ofisinin baremi dünya toprak mahsullerinin baremine kıyasla yüksek tutulur. Bu istihsali arttırır, ziraatın makinalaşması bunu kamçılar, üç sene müddetle hava şartları iyi gider, memleketin iktisadî bir gelişme içinde olduğu çıplak gözle görülecek kadar aşikâr hale gelir. Memlekette toprağı olana kredi, traktör verilir, topraksızlar da topraklandırılmaya çalışılır.

Madalyanın bu yönü gayet parlaktır.

Fakat bir de öbür yönü vardır ki o tarafına bakınca yavaş yavaş düşünmeğe başlarsınız. Memleket 1950 yılında Avrupalılararası mübadeleyi geliştirmek Üzere Avrupa Tediye Birliği adı altında meydana getirilen teşkilâtın üyesidir. Mademki teşkilâtın gayesi Avrupalılararası mübadelenin geliştirilmesidir, mademki dış ticaret rejimini idare eden kararın adı liberasyondur; o halde dışardan dilediğimiz kadar ithalâtta bulunmakta mahzur yoktur denir, ithalât hacmi genişler, ihracat hacmi de öyle, fakat ithalât hacmi ihracat hacminden daha fazladır. Bu vaziyet karşısında uzun bir devre tedbir alınmak istenmez; ithalât fazlasını istikbalde yapılacak ihracatla telâfi edileceği kafalarda yer etmiştir. Yurdun istihsal kapasitesi artmıştır. Silolar zirai mahsullerle doludur, ilk fırsatta yapılacak bir ihracat ticaret bilançomuzu aktife çevireceği gibi şayet paranın kıymeti, karşılığı olmasına bağlı ise Türk parası dünyanın en sağlam parası haline gelecektir. Düşünce budur.

Muhakeme tarzı aslında doğrudur. Fakat bazı hususlar faraziyeden ibarettir. Buğdaylarımız başlıca buğday ihracatçısı memleketlerin buğdaylarına nazaran fiyatça yüksek, evsafça düşüktür. Bu vaziyet karşısında ihracat emtialarımız arasında başta gelen buğdayımızı serbest dövizle satamaz bir hale geliriz. Memlekette hâlâ liberasyon usulü tatbik olunur. Bu durum karşısında dış tediye imkânsızlıkları ekonomik bünyede huzursuzluklar getirmeğe başlar. Yanlış hesap Bağdattan döner denir; bizde de tahditli ithalât rejimine dönülür: 22 Eylül 1952.

1952 den bu yana

Fakat bu tarihten itibaren takip olunan dış ticaret politikası da bir türlü memleketimizi dış tediye güçlüklerinden kurtaramaz. Avrupa Tediye Birliği Üyelerine borçlarımızı ödiyemeyiz. Bu andan itibaren dış ticaretimizin istikametinde değişiklikler belirmeğe başlar. Eskiden Avrupa Tediye Birliği Memleketleri ile Birleşik Amerika Devletleri ithalât ve ihracat kalemlerimizin başında gelirken, geçen yıl zarfında dış ticaretimizde iki taraflı ticaret galebe çalmağa başlar. Başlıca ithalât ve ihracatta bulunduğumuz memleketler arasına Japonya, Yugoslavya, İspanya da girer. Lâkin iki taraflı ticaret mahzurludur, "malımı al ki, malını alayım" kaidesi caridir. Bu bir neyi takas demektir.

Sistemin mahzuru kendiliğinden ortaya çıkar, emtia fiyafları yükselir, aşırı yatırım, ucuz kredi, asıl satınalma gücü artmış olan vatandaşlardan alınan düşük vergi yüzünden enflâsyonist bir veçhe kazanmış olan ekonomik hayatımızın seyrini kamçılar. Bu kamçı o kadar tesirlidir ki memlekette lüzumlu olarak ne ararsanız bulamaz hale gelmişsinizdir. Kükürt, demir, kereste, şeker ve hattâ bira ve maden suyu zaman zaman piyasadan çekilir. İste işlerin bu kadar ahengini kaybettiği bir sırada Ekonomi ve Ticaret Vekâleti Odalar Birliğinden rapor alır, memleketimizin güzide iktisatçı ve bankacılarını toplar, yeni kararlaştırılacak relimin esaslarını tesbit için hummalı bir faaliyete geçer. Öbür taraftan hayat pahalılığını husule getiren unsurlardan birinin mal

Yırcalı son kararların arefesindeki toplantıda
İki el bir baş içindir

sahiplerinin mallarını istif etmiş olmaları olduğu anlaşılır, kâr hadleri kararnamesi çıkarmak için çalışmalar yapılır, malların elden ele aktarılmak suretiyle fiyatlarının artması önlenmek istenir; çünkü bir malın kaç defa toptancı değiştirebileceği tesbit edilmistir. İşte Hükümet şimdi dış ticaret rejimimizi "ihracatımız kadar ithalât" formülü ile normale avdet ettirmek iddiasındadır.

Aksaklığın asıl sebebi

anaatimizce dış ticaretimizdeki aksaklıkların bir kısmı da ekonomik bünyemizde vâki büyük değişikliklerden ileri gelmektedir. Vaktiyle ihracatımızın başında üzüm, tütün, fındık ve madenler geliyordu. Şimdi ise buğday, pamuk ve madenler gelmektedir. Bunlardan ikisi beynelmilel piyasası, beynelmilel pazarı olan emtialardır. Eğer ziraî krediler sadece geniş tarla ziraati için kullanılmayıp da memleketimizde geniş mânada ziraati geliştir mek için kullanılmış olsaydı, yani, hayvancılığa, balıkçılığa, meyveciliğe, ormancılığa aynı derecede önem verilseydi bu malların ihracatında karşılanacak güçlükler hiç olmazsa nisbî olur, birinde rastlanılan kolaylıklar diğerindeki güçlüğü telâfi eder ve bugün içinde bulunduğumuz durum meydana gelmezdi. Dünyanın diğer memleketleri mümkün mertebe harp ekonomisinin sikici şeraitinden kurtulup normal ticaret yollarına döner, Amerika Birleşik Devletleri yardım yerine ticaret formülünü vazeder ve fiyatlar tenezzül halinde bulunurken bizde fiyat murakabesini icap ettiren istifçilik vuku bulmaz, vilâyetlerde murakabe heyetleri teşkil edilmez, elhasıl ticaret fevkalâde hallerdeki ticaret kisvesine bürünmezdi.

Alınan kararlar hep iktisadî hayattaki anormalliği gidermek içindir. Kâr hadlerinden kasıt, karaborsacılığı önlemektir. Yeni ticaret rejiminde tatbik edilecek olan ve 8 Temmuz 1954 tarihinde 3214 sayıyla resmî Gazete de intişar eden karar da hayli önemlidir. Bununla liberasyon ve tahsis yoluyla ithalât lisansı talebinde bulunan bir kimse ilk önce teminat akçesini — bunun şimdi yüzde dörtten yüzde ona çıkarılacağı söylenmektedir — ödiyecektir. Şayet talebi kabul olunmuşsa transferi yapılıncaya kadar Merkez Bankasında faizsiz kalmak üzere tahsisin yapıldığı anda ithalât bedeli bizzat ithalâtçı veya tavassut eden banka tarafından yüzde yüz ödenecektir.

Görülüyor ki hükümet, memlekete ithal edilecek emtianın miktarını tahdit etmek için çeşitli yollara baş vurmaktadır. Yukarda adı geçen kararla ithalâtçının parası tahsisin yapıldığı andan transferin yapılacağı ana kadar Merkez Bankasında mecburi olarak bekletilmiş olacaktır. Paralarını Merkez Bankasında bekletmek takatine sahip olamıyan küçük ithalâtçılar ister istemez bu karardan müteessir olacaktır. Zira bankalar da bütün müş tenlerinin taleplerini yüzde yüz yerine getiremiyecektir. Bu mekanizma sonun da piyasadan bir miktar para Merkez Bankasına intikal edecek ve normal olarak dahilde fiyatların tenezzülünü intaç edecektir. Lâkin ithal mallarına gelince, vaziyet biraz değişiklik arzedecek gibidir. Zira eskisine nazaran daha az ithalâtçı daha az miktarda ithalatta bulunacağına göre, dahilde efektif talep mevcut arza nazaran değişmemiş olacağından dış malların fiyatı yüksek olacaktır. Fiyatlar arasındakı bağlılık dolayısiyle bu, yerli mallar üzerinde de tesirini gösterecek midir?

Meslekler birbirine o kadar çok bağlı ve aralarındaki irtibat o derece kuvvetlidir ki ekonomi politikamızla ilgili bir karar alırken ilk düşüneceğimiz şey herhalde nereye bastığımızı bilmek olmalıdır.

Bu yapılmadığı takdirde bütün tedbirler birer deneme olarak kalmaktan kurtulamayacak ve karışıklık devam edip gidecektir.

Dış piyasa

Doğu - Batı üzerinde İngiliz — Amerikan müzakereleri

Doğu . Batı ticareti üzerinde Stassen ile Thorneycroft arasında cereyan etmekte olan görüşmeler Vaşingtonda sona ermiş ve mezkûr mesele üzerindeki İngiliz - Amerikan ihtilâfı nın çok cüz'i bir tarzda halliyle sona ermiştir. Zaten bu görüşmelerden İngilizlerin umdukları neticelerin elde edileceği pek beklenmemekte idi. Mamafih stratejik maddelerin ihracında takip edilecek usuller, yapılacak kontrollar üzerinde bir anlaşmaya vasıl olunmuştur. Fakat meselenin esasına taallûk eden ihtilâf hâlâ durmaktadır. Amerikalılar stratejik maddeler listesinden çeşitli gemilerin ve çeşitli aletlerin çıkarılmasını istiyen İngilizlere muhalefet etmektedirler. Bu vaziyet karşısında Vaşington görüşmelerinin neticesine şaşmamak gerekir. Hiç şüphe yok ki Amerika Birleşik Devletlerinde de mütecaviz olarak telâkki edilen Komünist Çin bir tarafa bırakılacak olursa Sovyet blokuyla ticari mübadelelerin yapılmasını arzulayanlar vardır. Hattâ Başkan Elsenhovver de bunlar arasındadır Fakat iki şart tahtında:

1 — Rusya ve peyklerinden ibaret bir iktisadî blokun teşekkülüne mâni olmak,

2 — Rusyanin peyklerini batıyla temasa getirmek.

Komünist blokuyla serbest mübadeleye girişmek hususunda bugün Amerika Birleşik Devletlerinde efkârı umumiye geçen aylara kıyasla daha az müsaittir. Çünkü halk, komünistlerle ticaret yapmak taraftan değildir, üstelik Kasım seçimleri yaklaşmıştır. Bu durum muvacehesinde Batı . Doğu ticareti genişletilecek olursa Rusya ve peyklerine yapılacak ihracatın Rusya kanalıyla Komünist Çine oradan da Hindiçiniye vasıl olacağından korkul-

maktadır. Elhasıl Amerika Birleşik Devletleri Hindicini meselesi düzelmedikçe Doğu . Batı ticareti hakkındaki görüşlerini pek değiştirme taraftan değildir.

İkinci Cihan Harbi Amerika Birleşik Devletlerini dünya politika sahnesine bir dünya kudreti olarak çıkardı. Orta Şarkta, Uzak Şarkta bu bölgelere has meselelerde Amerika Birleşik Devletleri önemli rol oynamağa başladı. Harp eski kuvvetler muvazenesini alt üst etti. Bütün Devletler Amerikaya büyük emniyet unsuru nazarıyla baktılar. Bu vaziyet karşısında imparatorluğunun yıkıldığını gören İngiltere zararın neresinden dönülürse kârdır diyen atalar sözüne uygun olarak Komünist Çini tanıdı ve Uzak - Doğu ile münasebetlerini kesmedi. Amerika aynı elastikiyeti gösteremedi. İşte bunun içindir ki son Vaşington görüşmelerinde politik meselelerde bir anlaşma mevcut olmadığından Doğu . Batı ticareti üzerinde de bir anlaşmaya varılamamıştır.

Dünya bankası

Avans fonunu 4,5 milyardan 5 milyara yükseltti

Nazi Almanyasının sihirbaz Maliye Vekili Dr. Schacht Avrupayı kasıp kavurmuş olan otuz sene harplerinin insanlık için faydalı olmuş olduğunu söyler. Zira otuz sene harpleri din sasaşlarının sonuncusunu teşkil etmiştir ve bu harpleri sona erdiren Vestfalya barışıyla insanlar vicdan hürriyetine kavuşmuşlardır.

Acaba ikinci cihan harbi düşünce sahasında bazı yenilikler getirmemiş midir, altı sene müddetle dökülen kanlar beyhude yere midir, bu harp tefekkür sahasında yeni ufuklar açmamış mıdır?

Bu sualleri müsbet bir şekilde cevanlandırmak gerekir. İkinci cihan harbi fikriyat sahasında büyük yenilikler getirmiştir, insanlar barış ve güvenliğin müşterek olduğunu, millî camiadaki ferdler arasındaki tesanüde benzer bir tesanüt nevinin devletler arasında da mevcut olduğunu şuurlu bir şekilde bu harpte idrâk etmişlerdir. Gene bu harbin sonundadır ki devamlı bir barışın temin edilmesi yolunda harpten son derece müteessir olmuş memleketlerle, iktisaden az inkişaf etmiş memleketlerin kalkınmalarını sağlama babında müsbet işlere girisilmiştir. Truman doktrini, Marşal plânı, karşılıklı güvenlik teşkilâtı ve nihayet dünya bankası hep aynı gayeye matuf teşekküllerdir.

Sonuncu teşkilâtın da başlıca iki Vuruluş gayesi vardır. Bunlardan birincisi harp sonunda ekonomilerin yeniden kuruluşunu temin etmek, ikincisi ise iktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınmalarım sağlamaktır. Banka birinci vazifesinde tamamen muvaffak olmuştur. Onun için şimdi ikinci gayeye daha fazla önem vermektedir. Fakat bu iki meselenin halli sonunda milletlerarası mübadele hacim ve kıymet bakımından yükselmeler kaydetmektedir. Bunun sonunda ise memleketler alacak ve borçlarının tasfiyelerinde güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. İşte bu güçlüklerin izalesi zımnında Amerikan Senatosu geçen ay Başkan Eisenhower tarafından tasvip edilmiş olan Dünya Bankası avans fonu projesinin 4,5 milyardan 5 milyara çıkarılmasını tasvip etmiştir. Bu projenin tasdikiyle beraber Dünya Bankasının statüsünde önemli bir değişiklik husule gelmiş, banka muhtar bir müessese olmuş, hazinenin kontrolünden kurtulmuştur.

İktisadî ve ticarî faaliyetler milletlerarası münasebetlerin en önemli ve en acillerini teşkil eder. Dünya Bankasının bu bakımdan muhtar bir müessese haline gelmiş olmasını ve malî yardımlar yerine kaim olacak avansların arttırılmaları keyfiyetini memnuniyetle karşılamak lâzımdır.

Bundan sonra banka ile muhtelif memleketlerin ihtilâfları da daha kolaylıkla hal yoluna girecektir.

Petrol

Dünya istihsalinin üçte ikisi Amerikalıların elinde

Petrolün zamanımız iktisadiyatında ve çağdaş harplerde oynadığı rolü gözlerin önünde canlandırmağa lüzum var mı? Yalnız şu kadarı söylenebilir ki Iranda bir aralık Şanı tahtından eden, Musaddık'a 14 ncü Louis gibi "Devlet benim" dedirten ve sonra da başım ezen bu petrol meselesidir. Bunu nazarı itibara alınsa insan pek haklı olarak kendi kendine sormaktadır: Acaba dünya petrol istihsalinin kaçta kâçı hangi devletlerin elindedir?

İngilterede petrol haber alma bürosu bu hususta bir istatistik neşretmiştir. Bu istatistiğe göre geçen sene zarfında dünya petrol istihsali 677 600 000 tondur. 477.330.000 tonunu Amerikan kumpanyaları istihsal etmiştir. Geri kalan kısmının diğer kumpanyalar arasında tevzi tarzı ise şöyledir: İngiltere . Hollanda kumpanyaları 103 840 000 ton, (bu eski Anglo - İranian Oil Com dir); Sovyet Rusya

96 430 00 ton; Doğu Avrupa memleketleri 62 milyon 130 000 ton; Meksika 10 milyon 220 000 ton. Yukarda ismi geçen büro Orta - Doğu petrol istikşalinde Amerikan şirketleriyle İngiliz şirketleri arasında husule gelmiş olan değişikliklerden de bahsetmekte ve bu bapta şunları söylemektedir:

"150 yılında İngiliz kumpanyası İran petrolünün tamamını inkisarı al. tına almıştı (32 milyon ton), İngiliz - Hollanda kumpanyaları 46 800 000 ton istihsal etmişlerdi. Amerikan kumpanyalarının istihsali ise 39 999 000 tondu. Lâkin 1953 senesinde İran'daki petrol istihsalinin tamamının durması üzerine Amerikan kumpanyaları Orta . Doğudaki 122 030 000 ton petrol istihsalinin 72 210 000 tonunu ellerinde tutmuşlardır. İngiliz . Hollanda kumpanyalarının istihsali ise 39 999 000 ton kadardır.

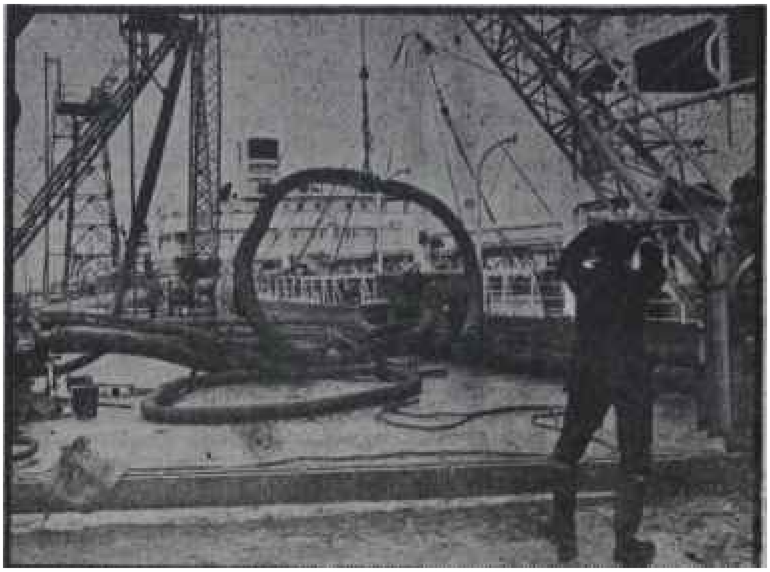
Kuzey Amerikada ve Kanadadaki 354 560 000 tonluk petrol istihsalinden geçen sene Amerikan kumpanyaları 331 640 000 tonu istihsal etmişlerdir. İngiliz Hollanda kumpanyalarının istihsali ise 17 690 000 tondur. Lâtin Amerikasında ise durum şöyledir. 1953 petrol îstihsali 118800000 tondur. Bunun 92 600 000 tonu Venezuelaya aittir Lâtin Amerika istihsalinin 67 430 000 tonunun sahibi Amerikan kumpanyalarıdır. İngiliz - Hollanda kumpanyalarının istihsali ise 34 810 000 tondur.

Bu vaziyet karşısında İngiliz . Hollanda kumpanyalarının Amerikan kumpanyalarına faik oldukları yer Uzak Doğudur. Zira Hollanda Hindistanındaki istihsalin büyük bir kısmı Hollândalılarla İngilizlerin inhisarı altındadır. Bu bölgenin geçen seneki istihsali 16 340 000 tondur. Bunun 10 760 000 tonu Hollanda . İngiliz şirketlerinin, 5 200 000 tonu ise Amerikan şirketlerinindir. Batı Avrupanın Afrika ile birlikte geçen seneki istihsali 3 740 000 tondur. Bunun 2 220 000 tonu Batı Almanyada, 820 000 tonu Hollândada. 550 000 tonu Fransadadır. Amerikan. kumpanyalarına ait istihsal 760 000 ton. İngiliz - Hollânda şirketlerine ait istihsal 1 590 000 tondur

Anerlo . İranian petrol şirketi İran petrollerini kaybetmiş olmaktan dolayı bir nevmidiye kapılmış değildir. İngilterenin en büyük petrol gemisi olan 32 bin tonluk "British Sailor İngiliz denizcisi" adlı tanker halen Kuveyt ile İngiltere arasında seferlerine başlamıştır. Gemi, şirketin Grain adasındaki tasfiyehanesine petrol taşımaktadır.

Bu tanker kumpanyası aynı derecede muazzam altı tanker yaptırmaktadır ve "British Sailor" bunların ilkidir Kumpanyanın elinde — ki kumpanyanın Anglo . İranian ile doğrudan doğruya alâkası vardır — 150'den fazla tanker bulunmaktadır.

Bütün dünyanın geçen seneye ait petrol istihsal rakamlarını tetkik ettiğimiz vakit gördüğümüz gibi Amerika Birleşik Devletleri dünya petrol istihsalinin üçte ikisini ellerinde tutmaktadır. Bu durumun tahlilini yapmak bir bakıma kolaydır. İkinci Cihan Harbi Orta - Doğuyu bir dereceye kadar Fransız - İngiliz nüfuz bölgesi olmaktan çıkarmıştır. Bugün bu bölgedeki Amerikan nüfuzu İngiliz ve Fransız nüfuzundan daha fazladır. Amerika Birleşik Devletlerinin Lâtin Amerikadaki petrol istihsalindeki faikiyetini ise yirminci asrın başlarında en önemli bir enerji kaynağı olarak ortaya çıkan petrolün ehemmiyetinin Amerikalılarca diğer milletlere nazaran daha çabuk idrâk edilmiş olmasından ileri geldiği tarzında izah ediyoruz. Malûm olduğu üzere petrol sanayii bir nevi kumardır. Bu kumarda kazanç, mahvolma pahasınadır. Kazılan kuyular çok pahalıya mal olur. Şayet kazdığınız kuyulardan petrol elde etmek mümkün olmuşsa kazanmışınızda Aksi halde elinizde toprak yığınından gayrı bir şey yoktur Amerikan müteşebbisinin gözü pekliği, yılma, yorulma nedir bilmeyişi, ileri görüşlülüğü, daha Birinci Cihan Harbindenberi dünyaya en büyük sermaye ikrazında bulunan bir memleket olarak Amerika Birleşik Devletlerinin ortaya çıkması petrol istihsalinde bu memlekete şimdiki parlak mevkiini vermiştir. Dünya olaylarına, hâdiselerin gelişine, iktisadî faaliyetlerde Amerikalıların eski sermayedar memleketlere nazaran pratik oluşlarına, fakir halkı istismar etmemelerine bakıyoruz da bu mevkiin gün geçtikçe Amerikalıların elinde daha da kuvvetleneceğine inanıyoruz.

British Sailor
Tankerlerin dev anası

Geçen sene İngiliz, sosyalist partisi saylavlarından Aneurin Bevann'ın seri halinde yazdığı makaleleri hatırlıyarak denilebilir ki, Rusyayı kalıbında kurdurtan biricik kuvvet anahtar endüstrilerde demokrasilerin üstünlüğüdür.

Petrolle ilgili kısa haberler

* Son elli sene zarfında toprak altından 9 milyar ton petrol çıkarılmıştır. Hali hazırda tesbit edilen rezerv miktarı 16 milyar tondur. Bilinmeyen, fakat tahmin edilen sahalardan ise 250 milyar tonluk bir istihsal yapılabilecektir.

***

* Amerikada petrol şirketlerinden, tahminen 3 milyon kişi hisse ve hak, 2 milyon kişi de maaş veya yevmiye almaktadır.

* Amerikada petrol sanayii ile iştigal eden 34 bin şirket mevcuttur.

***

* İkinci cihan harbini takip eden üç yıl zarfında Amerikan petrol şirketleri petrol sanayiinin tekâmül ve inkişafı için 6 milyar dolar sarfetmişlerdir. Hali hazırda bu sanayide araştırmalar; için senede 1000 milyon dolar sarfiyle 15 bin mütehassıs çalıştırılmaktadır.

* Birleşik Amerikada 100 sene zarfında makine istimalinin artış nisbeti şöyledir: 1850 de ağır işlerin % 6 sı, 1950 de ise % 94 ü makine tarafından görülmektedir.

***

* Amerikada otomobil, kamyon, otobüs ve tayyarelerle diğer motorlar günde vasatî 456 milyon litre benzin yakarlar. Buna ilâveten günde 60 milyon litre gazyağı, 200.000 000 litre mazot ve 30.000.000 litre madeniyağ sarf mislidir

KÜLTÜR SAHASINDA

Üniversite

Yugoslav Üniversiteleri

Biz burada üniversitelerimizin hoca kadrolarını siyasî ahlâk nizamı içinde taze tutanak emeli müstahseni ile yeni kanunî hükümler çıkarmakla meşgul iken Yugoslavya Garp âleminin üniversite telâkkisine doğru geniş bir adım atmış gibi görünüyor. Yugoslav Federal Meclisinin geçen 12 Haziranda kabul ettiği Üniversiteler Kanunu, bu bakımdan, cidden dikkate deler hükümleri ihtiva etmektedir. İşte bir kaç numune: 1) Devlet (daha doğrusu Federal merkezî hükümet) şimdiye kadar kendi elinde tuttuğu üniversiteleri idare ve murakabe salaniyetini, yeni kanunla, âzası arasında Federal Meclis tarafından seçilmiş terbiye ve maarif mütehassısları bu. lunan ünivertise meclislerine devretmektedir. 2) Üniversitelerin tedris ve ilmî araştırma hürriyetleri teminat altına alınmaktadır. 3) Üniversiteler, şimdiye kadar hep aynı örnekte olan teşkilât ve tedrisatlarını, bundan sonra, bulundukları memleketlerin hususi şart ve ihtiyaçlarına göre nizamlamak hakkını kazanıyorlar. 4) Profesörler üniversite meclisleri tarafından beş yıl (doçentler üç yıl) için seçilecek ve memuriyetleri mahallî cumhuriyet meclisleri (yâni Sırbistan Cumhuriyetinde, Sırp, Hırvatistan Cumhuriyetinde halk meclisleri, Slovenya, Bosna ve Makedonya Cumhuriyetlerinde kendi halk meclisleri) icra komiteleri tarafından tasdik edilecektir; seçilme veya reddedilme kararları ne gibi sebeplere dayandığı açıkça bildirilerek ilân olunacaktır.

Birinci Dünya Harbinden doğmuş olan Yugoslavyada ilkin üç üniversite vardı: Sırp üniversitesi (Belgrad), Hırvat üniversitesi (Zagreb), Sloven üniversitesi (Lûbliana). Bunlar hassaten Hırvat ve Sloven üniversiteleri, Avusturya . Alman üniversiteleri örnek tutularak kurulmuş millî karakterli yüksek kültür merkezleri idi. İkinci Dünya Harbinden sonra biri Bosnada (Sarajevo), diğeri Makedonyada (Üsküp) olmak üzere iki üniversite daha açıldı. Fakat bütün üniversiteler sıkı bir merkezî kontrol altına alındı. Teşkilât ve tedrisatta Rus nüfuzu hâkim olmağa başladı. Her şubede Marksism mecburî bir ders oldu. Rusça birinci derecede mühim lisan sayıldı. 1948 de Yugoslavyanın Kominformla bozuşmasından ve nihayet Rus Komünizmi ile rabıtalarım kesmesinden sonra vaziyet değişti. Üniversiteler tedrici surette Garp örneklerine yaklaşmağa başladılar. Şimdi yeni kânunla bu hareket sarih surette hukukî bir hüviyet kazanmakta ve Yugoslav üniversiteleri için geniş bir terakki ve inkişaf imkânı açılmaktadır. Gerçi üniversite meclislerinde Federal

Gene eski bir gerçeğin hikâyesi

BİZ DE VARDIK

Avni BAŞMAN

Merkezi . Umumînin (1) "acele"', işaretli telgrafından buradaki Kulun erkânı pek bir şey anlayamadılar. "Alemi Medeniyetin vicdanı müşterekinde unulmaz yara açan masum FRR hakkındaki idam hükmüne karşı bir protesto mitingi yapılarak neticesinin süratle bildirilmesi" isteniyordu. Son gelen Ajans haberleri arasında FRR'in idamına dair iki satırlık havadis burada kimseyi ilgilendirmemişti. Ne FRR'i bilen vardı, ne de idam hükmünün sebebini. Zaten burası Merkezden ve demiryollarından hayli uzak, kenarda kalmış bir şehircikti. İstanbul gazeteleri beş günde geliyordu.

Ne yapacaklardı? Merkezi-Umumî miting istiyor; protesto ediniz, diyordu, Elli, altmış kişiyi toplamak kolaydı. Ama nutuk vermek, birşeyler söylemek lâzımdı. Ne söylenecekti. Ya aradan, biri çıkar da "Bu FRR kim? Nenin nesi? Neden idam ediliyor? Hem bundan bize ne?" diye sorarsa ne cevap verileçekti?

Dersi olduğu için geç kalan İdadi Müdürü hele gelebildi.

"Neredesin, hazret? Yetiş imdada!" diye karşıladılar.

Bu işin içinden ancak o çıkabilirdi. Çünkü hem müdürdü, hem de Fransızca hocası idi Bilgili adamdı.

İdadi Müdürü telgrafa şöyle bir göz attı, sonra dikkatle okudu. Biraz düşündükten sonra, elinden geldiği kadar tevazu göstermeğe çalışarak,

"Bunda anlaşılmayacak ne var, yahu?'' diye söze başladı. "Bir FRER'i (2) haksız yere idama mahkûm etmişler, FRERE, malûm ya, Frenk papazı demektir. Bizde de bazı yerlerde Frenk papazlarının mektepleri vardır ya. İşte onların hocalarına FRERE derler. Fransızca bir isimdir: kardeş, birader mânâsına gelir. İşte böyle bir FRER'i haksız olarak idama mahkûm etmisler, belki idam bile etmişler. Şimdi biz bu haksızlığı protesto edeceğiz."

Kulüp erkânı bu izahı takdirle dinledi, fakat kâfi bulmadı. Ajansı getirttiler, bir daha okudular. Bundan da yalnız haberin . İspanyada Barcelonadan verilmiş olduğunu öğrendiler. Başka malûmat yoktu.

Yarın mitinge gelenlere ne söyleyeceklerdi?

Müdür "Canım, telâş etmeyin, onun da kolayı var," dedi. Şimdi Abarabaşına gidecek, Frenk manastırının reisini görecek, malûmat alıp gelecekti.

Abarabaşı sağlam taş yapılı kilisesi ve mektebi ile Franciscan rahipleri manastırının bulunduğu yerdi. Kilisenin cemaatı katolik olmuş yerli hıristiyanlardı, mektebe de onların çocukları giderdi. Müslümanlardan yalnız alış-veriş için esnaf, bir de hastalıklarını papaslara okutmak, yahut sıtma için okunmuş zeytin yaprağı almak maksadı ile erkek, kadın bazı köylüler ve fukara şehirliler kapı ağzına kadar gelirlerdi; başka hiç bir müslüman manastıra ayak basmazdı.

Kahve rengi kalın abasına bürümüş, uzun boylu, muhteşem sakallı Hollândalı Reis, bundan dolayı, İdadi Müdürünü biraz hayretle karşıladı. Fakat ziyaret neticesiz kaldı. Reis ne FRER'i biliyordu, ne de böyle bir idamdan haberdardı. Belki onlar bilirler diye çağırttığı biri Italyan, öbürü yerli iki rahip arkadaşı ile kendi aralarında yabancı bir dille konuştular. İdadi Müdürü bu konuşmadan bir şey anlayamadı, yalnız bir kaç defa FRER ve FERRER sözlerini fark edebildi. Nafile, bunlar da bir şey bilmiyorlarmış.

Müdür ziyaretine biraz da çeşni vermek için rahipleri, kendiliğinden, mitinge davet etmeği unutmadı.

"Muhakkak olan şu ki sizlerden bir FRER haksızlığa kurban edilmiş. Biz yarın halkı toplayacağız. Bu caniyane suikasti protesto edeceğiz. Sizi de bekleriz, gelirsiniz elbette. Değil mi?"

Üç katolik rahibinin yüzleri bir tuhaflaştı. Reis hafif bir gülümseme, fakat pek nazik bir dil ile özür diledi: Malûm ya onlar ecnebi idiler. Bundan başka mensup oldukları tarikatin nizamları da bu gibi hare ketlere katılmalarına katiyen müsaade etmiyordu.

***

İki gün sonra Merkezi Umumîye

(1) Osmanlı Devletini on yıl (1908 . 1918) idare etmiş olan Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyetinin İstanbuldaki "genel kurulu"

(2) Türkçe eski yazı imlâsına göre yazılmış olan aslının yeni yazıya çevrilen sekli budur Eski yazılı metin içinde "frer" okunabileceği gibi "feret" de okunabilir.

KÜLTÜR SAHASINDA

Meclis tarafından "seçilmiş "terbiye ve maarif mütehassısları" bulunması ve profesörlerin memuriyetlerinin mahallî cumhuriyet icra komiteleri tarafından tasdik edilmesi gibi kayıtlar yeni kanunun temin ettiği muhtariyetin sıhhat ve salâbetini zedeleyebilir di. ye düşünmek; ve Yugoslavyada, bizdeki gibi liberal demokrat değil, tamamiyle autoritaire siyasî bir doktrin rejimi hâkim olduğu hatırlanarak üniversite hürriyet ve muhtariyetinin o rejimle her bakımdan muvazi gidebileceğinden şüpheye düşecekler de bulunabilir; fakat unutmamalıyız ki tezatların ve paradoksların, bilhassa politika alanında, her zamandan ziyade hüküm sürdüğü bir çağda yaşıyoruz.

Olgunluk, Taşkınlık v.s.

Geçen hafta Cumhuriyette Dr. Adnan.Adıvar Haziran devresi Olgunluk kompozisyon mevzularını tenkid etti. Tenkid ne haksızdır, ne de mübalâğalı. Tam, gramı gramına ölçülü.

- Bu devre Fransız olgunluk İmtihanları (Baccalaureat) mevzularından bâzıları şunlar: Idealism nedir? Zekânın alâmetleri nelerdir? İdrak etme ile izah etmeyi birbirinden büsbütün ayrı saymak mümkün müdür? Tarih sadece geçmişte olup bitenlerin hikâyesinden mi ibarettir? Hayat meselesi üzerindeki fikirlerinizi yazınız. Kompozisyon mevzuu: bir çok muharrirler bir tarafa çekilip kendi başlarına kalmayı denemişler ve bundan hâz duymuşlardır. Siz de denediniz mi? Böyle bir yalnız başına kalma anındaki müsbet veya menfi hislerinizi samimî olarak ve Montaigne, Descartes, Chateaubriand, Pascal, Lafontaine, Rousseau, Lamartine v.s. nin tecrübelerinden misaller vermek suretiyle tahlil edip anlatmağa alışınız.

Bu cidden ağır mevzularla iki gün saatlerce boğuşarak kafaları kazan, sinirleri hallaç yayı kesilen 3000 kadar liseli imtihanlar biter-bitmez soluğu St.-Michel meydanında almışlar, orada öyle coşmuşlar ve o mertebe taşmışlar ki koca meydan bir müddet için tımarhaneye dönmüş. Yirmi kadar otomobil ve kamyon devirmişler; bir kamyondan indirdikleri çuvallar dolusu unu gelip geçen halkın üstlerine saçmışlar; balık yüklü başka bir kamyonu al.aşağı ederek ahaliyi balık yağmuruna tutmuşlar. Neticede beş on polis hastanelik, 60 kadar liseli de hapisanelik olmuş. Bununla beraber sunu da kaydediverelim ki Fransız olgunluk imtihanlarının birinci kısmından bu devrede muvaffakiyet nisbeti % 65'dir. İkinci kısım neticeleri henüz belli olmamıştır.

Yugoslav gençleri Pendikte
Bu bir güzellik müsabakası değildir

§ - İngilterede bizim olgunluklara, bir dereceye kadar benzetebileceğimiz G.C.E. (General Certificate Examinations) yas devresi İngilizce suallerinden biri hakkında The Times Educational Supplement (25 Haziran) de ayrı imzalı iki mektup çıktı. Bunlardan birinde suallerde lisan itinasızlığı, gramer sakatlığı ve iki imlâ yanlışı *surprised,* yerine" *suprised*, *paradox* yerine *perodox*) bulunduğu söylenerek imtihan komisyonu şiddetle tenkid ediliyor. İkinci mektubu yazan da namzetlere verilen parçayı G. C. imtihanlarının maksatlarına asla uymayan ve 16 yaşında gençleri hiç bir suratle alâkalandırmayacak alelade yavan bir "edebiyat" örneği diye tavsif ediyor.

Ancak her iki tenkidin de bizde mutat olan ölçülere göre değil, biraz fazla titizlikle yapılmış gibi göründügünü söylemek mümkündür. Biz bu kadar ince eleyip sık dokumayız—A.B.

Rumeli ve Anadolu kulüplerinden gelen, hemen hepsi aynı mealde, yüzlerce telgraf arasından birinde:

"FRR'in idamı haberi burada hepimizi dilhûn etti. Âlemi medeniyetin vicdanı umumisinde ebediyen Sunulmayacak yaralar açan bu melûnane suikasti ajansta okuyan yüzlerce vatandaş heyecanlarını zaptedemiyerek işlerini bırakıp hükûmet meydanına koştular. Beşeriyetin yüzünü karartan bu cinayeti şiddet ve nefretle protesto ettiler" denildikten sonra miting komitesinin kararı arzediliyordu. Telgraf İdadi Müdürünün kaleminden çıkmıştı.

[Francisco Ferrer, Katolik kilisesinin maarif üzerinde ağır baskısı yüzünden asırlarca koyu bir cehalet içinde bunalan İspanyol halkını ancak lâik mekteplerin kurtaracağına inanmış bir terbiyeci idi. Dâvasını fiilen ispan için Barcelonada kurduğu yeni mektep az zamanda büyük muvaffakiyete ermişti. Bir taraftan da lâik terbiye üzerine neşriyat yapıyordu. Bundan dolayı papasiar kendisine düşman olmuştu. O sıralarda şehirde kavgalı, kanlı bir grev çıktı. Ferrerin bununla hiç bir alâkası yoktu. Fakat kilise hükûmet üzerine ağır bastı ve bir takım tertip ve tezvirlerle Ferrer i askerî mahkemeye verdirdi. Mahkemesi pek kısa sürdü, adam hemen kurşuna dizildi (13.X.1909). Bu "adlî cinayet" bütün dünyada şiddetli akisler yaptı, nefret uyandırdı. Ferrer hakikaten haksız öldürülmüştü. Bunu 1912'de İspanyol Askerî Temyiz Mahkemesi bile kabul etmeğe mecbur oldu. Ferrerin mahkeme kararı le müsadere edilmiş olan mal ve mülkü mirasçılarına iade edildi.]

Rusya

Rusyada züppelik

Sovyet diyarında tıp talebeleri arasında son yıllarda bir "şıklı" merakı almış yürümüş: konuşmalara ingilizce kelimeler karıştırmak, şahıs isimlerini ingilizce örneklere güre küçültmek, selâmlaşırken, ayrılırken ingilizce formüller kullanmak, giyinişte, hassaten boyunbağında Amerikan zevkine uygun renk ve şekilleri seçmek... bu merakın başlıca belirtileri imiş. Hareketin elebaşılarından Anton (kendisine Tonni diye hitab edilmezse adeta canı sıkılırmış), geçenlerde, derslere turuncu zemin üzerine zümrüt yeşili renkte kurbağa ayakları motifleri işlenmiş bir kravatla ve bundan dolayı husus bir çalımla gelir. Hayran arkadaşlarına bu kravatı el altından bir

gemiciden 120 rubleye aldığını, halis Peru malı olduğunu, Amerikan şıklarının şimdi böyle kravat taktıklarına ağzı kulaklarına varan bir sevinç coşkunluğu ile anlatır. Fakat, *The Times Educational Supplement'ın Smiy* a adlı Rus gençlik dergisinden naklettiğine göre, Tonni, ertesi gün Devlet Satış Mağazalarında bu kravatın türlü renkli çeşitlerinin düzünelerle teşhir edildiğini, hele fiyatlarının 8 ruble olduğunu, hafif kusurluların daha ucuza satıldığını, bu kadarı yetmiyormuş gibi, bir de bunların yerli malı olduğunu görünce gözleri kararır ve ayakta durabilmek için yakındaki sütuna dayanmağa mecbur olur.

Geçen ay içinde Parisin Match'ı da Moskovanın Pravda'sından aldığı bazı parçaları tefsir ediyordu, Rus Komünist Partisinin organı Pravda feryad ediyor: nedir bu gençliğin hali? Nereye gidiyoruz? Bol maaş, türlü adlarla büyük para mükâfatları ve tahsisat alarak adam.akıllı zengin olan sanatkârlar, mühendisler, fabrika müdürleri, sanayi organizatörleri Rusyada adeta yeni bir yüksek tabaka teşkil etmislerdir. Bunların oğulları arasında içki, kumar iptilâsı, sabahlara kadar süren kadınlı sefahet cünbüşleri alabildiğine almış yürümüş. Bu gençlerin şehir dışında villâlarda hususî sefahet yerleri, hususî otomobilleri varmış. Ahlâksızlıkta o kadar ileri gidenler oluyormuş ki kumarda bütün varını; yoğunu kaybeden bir genç, zengin bir arkadaşını bir gece tuzağa düşürerek Öldürmüş ve soymuştur. Bunların hepsi de yüksek tahsil talebesidir. Eskiden böyle vakaları, Rus gazeteleri, kötü *bourgeois* devrinin son izleri sayarlardı. İhtilâlden 35 yıl sonra artık bu teselli de kalmıyor. Pravda şimdi bu yeni şımarık zenginlere çatıyor; çocuklarına terbiye vermedikleri, servetlerini, sefahet yolunda sarfettikleri için onları acı acı tenkid ediyor ve cemiyetin bunlar yüzünden korkunç bir akıbete sürüklenebileceğim bile söylüyormuş. Match'in bu satırlarını okurken "ne kadar değişse gene hep kendisidir" mealinde bir Fransızca sözü hatırlamamak elden gelmiyor.

Victor Hugo'nun tepesinde
Bir saygı duruşu!

Talebeler azdı
Nümayişin kurbanları

Kültür Haberleri

Muharrirler toplantısı

Berlin — Sovyet işgal bölgesi ajansı ADN nın bildirdiğine göre "Alman muharrirleri toplantısı" bu sene Eisenach'da yapılacaktır. Toplantıya bütün Almanyadan 120 muharrir iştirak edecektir. Bu münasebetle toplantıya şimdiden Thomas Mann, Hermann Hesse, Watler von Molo ve diğer tanınmış yazarlardan da muvaffakiyet ve tebrik telgrafları gelmiştir.

Dünyanın ikinci büyük teleskopu

Hamburg — Hamburg civarındaki Bergedorf rasathanesine 1.3 milyon mark kıymetinde muazzam bir teleskop konulmuştur. Bu teleskop, Amerikadaki Palomar dağındaki dünyanın en büyük teleskopundan sonra büyüklükte ikinci olarak gelmektedir. Bu yeni devasa aletin optik kısımları, Sovyet işgal bölgesinde bulunan Jena optik fabrikalarında imal edilmiştir. Rasathane müdürünün basına verdiği malûmata göre, bu optik kısımların imaline 1951 yılında başlanmış ve ancak bu sene bitirilmiştir. Teleskopun diğer kısımları ise Federal Almanya fabrikalarında yapılmıştır.

Romalı lejyonerin iskeleti

Garmisch — Tiroldeki Ehrwald yakınlarında, tamamen sağlam kalmış olan bir Romalı lejyonerin iskeleti bulunmuştur. İskeletin 6800 sene evvele ait olduğu tesbit edilmiştir. Iskeletin başındaki miğfer ve parmağındaki zafer yüzüğü ile kılıcı bozulmadan bu zamana kadar kalmıştır. İskeletin 19 ilâ 20 yaşlarında olduğu tahmin edilmektedir.

KİTAPLAR ALEMİNDE

USTA İŞİ

Stefan ZWEİG, Çev. Tahsin YÜCEL, Varlık Yayınları (1954, 128 sayfa, 100 Krs.)

Kitapta Zweig'ın Usta işi, Satranç Ustası adlı uzun hikâyeleri ile Cenevre Gölü Vakası (Çev. Zeyyad SELİMOGLU), Herkesin Dostu: Anton(Çev. Muzaffer REŞİT), Görünmez Kolleksiyon adlı kısa hikâyeleri yer almış.

Zweig adamı ağzının içine baktıran masalcıbaşılardaıı. Oturmuş, gördüklerîni, başından geçenleri tatlı tatlı anlatıyor, siz de merakla dinliyorsunuz. Hikâyelerini ballandırmasını biliyor hakçası.

Usta İşi hikâyesinde bir yankesici macerası anlatılır. Bu sanatın ne kadar güç, soğukkanlılık isteyen bir sanat olduğunu iyice anlarsınız. Yankesiciyi yakalatmakla, merakım gidermek arasında bocalayan hikayeci daha çok kendi ruh halini başarıyla çizer.

Satranç Ustası hikâyesinde, satranç oyununu bilmiyenleri bile heyecanlandırabilecek bir hava yaratılmıştır. Biri göz hafızasına, öteki hayal etme gücüne dayanan iki oyuncu karşı karşıyadır. Sonunda ağır kanlı Czentovic sinir harbini ve oyunu kazanır. Czentovic'e karşı oynıyan bay B.nin ruh hali daha ku vvetli çizgilerle meydana çıkarılmıştır,

Cenevre Gölü Vakası 'nda: kendi dilinden başka dil bilmiyen bir Rus mültecinin kısa, hazin hikâyesi, Görunmez Kolleksiyon' da, kör bir kolleksiyon meraklısının sanat askı, Herkesin Dostu'nda Anton adlı bir iyilikseverin hayatı konu olarak ele alınmıştır.

Zweig Türk okuyucusuna zaten yabancı değildir, . sevilmiş ve tutulmuş bir yazardır. Bur kitapta toplananı hikâyelerinin de zevkle okunacağını sanıyoruz. Çevirenler güzel, sade bir metin meydana getirmeyi başarmışlar Çünkü.

YAMAN ADAM

Yazan: Miguel de Unamuno (1864 - 1936) ¬Çeviren: Behçet Necatigil, Varlık Yayınevi, Cep Kitapları serisi: 38 (1954, 127 sayfa, 100 Kuruş).

Modern İspanyol edebiyatının seçkin yazarlarından Unamuno'min beş hikâyesi girmiş kitaba: Yaman Adam, İki Ana, Lumbria Markisi, Aşkın Hücumu, Sessizlik Mağarası.

Kitabın başında Unamuno'nun kısa biyografisi ile eserleri üzerine bir önsöz yer' almış.

Dikkate değer bir yazar. Yaman A. dam hikâyesinde, kendi kendini yaratan Alejandro; güzelliğine değil, kişiliğine âşık olacak, onun da gerçekten sevebileceği bir erkek ariyan Julia'yı kendine bendetmek kudretini gösteren adamdır, Julia Alejandro ile onun kendisini gerçekten sevip sevmediğini anlamaksızın evlenir. O kadar ki etkisi altında kalmıştır. Alejandro arzularına engel taramayan, bükülmez iradeli bir kişidir. Julia ile evlenmeği dilemiş, evlenmiştir. Erkek çocuğu olmalıdır, olur. Hiç bir kadın onu aldatamıyacağı gibi Julia da onu aldatamıyaçaktır. Julia erkeğinin onu malı olarak mı, özünden ayırmadığı bir insan olarak mı sevdiğini bir türlü anlıyamaz. Handiyse çıldıracaktır. Sonunda sevildiğini anlar, ama bu sevgi onun ölümü demek olur. Aleiandro'nun eğilmez iradesi yalnız ölümü yenememiş, hattâ kendisini de kucağına çekmiştir. Aşk yaşamaya dayanamıyacak kadar güçtür. Hikâyeden kısa bir parça alıyoruz: "Evet, benim karım ölemez. Gelsin hele ölüm, gelsin, hele. Ama bana, bana gelsin hele!" "Ah, Alejandro... Ben ki, beni sevdiğinden şüphe ediyordum...", "Doğru. Ben seni sevmedim. Aşk denen şey, sana bunu bin kere söyledim, bir aptallıktır Julia..... Aşktan dem vuran o sefil korkular karılarının ölmesine göz yumarlar!"

DONRAMİRO

Yazan: Enrique Larreta — Çeviren: Nurullah Ataç. Mf V yayını, Lâtin Amerika Klâsikleri: 1. (442 s., 370 kuruş, 1954)

XVI ncı yüzyıl ortalarında İspanyayı yaşatmış yazar. Memleketini kızının bir Arap kahramanıyla sevişmesinden doğma Ramiro yüzündeni terk eden Don İnyigo, şövalyeler şehri Avila'ya gelip yerleşir. Ünlü bir gecmişi ve koyu katolik olan İnyiso, kızının günahını, onu, yeğeni Alcantara'ya nikâhlıyarak örtbas etmiş, kederinden çılgına dönen Alcantara'da savaşa giderek. Fransız protentanlarıyla yapılan bir çarpışmada ölmüştür.

Ramiro kanında Arap kanı olduğundan habersiz, korkunç günahından temizlenmek kayğusuyla hareket eden anası Giyamor'un çok sıkı katolik terbiyesiyle yetiştirilmektedir.

Zamanla Ramiro iki etki altında kalır: Biri hocası papaz Orosco'nun gösterdiği, dünya nimetlerinden el-etek çekerek bir büyük din adamı olmak yolu, öteki; konaklarında at-ağası Med rano'nun anlata anlata bitiremediği dünyayı çizmeleriyle titreten ünlü cihangirlerden biri olmak yolu.

Arapların hazırladığı sanılan bir ayaklanmanın elebaşılarını yakalamak ödevi kendisine verildiği vakit, o beklediği fırsatın çıktığını sanır Ramiro. Ama, din uğruna giriştiği bu mücadelede, çok güzel bir müslüman Arap kadınına kendini kaptırmaktan da kurtulamaz.

Ruhunda ilk çöküntü başlamıştır böylece. Sıyrılmak istedikçe batar. Arap kadını yakalatması, büyücü diye onun yakılması ile ettiği kötülükleri Tanrı yanında bağışlatacağını umması da boşa çıkmıştır.

Ramiro gerçek sükûna ancak ölümüne yakın bir zamanda, artık bütün hazları tattıktan, türlü aşağılıklara düştükten sonra kavuşabilecektir.

KATHARİNA KNİE

Carl ZUCKMAYER, Çev: Müşerref HEKİMOĞLU (Mf. V. yayınları, 1954, 134 sayfa, 100 Krs.)

Dört perdelik dram olan piyes, harp sonrası Almanyasında bir gezgin ip cambazhanesinin kişilerini ele alıyor. Cambazhanenin başı Knie baba dedelerinden kalma sanatını bütün güçlüklere rağmen devam ettirmek azminde. Trupda kızı Katherina, yeğenleri, palyaço, vesair kimseler çalışıyor.

İlk perde, sanatına aşkla bağlı ve namusa önem veren Knie babanın; açlıktan bir deri bir kemik hale gelmiş olan cambazhanenin eşeği Maali için, konakladıkları köye yakını bir çiftlik ambarından üç çuval yulaf çalan kızının, bu hareketini itirafı ile, uğradığı büyük sarsıntı üzerine kapanır.

Çiftlik sahibi iyi bir adamdır ama. Kızı tevkif ettirmez. Hattâ onu kandırarak cambazhaneden, ayırır.

Piyes, sade, hareketli hava içinde, Knie babanın dramını yaşatır bundan sonra. Kızının cambazhaneden ayrılması olayına bir türlü alışamıyan Knie baba, onun artık ocağına döndüğünü sandığı sıra, çitliğine sığındığı adamla evleneceği haberini alarak göçüp gider.

Bir gözyaşı, bir ağlama sesi bile yoktur piyeste.

Dördüncü perde, palyaço Julius'un. Knie babanın mezarına sığmadığı için konamıyan terazisi ve şemsiyesi önünde söylediği nutuk ve baba sanatını devam ettirmek kararı ile, onun ölümünden sonra trupun idaresini ele alan Katharina'nın, çevresindekileri gayrete getiren sözleriyle sona erer.

EN GÜZEL TÜRK HİKÂYELERİ

Haz. Yasar NABİ, Varlık Yayınları (1954, 141 sayfa, 100 Krs)

Yaşar Nabi, 1864 ile 1910 arası doğumlu edebiyatçılarımızdan hikâyeciliğe de önem vermiş onyedi yazarımızın kısa biyografilerini ve hikâyelerinden birer örneği bu kitapta toplamış. Bu antolojiyi "genç imzaları bir araya getirep ikinci ciltle" tamamlıyacağını bize haber veriyor. Güzel, yerinde bir teşebbüs.

Kitapta: Hüseyin Rahmi, Halit Ziya, Halide Edip, Memduh Şevket, Ömer Seyfettin, Yakup Kadri, Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir), Refik Halit, Abdülhak Şinasi, Reşat Nuri. F. Celâlettin (Dr. Fahri Celâl), Bekir Sıtkı, Kenan Hulusi, Sait Faik, Sâmet Ağaoğlu, Sabahattin Âli, İlhan Tarus yer almışlar.

Bekir Sıtkı'dan sonrakiler, yeni hikâyeciliğimizin öncüleri, yeni neslin zaten iyi tanıdığı çehreler. Hele Sait Faik.

TIB SAHASINDA

Klinik

H ve U Bombalarının tesirleri

İlk atom bombası 6 Ağustos 1945 sabahı saat 8,15 de Hiroshima'da 600 metre yükseklikte patladı. Bunu 9 Ağustos 1945 de Nagsssaki'de sabah 11,00 de 500 metre yükseklikte patlıyan bir ikinci atom bombası takip etti. Bu iki infilâk Japonyanın kayıtsız, şartsız teslim olmasını sağladı. Bu bombaların tesiriyle ilk dört ay içinde ölenlerin sayısı Hiroshima'da 100.000, Nagasaki ve dolaylarında 50 000 kadardır Japon bilginlerinin verdikleri istatistiklere göre bombanın tesisine maruz kalanların % 75 i infilâki takip eden ilk iki günde vefat etmişlerdir. Kalanların % 90 nı ikinci haftada ölmüşlerdir. Vefiyat miktarı gittikçe artmıştır, çünkü bombanın patlamasından senelerce sonra da talî tesirleri devam etmektedir.

Bombanın infrâki ile termik, mekanik ve radio-aktif enerjiler ortaya çıkmaktadır. İnfilâk merkezinden (Hypocentre) dört kilometreye kadar varan bir saha içinde bulunan kimselerde, bilhassa vücutlarının açık olan kısımlarında, termik enerji yanıklar husule getirmektedir. İnfilâk merkezin de hararet 6 000 dereceyi bulmaktadır. Bu yüksek hararet bombanın patlamasından yarım saniye sonra tamamen ortaya çıkmış bulunmaktadır. İnfilâk merkezine yakın kısımlarda (Epicentre) da tazyik, Hiroşhima'da m2 ye 4,5-6,7 ton; Nagasadaki'de 6,7-10 ton kadar olmuştur. Bu tazyik 0,4 saniye kadar devam etmiştir.

İnfilâk sırasında intişar eden, radio aktif enerji de akıllan durduracak kadar önemlidir. 100 000.000 ton radium'dan enstantane olarak intişar eden radio aktiviteye eşittir. Bu radio-aktif ısınlardan insan için başlıca hastalık yapıcı olanlar Gamma ışınları ile Neutronlardır. Radio-aktîviteye maruz kalen kimselerde ağır yanıklar ve yaralar olur. Hararet, zayıflama, kusmalar. kanamalar gibi belirtilerle 1 - 2 hafta içinde vefât ederler. Mortalite % 100 dür. Bombanın tesirine hîsbefen az maruz kalmış olanlarda ilk günlerde kusmalar, istihasızlık vardır. 2 . 3 hafta sonra hararet yükselmesi, saçların'' "dökülmesi, vucutta lekeler, kanâmâlar, diş etleri kanamaları, boğazda ve bademciklerde iltihaplar, gangrenler, ishal görülür Bunlarda da ölüm % 50 dır. 1 - 2 haftada ateş düşmeğe başlarsa netice müsait olabilir.

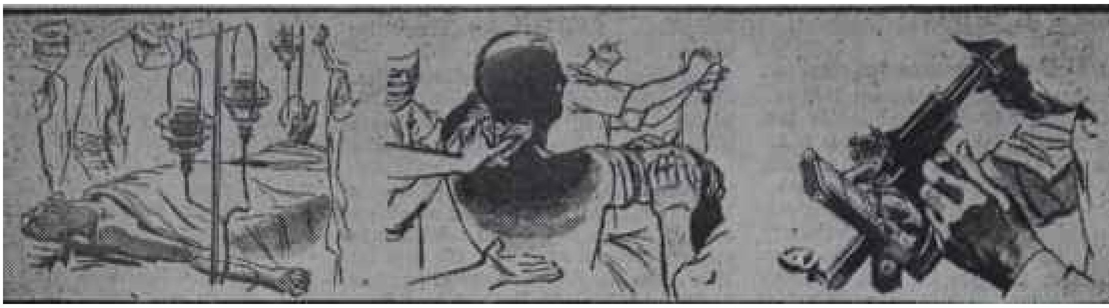
Radio.aktif yaralara (Atomic Momb Radiation Injury.) veya kısaca (Atomic Disease) denilmektedir. Radio-aktif ışınlarla asıl zarara uğrayan kandır. Agır vak'alarda kanda lökosit sayısı çok azalmış, mm.3 de binin altına düşmüştür. Kan yapıcı organlar, kemik iliği d a l a k , lenfa bezleri harap olmuştur. Başka iç organlarda da (akciğerler, sindirim sistemi, karaciğer, böbrekler, seks bezeleri) lezyonlar vardır.

Hidrojen bombasına gelince; bunun deneyleri Kuzey Pasifikte, Bikinide yapıldı. Bu sırada bombanın patlatıldığı bölgeden 145 kilometre mesafede bir Japon balıkçı gemisi bulunmakta idi. Geminin adı (Fukuryu Maru) idi. 1 Mart 1954 günü sabah saat 3.00 de tayfalar batı ufuklarında kırmızı bir ışık gördüler. Bir kaç dakika sonra da gök gürlemesini andıran korkunç bir gürültü duydular. Başlarının üzerinde büyük bulutlar geçti ve gemiye küller yağmağa başladı. Etraflarındaki deniz parçası ve geminin güvertesi bu küllerle örtüldü. Bu olaylara önem vermiyen gemiciler avlanmakta devam ettiler, işlerini bitirdiler, bir kaç saat sonra da bağlı bulundukları limana doğru yol almağa başladılar. Üç gün sonra bazı gemicilerin yüzlerinde, enselerinde, ellerinde şişlik ve kırmızılık görüldü. Bazı kısımlarda su toplanmıştı. Kabarcıklar vardı, kaşınıyor, kusuyorlardı. 5.6 gün sonra yüzlerinin derisi daha kızardı, kaptan yıkanmalarını emretti ise de bu küçük balıkçı gemisinde yeteri kadar su bulmak imkânsızdı. Gemi nihayet üssüne döndü. Balıkçıların ikisi 15 martta, geri kalanları da bir kaç gün sonra Tokyo Üniversite Hastanesine yatırıldılar. Hepsinin klinik görünüşleri ayni idi. Yüzleri ve enseleri koyu kırmızı renkte idi. Yer yer kabarcıklar vardı. Bu kabarcıklardan bir kısmi patlamış ve yara halini almıştı. Kulakları şişmişti, ödemli idi, burunlarından akıntı geliyordu. Geiger sayacı ile yapılan araştırmalarda radio.aktif ışınlara maruz kaldıkları tesbit edildi. Saçlarında da radio.aktivite bulundu, iç organlarda birşey yoktu. Bütün bulgular yukarıdanberi anlattığımız deri iltihabı (Dermatite) olaylarından ibaretti. Gemi 100 tonluk ahşap bir yapı idi. Küçük bir motoru vardır. Geiger cihazı ile bu gemide de radio-aktivite bulundu. Güvertede saatte 110; tayfaların bulunduğu kısımda saatte 80 milli Roentgen ışın tesbit edildi. Bu miktar yaşanılan bir yerde bulunması. icap eden milletlerarası maksimal dozdan 40-60 defa daha fazla idi. Bu geminin radio-aktivitesinin her gün yavaş yavaş azaldığını da düşünmek lâzımdır. Bir haftada bu radio.aktivitenin yarısını kaybetmiş olması gerekir. Buna göre atom küllerinin güvertesine yağdığı sıralarda ne kadar radio.aktif olduğu kendiliğinden meydana çıkar Gemiden alınan atom külü Tokyo Üniversitesi lâboratuvarlarına getirildi, analiz yapıldı. Asıl çatısının kalsiyum karbonattan ibaret olduğu anlaşıldı. Bu kısımda radio-aktivite yoktu. Belki de Mercan adalarından geleni partiküllerden ibaretti. Artan kısmında Strontium . 89, Strontium 90, İode 132, Baryum 140 bulundu.

Bikini'de patlatılan hidrojen bombası ile hastalanan bu balıkçıların klinik durumları tamamen akut bir irradiation hastalığını göstermekte idi. Derilerine, yapışan radio-aktif küllerle ve Beta ışınlarının tesiriyle bir yandan da elbiselerine bulaşan veya geminin

İngilterede atom müdafaası denemesi
Dost başından ırak

Yaralananlarda tedavinin üç safhası

Kan verilmesi — *Yanıkların tedavisi* — Kan tahlili

güvertesine yağan radio.aktif küllerin Gamma ışınlarının tesiriyle dışarıdan radiation'a uğradıkları gibi; solunum ve sindirim yolundan giren, yahut ta deriden geçen partiküllerin tesiriyle içerden Beta ve Gamma ışınlarına maruz kalmışlardı. Bu balıkçıların idrarlarında yapılan araştırmalar da fazla. ca radio-aktivite bulunduğunu göstermistir. Bu sebeptendir ki balıkçıların radioaktif maddelerin içerden de (solunum ve sindirim yolundan) aldıkları düşünülmüştür. Dermatit vak'alanının çoğu halen iyi olmuş durumdadır. Bazılarında nekroz ve ülserasyonlar devam etmektedir. 10 Nisanda yapılan kan araştırmalarında 23 gemiciden 16 sında beyaz kan yuvarlaklarının azaldığı (lökopeni) görülmüştür. Kemik iliklerinin de tahribe uğradığına, höcre elemanlarının seyrekleştiğine, azaldıkları zaman vücudun her tarafında kanamalara sebep olan trombositlerin de zarara uğradıklarına işaret etmek lâzımdır. Ağır hasta olan tayfalarda halen genel düşkünlük, iştahsızlık, hararet yüksekliği, kanamalara istidat devam etmektedir. Bunların durumları iyidir denilemez. Atom hastalığının kritik bir döneminde oldukları meydandadır. Bolca insan öldürme deney lerinin kötü sonuçlarına ve amansız darbelerine haberleri olmadan tecrübe hayvanları gibi şimdiden maruz kalmış olan bu biçarelerin tedavilerine devam edilmektedir. Tam yatak istirahati halindedirler, yüksek kalorili gıdalarla beslenmektedirler. Kendilerine zaman zaman kan verilmektedir. Yara ve enfeksiyonlara karşı da antibiyotikler kullanılmaktadır.

Cerrahi

Bir çelik parçası

Çelik parçası denilince Fikret'in bir şiiri hatırlanabilir. Oysa ki, kastettigimiz şey bir kılıç değildir.

Alman cerrahı Curt Emmerich, Peter Bamm takma adiyle harb hâtıralarını yayınlamış bulunuyor. Kitabın ismi Görünmeyen Bayrak (L'etendard invisible) dir. Yazar, ikinci dünya savaşında, Rus hudududna kıt'a tabibi olarak ödev görmüş ve hâtıralarını kurşun yağmuru altında toplamıştır.

Dniestr sahillerine yakın bir yerdeyiz. Alman birlikleri, nehri geçmek için hazırlanıyorlar. Karşı tarafta Ruslar tahkimat yapmaktadırlar. Uzaktan uzağa top sesleri geliyor. Başımızın üstünde bulutlar, savaşan bir dünyanın üzerinden geçen beyaz bir sulh armadası gibidirler. Bir köylü arabasına bir fıçı yüklemiştir; Bu şarap değildir. Fakat ondan da daha kıymetli olan sudur. Dağlarca arasındaki yakın bir köyden temin edilmiştir,

Uzaklardan, üstümüzdeki gök parçasının herhangi bir yerinden bir uçak gürültüsü gelmektedir. Dağ yamacındaki küçük bir ormanı gözden kaçırmayınız. Ağaçların altında bir kaç çadır vardır. Akasya ve çam dallarile üstün körü gizlenmiş olan bu çadırlar bir sıhhiye bölüğüne aittir. Akasya dalları çadırların üzerine gece yerleştirildiği halde daha şimdiden solmağa başlamışlardır. Bu çadırlardan biri bir ameliyatanedir. O da bir savaş alanı demektir. Aynı medeniyet bu çadırın altında, tekniğin bütün incelikleriyle insan hayatını kurtarmağa çalışırken, 5-6 kilometre ilerde yine tekniğin bütün incelikleriyle, onu, tahribe uğraşmaktadır.

Ameliyathane deyince, döşemesi ve duvarları beyaz çinilerle kaplı bir oda akla gelir. Ortada bir ameliyat masası vardır. Üzeri temiz örtülerle kaplanmıştır. Başka masaların üzerinde de parlak kromdan aletler, dizilidir. Tavanda büyük ve geniş bir lâmba asılıdır. Bir köşede, pansuman için steril pamuk ve gazla dolu, nikelâjlı, parlak, tertemiz kaplar göze çarpar. Ameliyathane, tekniğin mükemmelliği demektir. Orada, asepsi dediğimiz mikrop yokluğu son haddine vardırılmış ola. çaktır. Hiç bir alet ve malzeme, önceden mikroptan tamamen temizlenmeden yara ile temasa getirilmiyecektir. Bir hastahanede kolaylıkla temini kabil olan bu konforun bir çadır altında sağlanmasının ne kadar zor olacağını takdir edersiniz. Yaralının kaderi; eline düştüğü ilk cerrahın durumuna bağlıdır. Yaralandıktan sonra müdahale yapılmcıya kadar geçen her saat, yaralıma zararına işler. Bir kana yarasında ilk iki saatte yapılacak müdahalenin başarısı çok yüksektir. On iki saat sonra ise ameliyat ümitsizdir. O halde ilk yardımın yapılacağı cerrahi teşekküllerin mümkün olduğu kadar savaş hattına yakın olması gerekir. O zaman da, düşmanın topçu ateşinden sakınmak imkansızlaşır. Cerrahi mobil bir sıhhiye birliğini düşman silâhlarının tesir alanına sokmak cesur bir hal çaresi ise de ihtiyata uymaz, Sa vaş talihi ters giderse operatör, gerekli ameliyatları, birlikler çekilirken, gerilerde kalarak başarmak zorundadır. Bu zaman da esir olmak tehlikesi baş gösterir. Cerrahi seyyar birliğin yerleşeceği ve ödev yapacağı yeri seçmek de, savaşın gelişmesine, yani taktik duruma bağlı bir olaydır. Düşmanın ateş kuvveti arazinin durumu yolların vaziyeti, tren hattının yakınlık, uzaklığı, bu seçimde rol oynar. Su ihtiyacı da gözonünde tutulacaktır. Böyle bir mobil operasyon birliğinin tamamen müstakil ve otonom olması da lâzımdır,

Dniestr'in altı kilometre doğusundaki küçük ormanda yerleşmiş olan seyyar ameliyathanenin tabanı çini döşeli değildi. Ukrayna'nın, yumuşak kara toprağından ibaretti. Çadırların eğri duvarları sineklerle kaplı idi. Bu eğri duvarlarda pencere yerine küçük delikler vardı. Aletleri kaynatmak için alkol, ameliyat lâmbasını işletebilmek İçin de akümülâtör kullanılıyordu, aletler umulduğundan moderndi. Eczane otosunda bu günkü cerrahinin arzuladığı bütün günlük ilaçları bulmak kabildi. Bununla beraber, bu zavallı çadırın altında ameliyat yapmak ne kadar iptidaî bir işti!

Bir er, bir canlı varlık yaralanıp etine kurşun girdiği andan itibaren artık bir harb unsuru olmaktan çıkmış, kendini savunamaz bir hale gel. mistir. O zamana kadar benliğini ileri iten bütün enerji sönmüştür. Bitkin dir. Kan kaybetmektedir. İçinde müthiş bir üzüntü vardır. Acaba arkadaşları kendisini bulabilecekler midir? Yoksa, o zamana kadar yeni bir mermi isabetiyle ölüme mi sürüklenecektir? Arkadaşları çekiliyorlar mı? O halde düşman eline mi düşecekti? Bir kaç sıhhiye, eri kendisini bulunduğu çukurdan alıp gerilere götürünceye kadar bu düşünceler içinde geçen dakikalar yüzyıllar gibi uzundur.

Biraz geride, bir obüsün açtığı çukurda, tıb ilminin en ileri karakolunda, bu sanatın en cesur bekçisi, Hippocrate' ın kahraman evlâdı kıta tabibi bulunmaktadır. Yaralıya ilk yardımı yapacak, yarayı temizliyerek saracak, kırık varsa atelleyecek, ağrıyı dindirmek için de bir pikür yapacaktır. Artık yaralı ilk ihtimamları görmüş bir halde bir kenarda beklemektedir. Dakikalar uzar. Sanki hiç geriye gönderilmiyecekmiş gibi endişelidir. Nihayet sedyesile bir yol kenarına getirilir. İşte anbülâns da beklemektedir. Zaman zaman, iniltilerin karıştığı bir sessizlik içinde ve başka yaralı silâh arkadaşlarının arasında geriye doğru yollanmaktadır. Nihayet daha geniş teşkilâtlı bir hastahaneye getirilir. Burada kendişine gereken bütün ihtimamlar yapılır. Ezilmiş, kan lekeleri içinde kalmış, üstü başı perişan bir hal almış elan bu zavallı varlık yeniden canlı, bir insan hüviyetine ve normal bir hasta durumuna getirilmiştir. Bu büyük mucize elli gram bile gelmiyen bir çelik parçası sayesinde sağlanmıştır. Bu çelik parçası şarapnel, kurşun, bomba, havan, obüs değildir. Bu çelik parçası cerrahın bisturisi, Aristote'ın bıçağıdır. Bunun keskin tarafında bir hastanın veya bir yaralının kaderi vardır.

Hekimden başka hiç kimseye, bir bıçakla hastanın en gizli yerlerine kadar girerek araştırma yetkisi tanınmamıştır. Devlet çıkardığı kanunlarla her çeşit bıçak taşımağı yasak ettiği halde, cemiyet içinde bir tek cesur adam, yalnız cerrah, bıçağı elinde dolaşabilmektedir. Bu bıçak uzaktan atılamaz, rastgele saplanamaz. Bunu kullanan kimsenin büyük bir bilgiye ve yanılmaz bir tekniğe sahip olması gerekir. Bu bilgi ve teknik yüzyılların çalışmalariyle, eski Yunan devrinden bugünün modern cerrahına ulaştırılmıştır. O halde bu bisturiyi kullanmasını bilen eller lâzımdır. Onu öğrenmek için bir tıb öğrencisi ömrünün en güzel yıllarını vermektedir. Ayrıca bu bisturiyi kullanmak için bir organizasyona ihtiyaç vardır: Asepsi, antisepsiğ post.operatuvar bakım, nakil işleri, hastayı besleme gibi hizmetler bu organizasyon sayesinde başarılacaktır.

Sonra bütün bu işleri bilen personel lazımdır. Bütün bu teşkilât sadece bir gaye için işlemektedir. O gaye de bisturinin ucundadır: Yaralının vücuduna girerek yavaş yavaş, tabaka tabaka ilerlemek, hasta kısma ulaşmak, ameliyatsız muhakkak bir ölüme mahkûm olana zavallı hastanın derdini bu yoldan yok etmek. Şu halde bisturinin kendisine lüzum olan her yerde, hastahanede olduğu kadar savaş bölgesinde çadır altında ve sınırın hemen yakınlarında bulunması ve işlemesi lâzımdır.

Dniestr nehrinin yanında, Ukrayna göklerinin altındaki küçük ormanda kurulmuş ameliyathane çadırının üzerinde görünmez bir bayrak dalgalanmakta idi. Bu, merhametin bayrağıdır.

TURİZM ALEMİNDE

Tarsusu gezecek Amerikalılar
Türkleri mi merak ediyorlar, Türkiyeyi mi?

Teşkilât

Tarsus'un serencamı

İstanbuldan bir gemi kalktı. Türk bayrağı taşıyordu, adı "Tarsus" idi. Dört yüz yolcusu vardı. Seyahat bir kurum tarafından tertiplenmişti. Onun da ismi, Türk Turizm Kurumu idi.

Gazeteler, aleyhte yazmadıklarım bırakmadılar. Yolcuların bol bol para kaçırdıkları ileri sürüldü — hani, Allah da var ya! —; şu veya bu limanda binlerle Türk lirasının filânca veya falanca barda havalarda uçtuğu haber verildi — ihtimal ki doğrudur—; gemideki aşk, meşk hayatıma cazibesinden bahsedildi — ee, seferde oruç bozmak mübahtır —; nihayet, en ziyade ciddî olanlar mühim gördükleri bir noktaya parmaklarını bastılar.

Kurumun adı Türk Turizm Kurumudur. Gayesi de, turistik işlerle uğraşmak! Ama, bu cümleden anlaşılan Türkiyeden turist ihraç etmek, Türkiyeye turist ithaline çalışmak olmalıdır. Halbuki Kurum, döviz getirecek yerde açık — kapalı döviz götürüyor. Bu, ne demektir?

Fıkra muharrirleri fıkralar yazdılar, — başmakalesini bu işe tahsis edenler bile oldu —, karikatüristler karikatürler yaptılar, haberlerinin içine nükte koymak isteyen muhabirler bile Tarsus ismini istismardan geri kalmadılar.

Ama aynı gazetelerin başka sütunlarında, gene haftalar var ki bir seyahat göklere çıkarılıyor. Seyahat "Tarsus" gemisinin seyahatidir — gittiği limanlardaki barlarda havalara uçan binlikleri götüren gemi — seyahati tertipleyen Türkiye Turizm Kurumudur — memlekete döviz getirecek yerde, döviz akıtan kurum—, yolcular da o dört yüz yolcudur — döviz kaçakçıları! —.

Tarsusun gittiği her yerde şehirlerin nasıl yerinden oynadığı, halkın nasıl heyecan içinde "yaşa, varol Türkiye" diye haykırdığı, büyük bir sevgi hâlesinin gemiyi kucakladığı, seyyar sergiyi gezenlerin hayranlık içinde kalıp düşerek bayıldığı, turistlerimizin ne mükemmel şekilde memleket propagandası yaptıkları, kadınlarımızın cazibesi karşısında oralar erkeklerinin, erkeklerimizin cazibesi karşısında oralar kadınlarının mest oldukları uzun ve ballı röportajlarda anlatılıyor, boyboy, sütun - sütun, renk - renk fotoğraflar neşrediliyor, tâ birinci sayfadan itibaren şehir anahtarları, bayraklar, valiler, belediye reisleri teşhir olunuyor.

Sanki Amerikayı keşfeden ne Kristof Kolomb'dur, ne — Dünya gazetesinin bilmecesinde sorulduğu gibi — Ahmed Emin Yalmandır. "Tarsus" yolcularıdır.

İnsanın hatırına, ister istemez "Bu ne pehriz, bu ne lahana turşusu?" diye sormak geliyor.

Evvelâ, hâdiselerdeki sunilik payını hesaptan düşmek lâzım. Aleyhteki neşriyatın bazı müsebbipleri seyahate bedava alınmamış veya bedava adam

koyduramamış gazeteciler olduğu gibi lehteki neşriyatın "failleri" de o seyahate bedava katılmış gençlerdir. Dışarıdan gelen yabancı ajanı telgrafları da bu ajansların sadece Türk müşterileri içindir ve o haberlerin çoğu başka memleketlere gönderilmez.

Ama, ortada bir hakikat var: Türkiye Turizm Kurumunun teşebbüsü, bizim için çok verimli olmuştur. İyi organize edilmiştir, New-York'taki Haberler Büromuzun yardımı temin olunarak canlı bir hava yaratılmıştır, New.York'un en büyük gazetelerinde bizden bahseden — hem de bizim sanatımızdan, meşhur kuvvetimizden değil; nihayet kafamızdan, pazumuzdan değil! — yazılar çıkmış, orada . burada Türkiye Cumhuriyeti günleri tertiplenmiş, denizci tabiriyle "Bayrak gösterme" işimiz muvaffakiyetle cereyan etmiştir. Yalnız New-York'ta değil, Amerikanın ve Avrupanın diğer limanlarında da halk Türkleri görmek için gemiyi doldurmuştur.

Milletlerarası münasebetlerde faydalı olan, esas itibariyle seyyah mübadelesidir. Elbette ki işin kârlısı, ticarette olduğunun tersine, turist ihracatının turist ithalâtından az olması, memlekete gidenden çok gelen turist . çekilmesidir.

Fakat insaf edilmeli! Koca bir hükümet, bütün teşkilâtiyle kendi ticaret muvazenesini denk getiremezken bahtsız Turizm Kurumundan turist muvasenesini ayarlaması nasıl, hangi yüzle istenilebilir?

Bir memleketin içinde çalışan turizm müesseseleri gelecek turistin sezip — tozma şartlarını daha iyi hale sokmaya çalışabilirler. Ama, turist avına çıkamazlar. Bu, yabancı memlekederde kurulacak kapanların vazifesidir.

Buna mukabil, memleket içi müesseseler turist ihracatım plânlar, düzenene koyarlar.

En medenî memleketlerde Türkiye diye bir memleketin haritadaki yerini bilmeyen. "Asya ile Afrika arasında bir taraf"' deyin çıkan milvonlaria frisan yasarken Türkiyeye turist celbi kolay mıdır?

Turizm öyle bir sanayidir ki çok toplanmak isteniliyorsa, çok yatırılmalıdır.

Paris! Kim bu şehrin a d ı n ı duymamistir? Kim ona ait bir sarkı bir film, bir roman, bir siir, bir tablo bilmez? Buna rağmen., büyücek bir sehirde yaşıyorsanız etrafınıza bakınız, gazeteleri karıstırınız, mutlaka sizi Parisi ziyarete davet eden bir broşür bir afiş, bir orospektüs, bir ilân görürsünüz.

Sonra biz, o Parisin dünyanın sanat ve turizm merkezi Parisin bir kırtıpıl dükkânında, bedeli mukabilinde Türkiveye ait iki resmi, iki gün teşhir ettirdik mi bunu Basın . Yayın ve Turizm Müdürlüğümüzün bir muazzam zaferi gibi gazetelerimizde ilân eder dururuz.

Bir yandan memleketin içinde turist celbedecek tesisleri, kanun değişikliklerini — otellerden ve otellere ç i f t l e r i kabul rezaletinden bahsediyoruz — yapmak, diğer taraftan memleketin dışında bir plân dairesinde, adama güre yer değil, yere göre adam prensibiyle bürolar açmak, propaganda faaliyetine girişmek!

İşte, altın yumurtlayan tavuğu hakikat haline getirmenin yolu budur.

Gençlik

Çantası sırtta turistler

İstanbulda, Köprünün üstünde çarşaflı, iki yaşlı kadın durdular ve yanlarından geçen iki genç kızı büyük bir hayretle, şaşkınlıkla süzdüler. Sonra birbirlerine döndüler, fakat bir lâf söylemelerine lüzum kalmaksızın anlaştıklarını farkettiler. İkisi de aynı zamanda, içlerinden:

— Ne devir, Yarabbi, ne devir? di. ye geçirmişlerdi.

Genç kızlar şansındılar, mavi gözlüydüler, sırtlarında damalı gömlek, altlarına hâki pantalon, ayaklarında sandal, arkalarında izci çantası vardı. Güneşten yanmışlardı, gülüyorlar ve yabancı bir lisan konuşuyorlardı.

Bunlar turist kızlardı.

Türkiye bu neviden turistleri hemen ilk defa görmektedir. Halbuki yaz geldi mi. bilhassa Iskandinavya memleketlerinden başlayan bir akın bütün garbi Avrupayı bu neviden gençlerle doldurur. Çoğu seyahatini oto stop vasıtaaîyle yapar Yoldan gecen otomobiller, kamyonlar bunları alır kendi gidecekleri yere kadar götürür, sonra onlar başlarının çaresine bakarlar Aralarında, ekseriya, genç kız çiftleri de vardır ama "zorla ırza geçme" vak'ları seyrektir. Nedense böyle yoluculuklar tabii görülmektedir, güneşin harareti azgınlıkların mucip sebebi olarak gösterilmez. medeni insanlara has hareket tarzından pek uzaklaşılmaz Olanlar, daha ziyade, gönül rızasiyle maceralardır.

Harpten sonra evvela Fransaya oradan İspanya ve Portekiz. İsviçreye İtalyaya. Almanyaya başlayan bu seyahatler gecen yıllarda Yugoslavyaya inmiş bu sene de bize kadar uzanmıştır.

Hâdisede bizim yüksek tahsil talebe cemiyetlerinin, federasyonun büyük hisseleri vardır. Propaganda daha ziyade mektupla olmakta, nihayet bir kac duvar ilânı veya broşür gönderilmekte, Türkiye hakında bilgi verilmekte, memleketimiz övülmektedir. Aynı zamanda federasyonun turizim kolu hakikaten iyi çalışamakta — mahdut imkânlarına rağmen — talebe mübelesi yoluyla temaslarını arttırmak tadır Tabii hükümetten, diger memleketler hükümetlerine nazaran daha ez müzaheret gördügü halde,, Meselâ başka hükümetler harice gidecek talebe topluluklarına bir muayyen döviz yerdikleri halde — pek çok memlekette, her vatandaşa senede bir defa dışarıya gitmek hakki tanınmış ve o seyahati için az da olsa döviz verilmesi muvafık görülmüştür — bizde verilen sadece nasihattir,

Almanyadaki bir festivale gidecek olan gençlik tiyatrosu mensuplarına ise turizm işlerimizin başında yer alan zat muhalefeti zemmetmek suretiyle — ... vur beline kazmayı — mukabele etmiştir.

Bundan başka memleketimizde, bu gibi parası az turistlerin yatacakları "Han" lar, frenkçe tâbirle "auberee" ler maalesef bulunmamaktadır. Tabii kamp kurmak ise — bu kamplar tel örgüyle cevrilmedikçe — bahis mevzuu değildir.

Köprünün üzerinde ihtiyar kadınların başlarını çevirten genç turistler bir memleketin turizm sanayiine asıl kazancı temin eden kimseler değildir. Onlar yaz aylarında, mekteplerin tatil devrelerinde, sırtlarına çantalarını vurup dere tepe gezerler, yıldızların altında uyur, ekmek peynirle karnını doyurur.

Ama, gördükleri bir memleket için en iyi propagandayı yapanlar da, doğrusu istenilirse onlardır.

Rolleri ve ehemmiyetleri buradadır.

Sayılarının arttığına memnun olmalı, sayılarının artmasına gayret göstermeliyiz.

Hattâ kendi gençlerimizin de onlardan ibret alıp yurt içinde bu neviden turistik hareketlere girişmelerini temenni etmeliyiz.

İngiltere

Elizabeth devri

Evvelki sene İngilterede "İngiltere Festivali" yardı. Dünyanın her tarafına afişler, ilânlar gönderildi. İngilizler turistleri "İngiltere Festivali" ni görmeye davet ediyorlardı.

Gecen sene ilânlar, başka başlıklarla ortaya çıktı. Tabiî. meali gene aynıydı: İngilizler, turistleri, İngiltereye davet ediyorlardı, Yalnız, çağırma sebebi, değişmişti. 1953 yılı, taç giyme yılı olarak ilân edilmişti.

Bu gibi işlerle pek âşinâ bulunmayanlar, böyle mesut ve markalı yolların mahdut olduğu zehabına kapılabilirler.

Değildir.

Nitekim İngilizler, 1953'ü de Elizabeth devrinin beşi olarak ilân mehabetinde bulunmuşlardır.

Bütün büyük gazetelerde turistler, Elizabeth İngilteresini ziyarete davet edilmektedirler. Bu suretle her yıl Britanyaya gidenler bir hususi yılda gittikleri zehabına kapılmaktadırlar.

Bakalım, 1955 ne olacak?

SANAT DÜNYASINDA

Tiyatro

İstanbul Şehir Tiyatrosu ne âlemde?

İstanbul Şehir Tiyatrosu, kurulalı kırk yıl oluyor. O gün, bugün, tiyat roda daim! bir mücadele görüyoruz. Sanat için yapılsa, sevineceğiz. Mücadele, sadece aktörlerle idare arasında bir salâhiyet, bir makam, bir üstünlük çarpışmasıdır. Aktörler idareyi ele almak istiyorlar, idarecilerin aklına sahneye çıkmak gelmiyor. Bunu düşündükleri ve tatbik sahasına koydukları gün, mesele kendiliğinden halledilecek. Yani, tiyatroda idareci kalmıyacak, tamamen aktörlerin eline geçecek.

Bugün, vaziyet aynen böyle olmuştur. İdareciler sahneye çıkmamış iseler de, sakalı tamamen aktörlerin eli. ne vermişlerdir. Meselâ, bundan üç, beş ay evvel, şehir tiyatrosunda intendant Mahmut Morali, komedi tiyatrosunda kimseye söz geçiremediğinden şikâyet etmiş, bir buhran ortaya çıkmış, temmuz ayına kadar muvakkat bir idare heyeti kurulmuşta. Bunu, İstanbul Valisi ve Belediye Reis Vekili Fahreddin Kerim Gökay yapmıştı. Çünkü, onun idare sistemi, meseleleri kökünden halletmek yerine, o günü kurtarmak, yani maslahatı idare etmektir. Fakat zaman çabuk geçiyor. İşte ağustos geldi. Şehir tiyatrosunun yine bir talimatnamesi yok, idare heyeti de olmamak lâzımdır. Buna rağmen, aktörler kazan kaldıkları vakit muvakkat kaydiyle seçilen mümessilleri Vasfi Rıza Zobu, Hadi Hün, Reşit Gürzap, Hüseyin Kemal Gürmen, Mahmut Morali sıfatlarım muhafaza ediyorlar. Etsinler ama, bir iş gördük. feri var mı? Hayır. Bu idare heyetinin yansı seyahate çıkmıştır. Yeni mevsim geldi, tiyatroda hangi piyeslerin oynanacağı tesbit edilmiş değildir. İpek, Melek Sinemaları, tiyatro haline getirilmek üzere şehir tiyatrosuna geç. miştir. İpek sineması boş olarak duruyor. Melek sineması henüz boşaltılmadı. Boşalsa ne olacak? Hiç. Çünkü, Sümer sinemasının da tahliyesi lâzım. Henüz dâva bitmedi. Farzedelim orası da şehir tiyatrosuna geçti. İnşaata ne zaman başlanacak, tahsisat var mı? O da yok. Eğer belediyede sanat işlerine verilecek para ayrılmış olsa, Maçkada dağlar gibi yatan konservatuvar binası yapılırdı.

Belediyenin parası yok mu? Var ama, idam kafası, sanat işlerinin doğrudan doğruya olmasa bile, bilvasıta şehire gelir kaynağı haline getirilebileceğini anlayacak kafası yok.

İstanbul Şehir Tiyatrosu ve Konservatuvarı, acınacak hallerini muhafaza ediyorlar. Buna da şükretmeliyiz Biraz güç amma, daha da beter olabilirdi.

Piyes Yazarı Bir Mimardır

Tennessee WİLLİAMS

Bir tiyatro eserinin esasında iyi bir piyes olması için muhtelif derecedeki nüansların, değişmelerin meydana getirdiği üç türlü yapılış değerine malik bulunması icap eder: Organik değer, edebî değer ve plâstik değer.

Organik değer bizzat muharririn yazmış olduğu yazının içinde bulunur. Organik değer muharririn iç tabiatından gelir ve muharrir ile seyirci arasındaki hakikî münasebeti kuran o kalb ve ruh beraberliğim meydana koyar. Bir sanat eserinin daima organik değeri mevcut olacaktır, organik değeri bulunmayan bir esere zaten sanat eseri diyemeyiz. Bu organik değerler bir tarafta daima hareket halinde bulunan (yani. değişen) sanat mefhumlarının kibarlığına diğer taraftan da yine eserde mühim bir rol oynayan hissin hakikiliğine (saflığına) bağlıdır. Edebî değerlerin izahına pek lüzum yok. Bunlar yazının kalitesi, parlaklığı, akıcılığı, şairane tabloları vs. lerdir. Edebî değerler de mühimdir, ancak bunlar bir piyesten daha ziyade bir roman veya buna mümasil kitaplar için hayatî ehemmiyeti haizdirler. Plâstik değerlere gelince: Plâstik değerler mahiyetleri itibarile sahneye sıkı sıkıya bağlıdırlar. Ben bu değerleri son eserlerim olan "Rose Tatoo" ve "Camino Real" adlı piyeslerimi hazırlarken ön plâna aldım. Uzun zamandan beri, yani aşağı yukarı onsekiz senedenberi, (piyes yazmaya 1935 yılında başlamıştım) bu değerlerin mevcudiyetini hissetmekteyim. fakat bunların üzerinde hakikî bir kontrol tesis edebilmiş olduğumun ancak şimdi farkına varıyorum ve bu da beni fevkalâde heyecanlandırıyor. Ayni heyecanı meselâ dört nala giden bir ata bindiğimi veyahut da patenlerimizi takıp da buz üzerinde ilk defa rahat rahat kayabildiğimiz, döndüğümüz zamanlarda da duyarız. Vaktin darlığından dolayı derhal sahneye koymak mecburiyetinde kaldığımız "Rose Tatoo" piyesinde plâstik değer, diğer eserlerimkinden daha fazladır; böylece plâstik elemanlar bu piyesimde sırf telâş yüzünden ve pek mühimsenmiyerek fazla yer almış ve seyircilerden çoğu, piyesteki yaban keçisi avının, çocukların vahşi oyunlarının, haykıran kadınların ritmik hareketlerle bir o tarafa bir bu tarafa gitmelerinin, eserinin organik veyahut kuruluş zafiyetini örtmek için neticeden şüpheli bir muharririn bu neviden heyecanlı sahnelere bel bağlamasından bambaşka mânalara geldiğinin farkına varamamışlardır. Bana öyle geliyor ki, tecrübeli bir piyes muharriri bir muharrirden ziyade bir mimar gibi çalışmak mecburiyetindedir. Eğer o, sanatı üzerinde hakikaten bir şeyler biliyorsa, bir Dostojewski gibi değil, meselâ Brooklyn köprüsünü inşa eden Frank Lloyd Wirght gibi çalışmak zorunda kalacaktır. Bir tiyatro eseri, mukabil taraflarında ayni ağırlığı, ayni muvazeneyi taşıyan bir kuvvetler sistemidir; o her şeyden önce bu iki taraftaki kuvvetlerin cezbettiği bir sanat mefhumu çerçevesi içine girecektir. Sanat mefhumlarını hakir gören ve fizikî kanunlar hakkında bilgisi olmayan bir kimse tiyatrodan uzak kalmalıdır. İyi hazırlanmış bir piyes, bu muvazene ve gerginliğin zekâ ve tecrübe vasıtasiyle parçalanmış bir piyes, bu muvazene ve gerginliğin zekâ ve tecrübe vasitasiyle parçalanmış bölümlerinden terekküp eder ve bu bölümler neticede tekrardan birleştirilir. İyi bir piyes, bir imkânın, bir kabiliyetin akisidir, ayni zamanda inşasının sağlamlığından dolayı hemen hemen her türlü sarsıntı ve fırtınaya karşı da durabilir. İyi bir piyesin şekli, muvazenesi ve müştakarlığı vardır, o açık ve temiz olarak çizilmiş bundan dolayı da tesirli ve nüfuzlu bir hüviyet kazanmıştır. Sahneye Poesiyi ve diğer edebî şekilleri de mi sokmak istiyorsunuz? Bu da şayanı takdirdir; fakat ayni zamanda o eserin teknik, yani mimari bakımdan da dört başı mamur olması icap eder ve bilhassa bu nokta üzerinde durulması lâzımdır. Bunu da ancak muharririn hüneri yaratır. İyi bir piyes her türlü hünerlerle — edebi, organik, plâstik fakat her şeyden önce mimarî hünerlerle — dolu olmalıdır. Unutmayınız: Hüner iyi bir seydir, çünkü hüner, hakikate giden yolu kolayca ve serbestçe bulabilir.

Resim

Milletlerarası bir Türk Ressamı: Fahrünnisa Zeyd

On yıl oluyor, Fahrünnisa Zeyd, Maçkada bir büyük sergi açarak dikkati üzerine çekiyordu. Sergide, İstanbuldan manzaralar, birçok portre vardı. Fakat en alâka uyandıran eser, sanatkârın kâinatı ve iç âlemini birleştiren hem mücerret hem de figüratif — tasviri büyük kompozisyonu idi.

Bu tarihten iki yıl sonra, Fahrünnisa Zeyd, Londrada bir sergi açıyor, daha sonra Patiste, Nevyorkta, Zürihte, Edinburgta müteaddit defa resimlerini teshir ediyordu. Avrupalı ve Amerikalı sanat münekkitleri onun eserleri üzerinde alâka ile duruyorlar, fakat Fahrünnisa hiçbir resmi üzerinle durmuyor, mütemadi bir çalışma ve kendi kendini yenileme iradesiyle, âdeta nefes alır gibi, resim yapıyor. Şimdi de, Londrada, temmuzun dokuzunda İCA Galeri'de bir yeni sergi açmış bulunuyor. Bu, kendisinin 1 9 4 8 denberi Avrupa ve Amerikada hususî olarak açmış bulunduğu sergilerin sekizincisidir. Bundan başka, Fahrünnisa Zeyd Avrupada dokuz milletlerarası sergiye eser göndermek suretiyle de iştirak etmiştir.

Son sergisinde, Fahrünnisa, 30 eser teşhir ediyor. Bunlardan onbiri yağlı boya, geri kalanı guaştır. Yağlı boyalar arasında iki metre yükseklikte ve dört buçuk metre uzunluğunda tablolar vardır. "Benhn Cehennemim" adını taşıyanın ebadı ise, iki yirmi üserine beş metre elli santimdir. Bu büyük kompozisyonlarda Fahrünnisa neler ifade ediyor? Bir renk yağmuru — hattâ fırtınası — içinde, ressam, fantesizinin atına binerek bir karınca gayreti, azim ve sebatı ile ancak insiyakın gözleri ile bakılabilecek tablolar meydana getiriyor.

Fahrünnisa Zeyd'in eserlerini on yıldanberi memlekette göremedik. Onun Avrupadaki faaliyetinin ve inkisafının meyvelerini İstanbul ve Ankarada da göstermesini temenni ederiz.

Büyük bir resim müsabakası

Yapı ve Kredi Bankası, eylülün dokuzunda onuncu kuruluş yılını kutlayacak. Bu münasebetle muhtelif sanat şubeleri için müessese yüz bin liralık mükâfat dağıtmaya karar vermiş bulunuyor.

Resim için tahsis edilen on altı bini liradır. Eserlerin mevzuu Türkiyenin çeşitli istihsal faaliyeti ve ebadı, iki metre üzerine üç olacaktır. Müesseseye şimdiye kadar, otuz tablo gelmiş bulunuyor. Bunlar, eylülün ilk haftasında Spor ve Sergi Sarayında teşhir edilecek, sonra milletlerarası bir Jüri tarafından birinciden beşinciye kadar derece alanlar tesbit edilecektir, Mükâfatlar beş bin, üç bin, iki bin beş yüz, iki bin ve bin lira olarak tesbit edilmiştir. Altıncıdan onuncuya kadar beşer yüz lira teselli mükâfatı da konulmuştur. Derece alan beş tablo, müessesenin malı olacak, mansiyon alan diğer beş tabloyu, sahipleri arzu ettikleri takdirde kendilerine ayrıca iki yüz ellişer lira masraf ödenmek suretiyle bankaya satabileceklerdir.

Yapı ve Kredi Bankası, bir de afif müsabakası tertip etmiş, buna, dört bin lira tahsis etmiştir. Bin beş yüz, bin ve beşer yüz lira olan mükâfatların dereceleri aynı jüri tarafından teşbit edilecektir. Bu müsabakaya iştirakin fazla olacağı tahmin edilirken, pek az kişi girmiştir. Gönderilen eser sayısı beştir.

Prenses Zeyd Paristeki atelyesinde
Arkasındaki mozaik değil, tablodur

Sanat

Milletlerarası Sanat münekkitleri Kongresi

Milletlerarası sanat münekkitleri beşinci kongresi, sekiz eylülde İstanbulda toplanıyor. Bu, şüphe yok ki, Türk sanatında bir dönüm noktası teşkil edecek ehemmiyette bir hâdisedir.

Güzel Sanatlar Akademisi binasın. da toplanacak ve on gün devam edecek kongreye yüz elli belki daha fazla kişinin iştirak edeceği sanılıyor. Kongrede estetik, sanat tenkidi ve felsefe, plâstik sanatlarda kıymet ve üslûp, sanat ve terbiye, ilim ile sanat arasında münasebetler mevzuları ele alınacak, kongreye iştirak eden yabancı münekkitler İstanbul ve Bursanın tarihî sanat eserlerini ziyaret edeceklerdir.

Bu kongre münasebetiyle modern Türk resim ve heykel sergisi tertip edilmiştir. Eylülün onunda resim ve heykel müzesinde açılacak bu sergiden başka, kongreye iştirak edenler, açık hava tiyatrosunda yapılacak halk oyunları müsabakasına, Güzel Sanat, lar Akademisinde açılacak halk sanatları, ya Spor ve Sergi Sarayında yapılacak Türkiyede çeşitli istihsal mevzulu sergilerin açılış merasiminde bulunacaklardır.

Bu büyük sanat tezahürünün, ne yazık ki, resmi makamlar tarafından desteklenmediğini görüyoruz. Dünyanın en tanınmış sanat münekkidlerinin geleceği kongreye, yapılan müracaatlara ve vaadlere rağmen ancak altı bin lira tahsis edilmiştir, o da henüz verilmemiştir. Bu ehemmiyette bir kongreye bu derece az tahsisat vaadedilmesi doğrusu hazindir. Henüz vakit varken bu iş üzerinde durulmasını temenni ediyoruz.

Aksi halde, son dakikada bu işten caydığımızı ilân gibi çok tuhaf bir vaziyete düşeceğiz.

O zaman sanat münekkitlerini, kendi kendimizin münekkitleri haline sokmuş oluruz.

Dünyadan haberler

Dünya akordeon şampiyonası

Stuttgart — Stuttgartlı akordeoncu 28 yaşındaki Fritz Dobler, son yapılan müsabakada 1954 yılı dünya şampiyonluğunu kazanmıştır. Müsabakaya 17 sanatkâr iştirak etmiş, bunlardan Milanolu Mari ikinci, Strassburglu Gilbert Veit ise üçüncü olmuştur. Milletlerarası akordeonistler federasyonu (CIA) tarafından tertip olunan bu müsabakaya onbir millet iştirak etmiştir. Seçilen parçalar, teknik ve dinamik bakımından olduğu gibi sanat bakımından da kaliteli eserlerdi. Fritz Dobîer kendisine isabet eden Bach'ın D-Moll Toccata ve füg'ü fevkalâde bir surette çalmış ve müsabakayı aşağı yukarı bu parça ile kazanmıştır. Bundan sonraki dünya akordeon şampiyonası gelecek sene Londrada yapılacaktır.

Milletlerarası müzik müsabakası

Cenevre — Onuncu milletlerarası müzik müsabakası bu sene 20 eylülde başlayıp üç ekimde sona erecektir. Müsabakaya iştirak etmek üzere şimdiye kadar onyedi memleketten elliden fazla telgraf gelmiştir. Bu müsabakayı Cenevre konservatuvarı tertip etmektedir.

Milletlerarası org haftası acildi

Nürenberg — Üçüncü milletlerarası org haftası geçen pazar Nürenberg operası salonunda açılmıştır. Bu münasebetle tanınmış Alman ve diğer memleket org üstadları Nürenberge gelerek, org sanatının dünkü ve bugünkü durumları üzerinde fikir teatisinde bulunmuşlardır.

Hönegger yine başkan

Bergen — Bestekâr Arthur Hönegger. milletlerarası muharrir ve bestekârlar birliği (cisac) başkanlığına tekrar seçilmiştir. Bilindiği üzere bu teşekkülde seçimler İki senede bir olarak yapılmaktadır.

Rus balesi

Kahire — Hindicini harbi dolayısiyle Pariste temsiller veremeyen Moskova balesi, bu defa Kahireye hareket etmiştir. Bale orada temsiller verecektr.

Casadeus öldü

Paris — Tanınmış Fransız bestekârı ve orkestra şefi Frsncois Luis Casadeus 83 yaşında olduğu halda Fontainbleau'da ölmüştür, Casadeus meşhur eserleri arasında İskandinav senfonisi zikredilebilir.

Leipzg'in Thomaner korosu

Moskova — Leipzig'in meşhur Thomaner korosu Sovyet Rusya dahilinde yaptığı seyahat sırasında Leningrad ve Moskovaya uğradıktan sonra Kief'e gelmiştir. Koro buradan Almanyaya dönecektir.

OPERA ALBÜMÜ

Don Giovanni

Eser *Neşeli Dram 2 perde. 10 tablo. Metin: da Ponte.* Müzik; *W. A. Mozart. İlk defa 29 Ekim 1787 de Prag'da oyandı.*

Mahal *İspanya. Zaman: 1600 yılı. Küçük koro, küçük bale. Küçük orkestra (33 enstrüman) ve çembalo. Eserin devamı Üç* saat.

MEVZU

Birinci perde, birinci tablo:

Sevil komutanının konağının önündeki yol. Leporello efendisi Don Giovanni'yi bekler. Don Giovanni gizlice konağa girerek komutanın kızı Donna Annayı elde etmek ister. Kızın bağırmasına babası yardıma gelir. Don Giovanni ile düello yaparlar, Don Giovanni komutanı öldürür ve kaçar.

İkinci tablo:

Donna Elvira'nın evinin önü. Donna Elvira, Don Giovanni tarafından terkedildiği için mahzundur. Don Giovanni şimdi de köylü Massetonun nişanlısı olan Zerline'yi avlamak istemektedir. Orada bulunanı herkesi konağına ziyafete davet eder. Zerline böyle bir asil bay tarafından davet edildiği için çok memnundur, fakat nişanlısı Massetto, kıskançlığından köpürür.

Üçüncü tablo;

Köyde. Zerline, Don Giovanni'nin konağına giderken, Donna Elvira onun gitmesine mâni olur. Bu sırada Donna Anna ile Don Ottavio gelirler. İkisi de komutanın katilini aramaktadırlar, keza katilin Don Giovanni olduğunu öğrenmişlerdir. Donna Elvira da intikam almak için onlarla birleşir. Köyde bir aralık Don Giovanni, düşmanları tarafından sıkıştınldığı halde yine kaçmaya muvaffak olur.

Dördüncü tablo;

Don Giovanni'nin konağının önündeki park. Zerline, fevkalâde hiddetlenmiş olan Masetto'yu teselli eder. Kendisi Don Giovanni'nin ziyafetine gidecektir. Keza Donna Elvira ile Donna Anna ve Masetto maskeli olarak bu ziyafete gelmeye karar verirler. Orada Don Giovanniyi yakalayacaklarına emindirler.

Besinci tablo;

Ziyafet ve balo. Yemek yenir ve dans edilir. Don Giovanni bir fırsatını bulup Zerline'yi bir odaya götürür. Çok sürmeden Zerline'nin çığlığı işitilir. Sahnedeki müzik durur. Biraz sonra Masetto, perişan bir halde bulunan Zerline'yi kollarında taşıyıp sahneye gelir. Herkes Don Giovaroni'ye saldırınca, o kılıcını çeker ve yine kaçmaya muvaffak olur.

İkinci perde, altıncı tablo;

Donna Elviranın evinin önündeki yol. Don Giovanni ile Leporello evin önünde dururlar. Ama bu defa elbiselerini değiştirmişlerdir. Don Giovanni Leporello, Leporello da Don giovanni olmuşlar. Elvira, sevgilisinin tekrar geldiğinden memnun, sahte Don Giovanni ile parkta gezmeye çıkar. Bu sırada Masetto topladığı köylülerle çıkıp gelir. Don Giovanni yine kaçmaya muvaffak olur.

Yedinci tablo;

Donna Anna'nın evinin önündeki loş hıyaban. Efendisinin elbiselerini giyinmiş olan Leporello Donna Elvira ile gezinir. Bu sırada Donna Anna, Don Ottavio, arkasından Zerline ile Masetto gelir. Don Giovanniyi yakaladık zannıyla Leporello'nun üzerine atılırlar. Diz çöken Leporello, kendisinin Don Giovanni olmadığını söyler ve bir fırsatım bulup ortadan kaybolur.

Sekizinci tablo;

Öldürülen komutama mezarında. ki heykel. Don Giovanni ile Leporello heykelin önünde dururlar. Don Giovanni bir kahkaha atarak heykeli o akşam vereceği ziyafete davet eder.

Dokuzuncu tablo:

Donna Anna'nın odası Donna Anna, babasının katili yakalanıncaya kadar düğünün tehirini Don Ottavio'dan rica eder.

Onuncu tablo;

Don Giovanni'nin konağındaki ziyafet salonu. Don Giovanni yemek masasına oturmuştur. Donna Elvira bir defa daha ona, kendisine dönmesi için yalvarır. Don Giovanni müstehzi bir eda ile bunu reddeder.

Birden bir çığlık işitilir. Kapı açılır ve kapının önünde, mavi bir ışık içinde komutanın heykeli görülür. Heykel yürür, Don Giovanni'nin önüne gelir. Şimşekler çakar, gök gürler, yer açılarak ortaya çıkan alevler, Don Giovanni'yi sarar ve onu alırlar. Don Giovanni bu defa kaçamamış ve cehenneme düşmüştür. Donna Anna ile Don Ottavio evlenirler, Donna Elvira manastıra girer, Masetto ile Zerline eski mesut hayatlarına dönerler, Leporello da artık dürüst bir insan olmaya karar verir.

SPOR ALEMİNDE

At yarışları

Ankarada jokeyler
Dizgini tutanlar

Tutulmıyan taahhütler

1954 koşuları başlarken vaadler parlak, çabuk kananların gönülleri rahattı. Bunca yıldır ne şikâyetler varsa, hepsi bertaraf edilecekti... Evvelallah!.

İzmir bitti. Ankara ilkbahar koşuları sona erdi. Şimdi İstanbulun göbeğindeyiz. İzmir bir intikaldi. Ankara bir tecrübe idi. İstanbul kemâlin ifadesi olacaktı.

İstanbula, büyük ümitlerle gidildi. Atçılar seviniyordu. Çünkü ikramiyeler büyük, koşu adedi fazla idi. Jokey kulübü seviniyordu. Çünkü oyunlara iştirak fazla olacak, bahsi müşterek geliri açıklarını kapayacaktı. Jokey kulübünün sevinmesi için bir sebep daha vardı. Aylıkları çok, işleri yok cayılan zevat, Veliefendide haftalık dolgun ücretlerle kendilerine iş ayıracak, yazın 6,5 gününü güzelim İstanbulda geçireceklerdi.

Biraz da halk seviniyordu, başlayalı beri gözleri görmeden, her hafta bahsi müştereke verdikleri paracıklarını, bu defa gözleri göre göre yatıracaklardı.

Veliefendide faaliyet dehşetti. Lüks tribün inşa ediliyordu. Kapı duhuliyeleri artacaktı. At sahipleri binasına teras yapılıyordu. Hakikî at sahiplerinden çok, idareciler rahat edecekti. Gayet modern ve lüks idare odaları ısmarlama mobilyelerle tefriş ediliyordu Başka yapacak bir şey kalmamıştı!

Öte yanda halk 2,5 lirayı ödediği halde — gecen sene aynı yer 1.5 lira idi — oturacak yer bulamadı. Çimlerin üzerine serildi.

At sahipleri, yeryüzünde at katletmeye mahsus pistlerin başında gelen araba yolunda, atlarını kör olmaktan mika gözlüklerle korumaya çalışarak koşturmaya mecbur edildiler. Çünkü bir yarış yerinin, evvelâ "pist"in mükemmelliğiyle değerlendirildiğini ne düşünen, ne bilen, ne de öğrenen vardı. Öğrenmek isteselerdi, bir İngiliz atçısının, hem de sahalarımızın en mükemmeli diye övündüğümüz Ankara hipodromu için:

"— Bu tribünler çok güzel, doğrusu Avrupada bile az bulunur ama bu pistte at koşmaz, pistin bu kadar berbatı da Avrupada hiç bulunmaz!" dediğini unutmazlardı.

At yarışları için en fena mevsimde, en iyi koşularımızı yapıyoruz. Çünkü idarecilerin keyfi yerindedir, hakem kulesi bile İstanbulun en iyi esen yeridir.

İstanbul yarışları devam ediyor!..—C.K.

Türkiyede Tenis

Asım KURT
(Dağcılık ve Tenis Fed. Başkanı)

Türk tenisi bugün eskiye nazaran bir hayli ilerlemiş bulunmaktadır. Her spor şubesinde olduğu gibi teniste de eskiden tenis oynamış olanlar kendi zamanlarında tenisin çok daha hareketli ve teknikte de Heri olduğunu iddia ediyorlarsa da hakikat böyle değildir. Zira eskiden tenis faaliyeti bidayette İstanbul, İzmir ve bilâhare Ankara bölgelerinde adetleri çok az ve muayyen şahıslar tarafından yapılırdı. Halbuki bugün, bu üç bölgede binleri aşan gençlerin tenis oynadıklarına şahit oluyoruz. Diğer taraftan geçen sene istiklâlini ilân eden ve bu sene faaliyete geçen Tenis Federasyonunun hazırladığı programla tenis faaliyetinin 15 bölgeye teşmil olunduğu ve bu bölgelerde de daha ilk adım olmasına rağmen yüzlerce gencin faaliyete geçtiklerini memnuniyetle haber almaktayız.

Teknik duruma gelince: Eskiden oyuncular servis, çizgisinin gerisine çekilir, ekseriyetle al gülüm . ver gülüm der, yani, topu toplamaktan pek ileri gidememişlerdir. Elde ettikleri teknik bilgilerinden ziyade mücadele kabiliyetlerinin üstün oluşundadır. Bunlar, zaman zaman yalnız bir vuruşlarını kuvvetlendirmişler ve bu sayede memleket dahilinde parlak neticeler elde etmişlerdir. Fakat bu muvaffakiyetlerin mîlletlerarası ölçüde hiç bir kıymet ifadesine imkân yoktur.

Bu gün ise sağ sol vuruşları, amaçları, voleleri mükemmel işleyen Nazmi Bari, Engin Balaş, Suzan Gürel, Behbut Cevanşir, Suat Baykurt, Uğur Sevindik, Celâsin Lüy, Cihat Özgenel, Erol Bolel, Kemal Daş, Refet Akpınar, Fehmi Kızıl gibi komple tenisçilerimiz yetişmiştir. Adlarını saydığım bu asların yerini doldurabilecek ve ileride daha üstün bir duruma geçecek halen yetişmekte olan bir çok genç elemanlar da mevcuttur. Bunlar arasında bilhassa Yıldırım Daş, Yıldır Akın, Bayır Çaylak ve daha bir çok gençleri memnuniyetle sayabiliriz.

Milletlerarası karşılaşmalarda gerçi henüz parlak neticeler elde edecek duruma gelmiş değiliz. Fakat, buna mukabil bu karşılaşmalarda bir varlık olduğumuzu daima gösteriyor ve tenisi modern tekniğe uygun bir şekilde oynuyoruz. Bizim için bu şimdilik en büyük bir kazançtır.

Her yıl yeril ve milletlerarası bir çok turnuvalar tertibi suretiyle geniş ölçüde faaliyet gösteren ve memleket tenisinin yükselmesine büyük bir hüsnüniyetle çalışan ve bir çok da basarılar elde eden İstanbul, İzmir ve Ankara Tenis Kulüplerimizi kendi gölgeleriyle ve Tenis Federasyonu ile samimi bir işbirliği kurabildikleri takdirde, kısa zamanda yabana memleketlerden, milletlerarası turnuvalara katışmak üzere bir çok davetler alacağımız gibi aynı zamanda bu yapacağımız temaslar sayesinde milletlerarası bir varlık batine gelebiliriz.

Hülâsa olarak, bugün Türk Tenisi eskiye nazaran yukarıda belirtiğimiz üzere halen çok ileri bir durumdadır. Yakın bir zamanda da çok daha ileri gidebileceğimizi ümit ediyoruz. Genç Türk tenisçilerinin milletlerarası karşılaşmalarda üstün başarılar sağlamalarını bekleyebiliriz.

Tenis

Ankaranın ilk Çalenc'i

Şimdiye kadar sadece İstanbulda tertiplenen Çalenc kupası tenis maçları ilk defa bu sene Ankarada da yapılarak neticelenmiş bulunuyor.

İstanbulun müteşebbis ve çalışkan ajanı Hasan Aklev'in şahsî teşebbüsü ile Türkiyede büyük bir turnuva haline gelen ve bugün memleket tenisçilerinin raketlerini konuşturan bu turnuvanın şehrimizde de tekrarı yeni tenis ajanı ve Ankara Tenis Kulübü adına müsbet bir nottur. Her sene

temmuz ayı içinde tekrarı kararlaştırılan ve bütün tenisçilere açık bulunan Ankara Çalenç kupasına üç yıl üst üste ismini yazdıran, yani üç yıl peşi sıra kupayı kazanmaya muvaffak elan tenisçi bu değerli kupayı kazanaçaktır.

Bu seneki kupanın bir orijinalitesi de birinci ve İkinci turlarda yenilenler için Çalenç kupası teselli maçlarının tertiplenmiş olmasıdır.

İstanbullu tenisçilerin muvaffakiyeti

Bu seneki turnuvaya vaki davete icabet eden sekiz İstanbullu tenisçi Ankara tenis kortu müdavimlerine çok güzel oyunlar göstermekle kalmıyarak gerek tek erkek, gerekse çift erkekler kupasına birinci defa olarak isimlerini yazdırdıkları gibi hususî teşekküller tarafından konulan kopaları da kazanmış bulunuyorlar. Tek erkekler finalinde Nazmi Bari rahat bir maçtan sonra Behbut Cevanşiri üç sette mağlüp ederek İstanbuldaki mağlûbiyetinin açışını aldıysa da, ertesi günü Engin Balaş — Behbut Cevanşir çifti, Nazmi Bari — Suzan Gürel çiftini her bir oyunu çekişmeli geçen 3 setten sonra yenerek bir gün öncenin revanşını aldıkları gibi Nazmi'ye de Ankarada tek mağlûbiyeti tattırmış oldular. Ancak çift erkekler maçında Nazmi'nin arkadaşı S. Gürel'in şanssız olduğunu kabulle beraber bu iki oyuncunun bütün maç devamınca anIslamadıkları da bir vakıadır. Kendisinden ümitli olduğmuz Cihat Özgenel ve Kerval Daş üçüncü tura kadir yükselmelerine rağmen kuvvetli rakipleri karsısında elenmek talihsizliğine uğradılar ikinci tur karşılaşmalarında tek erkekler finalisti Behbut karşısında (7.5). (6.3) gibi cüzî bir farkla mağlûp olan kıvmetli tenisçimiz Suat Baykurt teselli kupası tek erkekler birinciliğini almak suretiyle üzüntüsünü biraz olsun hafifletebildi Keza Asım üsfadımızın genç arkadaşı Refet Akpınar ile birlikte teselli kıması çift erkekler finaline kadar yükselmeleri cidden takdirle karşılanacak bir başarı idi.

Atletizim

Belgrad yarışmalarından sonra

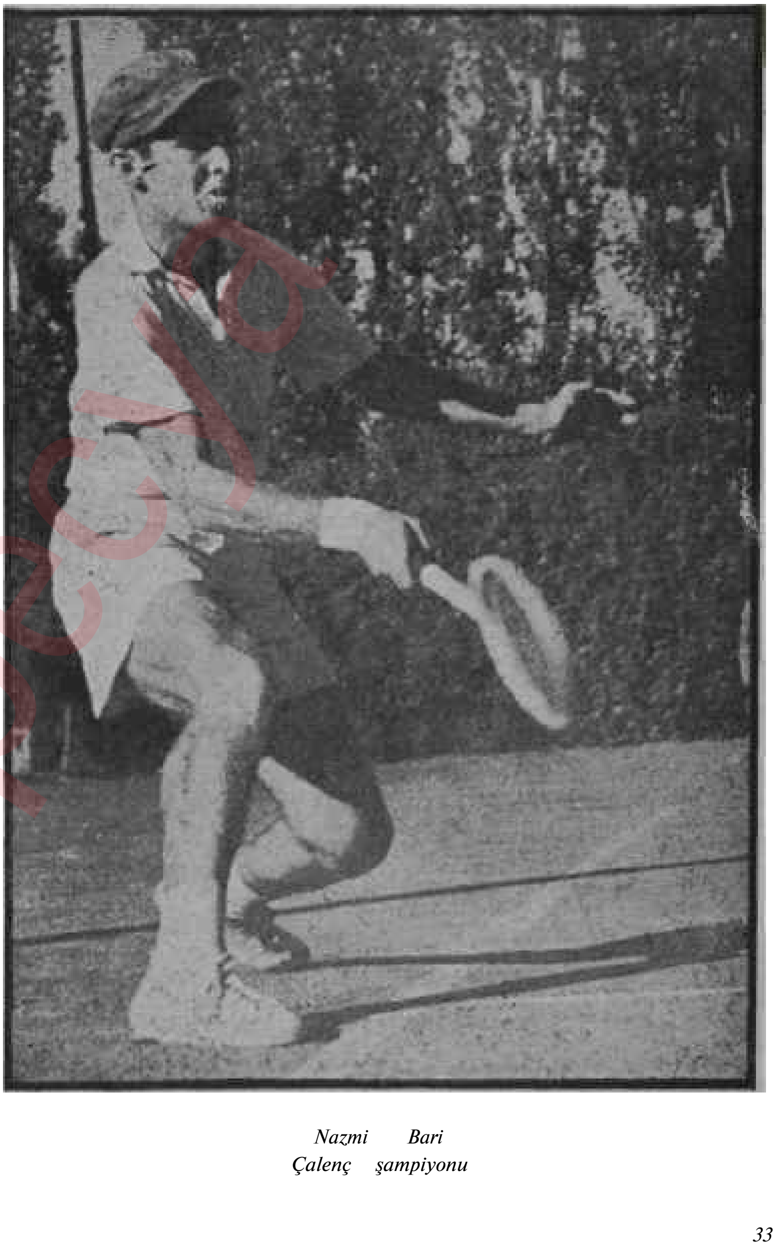
Bir zamanlar bütün Balkan memleketlerinin iştiraki ile yapılan şampiyonaların tarihe karıştığı bir devirde İhdas edilen üçlü Balkan yarışmaları nihayetlenmiş bulunuyor. Üç memleketin iştirak ettiği bu müsabakalarda üçüncü duruma düşmemiz' milli atletizm takımımızın formsuz olduğuna en büyük delildir. Atletizm, memleketimizde üvey evlât muamelesi gördüğü müddetçe bundan iyisini beklemek hiç kimsenin hakkı değildir. Ciritçimiz Halil Zıraman 62 küsur metrelik atışı yanında Erdal Akkanın yüksekteki 1 . 8 8 lik dereceleri tatminkâr, Abdullah ile Ekrem in rakorları ise takdire lâyıktır. Fakat kabul etmek lâzımdır ki;" üç adım, sırıkla atlama, gülle, disk, 200 metre gibi birkaç branşta derecelerimiz çok düşüktür. Bilhassa bu branşlarda hiç bir yeni is. tidadımızın bulunmaması başlıca üzüntümüzdür.

Büyük imtihana doğru

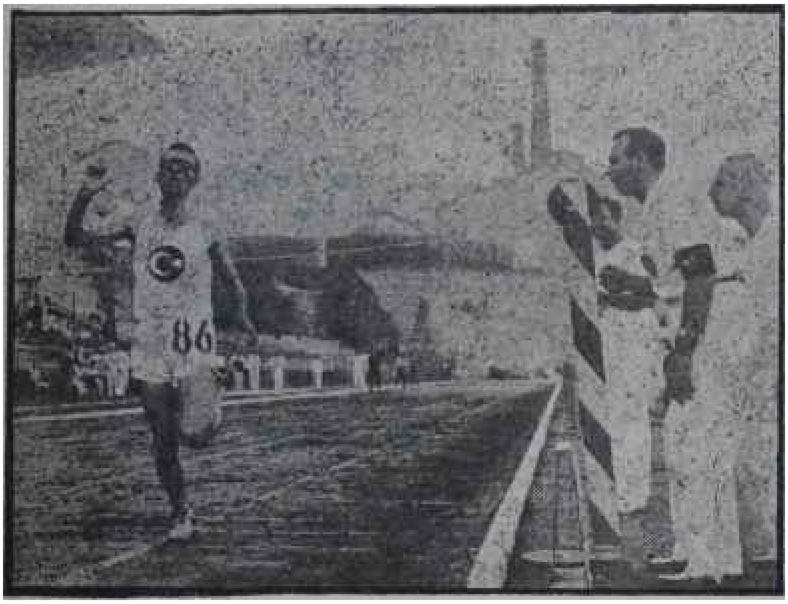
Bu üçlü yarışlardan sonra yakında yapılacak olan Avrupa atletizm birinciliklerine girme hakkım kazanan 7 atletimiz oradan Bern'e hareket edeceklerdir. Ayrıca ordulararası şampiyonada memleketimizi temsil edecek ordu atletleri memleketten ayrılmış bulunan arkadaşları ile Hollandada buluşmak üzere mezkur yere gideceklerdir. Demek' ki Türk atletizmi birbiri peşi sıra üç beynelmilel musabaka ile hakiki kıymetini ortaya koymaktadır. Her ne kadar bu yarışmalarda Avrupa pistlerine henüz yeni çıkmıya başlayan atletlerimizden klâsmana girmelerini beklemek pek fazla iyimserlik olacaksa da kuvvetli rakiplerle yarışacak çocuklarımızın memlekete yeni rekorlar kazandırmaları gayet tabiidir.

Takdirle karşılanan bir hareket

vrupa atletizm şampiyonasına, Fe-
A derasyonca alınan yerinde bir kararla ancak evvelden tesbit edilen baraj derecelerini tutmaya muvaffak olan atletlerimiz iştirak edebileceklerinden İstanbul bölgesi böyle bir nevi küçük olimpiyattan kendi bölgesine mensup genç ve istidatlı atletlerin de istifadesini temin maksadıyla 4 atleti İsviçreye göndermeğe karar vermiş. Hattâ daha ileri giderek görgüsünün arttırılmasında fayda mülâhaza ettiği

Nazmi Bari
Çalenç şampiyonu

Cahid Önel rekor kırıyor
1500 metre 3.51.6'da

bölge atletizm ajanını da bunlara ilâveyi ihmal etmemiş. Memleket atletizminin yarınının emniyeti olan böyle müstait atletlerimizin bir imkâna kavuşmalarına fırsat veren İstanbul bölgesini tebriki vazife bilirken darısı A n k a r a n ı n başına demekten de kendimizi alamıyoruz—N. A.

Futbol

Hakemsiz Şehir İstanbul

Bu yaz sıcağında söylemesi biraz tuhaf olacak ama, yeni futbol mevsimi geldi çattı; öyle ya, Fenerbahçeliler 3 ağustosta, Beşiktaşlılar 5 ağustosta idmanlara başlıyorlar. Galasaraylılar ise, ne idmanı, ne maçları bırakmadılar ki, yenisine başlasınlar; geçen seneden arta kalan lik maçları da böylelikle 20 ağustosta yeni mevsimin perdesini açaçaktır.

Maçların tekrar başlaması meraklılar için hoş bir şey ama, müsabakaları elini şakağına koyup şöyle bir düşünen derin endişelere kapılmaktadır. Bitmez tükenmez dertleil olan İstanbul futbolunun en büyük derdi gözler önünde bir heyula gibi dikilince en iyimser olanlar bile ciddî endişelere ve üzüntüye saplanmaktadır. Nasıl böyle bir üzüntüye düşülmesin, memleketin biricik profesyonel likinin oynandığı, Türk futbolunun beşiği olmuş İstanbul muazzam bir hakem buhranı ile karşı karşıyadır. Evet, bugün İstanbul hakemsiz şehirdir!

Geçen sene büyük münakaşalar mevzuu olan, on binlerce meraklıyı yerinden oynatan İstanbul profesyonel likindeki büyük maçları İstanbul hakemlerinden gayri kimseler idare etti: İtalyan hakemi, Ankaralı, İzmirli hakemler.. Hatta kasası üç beş kuruş gören küçük kulüpler bile İstanbul hakemlerine dirsek çevirdiler.

Sebep?

Kulüp idarecileri, içli dışlı oldukları İstanbul hakemlerine itimat etmiyorlar veyahut idareciler bizzat birbirlerine itimat beslemiyorlar. Bunun mesulü?

Hem hakemler, hem de idareciler. İdareciler hakemlerin vukufsuzluğunu, tecrübesizliğini ileri süremezler. İstanbuldaki hakemler millî müsabakalardan tutun da, ecnebi temasları ile en kritik maçları idare etmişler, mevzua vukuflarını göstermişlerdir. Şu halde taraf tutmalarından endişe edilmektedir. Eğer hakemlerimiz taraf tutuyorlarsa, onların bu yola düşmelerinde idarecilerin hakemler kadar hataları yok mudur? Bugün ne ektilerse onu biçmişlerdir; fakat bu arada olan İstanbul futbolüne ve İstanbul hakemlerine olmuştur. Bu işe emek vermiş, muayyen bir isim yapmış hakemlerimiz bir kenara bırakılmakta, yeni yetişmekte olanlar ise kabiliyetlerini gösterme fırsatım bulamadan gün doldurmaktadırlar. Bunun, neticesi olarak, Bugün İstanbulda büyük maçlar idare edebilecek, tecrübe sahibi olmuş hakemler gün geçtikçe azalmaktadır. Bu mevsim istanbul saha. lan yine hakemsizdir ve bilmecburiye bu sene yine İtalyadan, Yunanistandan, Ankaradan, İstanbuldan, kimbilir, iyice tarafsız olsun diye, Adana, Bursa ve Eskişehirden bile hakemler getirtilecektir. Esasen İstanbulun kalburüstü tecrübeli hakemlerinden Feridun Kılıç bu sene yaşı ilerlediğinden sahada belki de gözükmeyecek, Doktor Tank özertekin belki de idari vazife alacağından sahaya çıkamıyacaktır. Geriye Sulhi Garan, Cihad Ergun, Mehmet Reşat, Gazi, Mustafa Güventürk, gençlerden Rifat Atakan, Muzaffer Altın gibi birkaç hakem kalmaktadır. Bunların hangisi maça yetişeçektir? Profesyonel lik, amatör birinci ve diğer kümelerde nasıl vazife taksimi yapılacaktır?

Yapılacak hiçbir iş kalmamışa benziyor, yine İstanbul için bu mevsim de hakemsiz şehir demekle iktifa edeceğiz. Sebep olanlar utansınlar!

Duyulmamış Haberler

** Futbol federasyonu memleketimizde ilk defa olarak yardımcı komiteler seçmiştir. Bunlardan bostu ve propaganda komitesi başkanlığına Adnan Akın, seleksiyon komitesi başkanlığına Niyazi Sel'in getirilmesi düşünülmektedir.*

** Seki Futbol Federasyonu Başkanı Orhan Şeref Apak. kavga gürültü ile uzaklaştırıldığı Gençlerbirliği Kulübü baskanığına tekrar seçilmiş ve bu vazifeyi kabul etmiştir Eski federasyon üyelerinden bir kaçı da Siyah . Kırmızılı kulübün idare heyetinde vazife almışlardır.*

** Türkiye yüzme rekortmenlerinden Yılmaz Özüak ile Enginin Almanyanın Frankfurt şehrinde yapılan müsabakalara hareketlerinden evvel kulüplerinden istifaları şayi olmuşsa da bunun ne dereceye kadar doğru olduğu anlaşılamamıştır. Dünya derecelerine yakın d e r e c e l e r l e Türkiye rekorlarından bir çoğunu ellerinde tutan bu yüzücülerimize Almanyadan başka diğer beynelmilel müsabakalarda çok doka iyi derece almalarını sağlamak için S Sporları Federasyonu ecnebi bir antrenör getirtmek kararını vermiştir.*

** Önümüzdeki ay Ankarada Türkiye Karakucak güreş şampiyonası yapılacaktır Karakucak güreşlerinin organizasyonu ile bizzat meşgul bulunan Yasar Doğu memleket içinde çıkacağı bir seyahatten sonra mümkün olduğu kadar çok bölgenin bu müsabakalara iştirakine çalışacak ve her sene tekrarlanan bu şampiyona Türk Mitti Güreş Takımının elemanlarını tayin edecektir*

** Gecen futbol sezonu başlarında İngiltereye bir seyahat yapan Fenerbahçe bu sene de Arjantine girmek üzere bir kontrat imzalamıştır. Halen F Baçe Reisi bulanan Rize Mebusu Osman Kavrakoğlu bundan evvel olduğu gibi transferin son günlerinde memlekette bomba tesiri yanacak seri transferler sağlayacak ve muhtemelen eski Fenerli oyuncuları kulüp içinde toplamaya çalısacaktır.*

EBEDİ HAYAT SEMBOLÜ
EBEDİ SAADET SEMBOLÜ OLDU.
EV
ALTIN
APARTIMAN KATLARI
APARTIMAN DAİRELERİ
OTOMOBİL
ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ
SÜMERBANK

Güzel Sanatlar Matbaası — Ankara